

Národný program aktívneho starnutia na roky 2014 - 2020

Obsah

1.	Preambula	3
2.	Východiská tvorby Národného programu aktívneho starnutia na roky 2014 - 2020	5
3.	Demografický vývoj	7
4.	Základné princípy verejných politík podpory aktívneho starnutia	12
5.	Ochrana ľudských práv, podpora aktívnej nezávislosti a občianska účasť starších ľudí ...	14
5.1.	Presadzovanie práv, právom chránených záujmov a potrieb starších ľudí prostredníctvom podpory seniorských organizácií	14
5.2.	Právna ochrana seniorov	15
5.3.	Účasť starších ľudí na rozhodovaní vo veciach, ktoré sa ich priamo dotýkajú na všetkých úrovniach, ich právo slobodnej voľby a participácia na živote v spoločnosti	16
5.4.	Zneužívanie a zlé zaobchádzanie so staršími ľuďmi	16
5.5.	Podpora dobrovoľníctva ako zdroja seberealizácie a sociálnych kontaktov starších ľudí	18
6.	Zamestnanosť a zamestnateľnosť starších ľudí	19
6.1.	Vzdelanostná štruktúra obyvateľov v strednom, vyššom a vysokom veku	19
6.2.	Starší ľudia na trhu práce	21
6.2.1.	Vekový manažment	24
6.2.2.	Služby zamestnanosti pre starších zamestnancov a podpora rozvoja striebornej ekonomiky	25
6.2.3.	Nediskriminujúce, bezpečné a zdravé pracovné podmienky	28
6.2.4.	Celoživotné vzdelávanie	31
7.	Nezávislý, bezpečný a kvalitný život starších ľudí	35
7.1.	Zdravotná starostlivosť	35
7.2.	Bývanie	39
7.3.	Dôchodkový systém	41
7.4.	Sociálne služby	45
7.4.1.	Dostupnosť, kvalita a finančná udržateľnosť sociálnych služieb	49
7.4.2.	Rozvoj terénnych sociálnych služieb a ambulantných sociálnych služieb podporujúcich zotrvanie starších ľudí v prirodzenom rodinnom prostredí	53
7.4.3.	Humanizácia sociálnych služieb spojená s podporou deinštitucionalizácie sociálnych služieb	55
7.4.4.	Poskytovatelia neformálnej starostlivosti (opatrovatelia) a ich sociálna ochrana	56
7.4.5.	Koordinácia a integrácia dlhodobej zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb .	57
7.5.	Hmotná núdza a chudoba	58
7.6.	Sociálne začlenenie starších ľudí, ktorí majú ťažké zdravotné postihnutie	61

7.7. Skvalitňovanie života starších ľudí.....	61
7.7.1. Mobilita starších ľudí, ľahko prístupná a cenovo dostupná doprava.....	61
7.7.2. Informovanosť a dostupnosť kultúry, podpora solidarity a súdržnosti medzi generáciami.....	64
7.7.3. Bezpečnosť a kvalita potravín	68
7.7.4. Životné prostredie, jeho kvalita a udržateľnosť.....	70
7.7.5. Cenová dostupnosť energií	71
7.7.6. Jednoduché technológie pre starších ľudí, prispôsobovanie tovarov a služieb potrebám starších ľudí	72

1. Preambula

Spoločným východiskovým menovateľom kľúčových medzinárodných i národných dokumentov je konštatovanie faktu populačného starnutia, ktoré je dôsledkom aktuálneho demografického vývoja prakticky vo všetkých krajinách. Rozdiel medzi dokumentmi však spočíva často v tom, akým spôsobom tento fakt kontextualizujú a ako interpretujú jeho dôsledky do budúcnosti. Dokumenty zamerané na *aktívne starnutie* nevymedzujú populačné starnutie do budúcnosti primárne ako hrozbu, ale ako šancu jednotlivých spoločností pre dosahovanie vyššej úrovne ich rozvoja, súdržnosti a medzigeneračnej udržateľnosti. Podmienkou využívania tejto šance je pristupovanie k problematike podpory aktívneho starnutia ako k *verejnému záujmu* a formulovanie cielených podporných *politík* v tejto oblasti.

Politiky aktívneho starnutia dnes formulujú prakticky všetky prestížne medzinárodné organizácie v snahe pozitívne ovplyvniť vývoj na národných úrovniach. V septembri 2012 zverejnil Regionálny úrad Svetovej zdravotníckej organizácie pre Európu *Stratégiu a akčný plán pre zdravé starnutie v Európe na roky 2012-2020*¹, Rada Európy v súčasnosti pripravuje *návrh Odporúčaní na podporu ľudských práv starších ľudí*². V marci 2013 zverejnila UNECE expertná skupina pre aktívne starnutie výsledky projektu zameraného na vypracovanie *Indexu aktívneho starnutia*, pomocou ktorého sa bude v členských krajinách EÚ monitorovať progres v národných politikách zameraných na oblasť podpory aktívneho starnutia.

Slovenská republika nemala doposiaľ spracovaný národný dokument, v ktorom by uznala problematiku aktívneho starnutia ako národnú politiku, aj keď mnohé už v súčasnosti uplatňované opatrenia a politiky korešpondovali s princípmi a záujmami v tejto oblasti. Zásadný zlom nastáva v roku 2013, kedy bol v júni 2013 ukončený národný projekt *Stratégia aktívneho starnutia*³, ktorý je zameraný na podrobné rozpracovanie súvislostí demografického starnutia s trhom práce a dôchodkovým systémom, vrátane zapracovania strategických cieľov v tejto oblasti a návrhu opatrení, ktorými by sa mali uvedené ciele naplňať. Predmetný projekt bol financovaný z operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

Komplementárne k Stratégii aktívneho starnutia je spracovaný *Národný program aktívneho starnutia na roky 2014-2020*, ktorým sa Slovensko hlási k problematike aktívneho starnutia ako k politickej prioritě v celej jej komplexnosti. Ide o nový a komprehenzívny programový dokument zameraný na podporu ľudských práv starších osôb cestou ich aktivizácie prostredníctvom verejných podporných politík. Nejde pritom len o politiky v oblasti zamestnanosti a zamestnateľnosti starších ľudí (na čo je primárne zameraná Stratégia aktívneho starnutia), ale aj o politiky v oblasti podpory ich celoživotného vzdelávania, občianskych a sociálnych aktivít mimo formálneho trhu práce, podpory ich nezávislosti, dôstojnosti, ekonomickej a sociálnej bezpečnosti, vrátane ochrany pred zlým zaobchádzaním vo všetkých spoločenských sférach a vzťahoch.

Komprehenzívnosť dokumentu je daná cieľovou skupinou politiky aktívneho starnutia, ktorou sú osoby 50-ročné a staršie. Zachytáva teda pomerne široký časový úsek ľudského

¹ Dostupné na: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/175544/RC62wd10Rev1-Eng.pdf

² Dostupné na: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/cddh-age/Document_CDDH_AGE/CDDH-AGE%282013%2909_Age-Platform_en.pdf

³ Dostupné na: <http://30.cvmprsvr.sk/index.php/projekty/programove-obdobie-2007-2013/39-strategia-aktivneho-starnutia-pre-slovensku-republiku-kod-itms-27120230107>

života a tým aj rôznorodosť pozícií a vzťahov, v ktorých 50-roční a starší ľudia aktívne fungujú. Keďže ide o dokument zasahujúci roky 2014-2020, má ambíciu ovplyvňovať verejné politiky počas viacerých volebných období. Tým priznáva problematike podpory aktívneho starnutia pozíciu verejného záujmu a trvalej politickej priority, ktorá ponúka šancu na kvalitnejší a udržateľný rozvoj pre všetkých ako základnú *víziu* slovenskej spoločnosti. *Poslaním* dokumentu je vytvoriť podmienky pre podporu naplňania tejto vízie.

2. Východiská tvorby Národného programu aktívneho starnutia na roky 2014 - 2020

Národný program aktívneho starnutia na roky 2014 – 2020 (ďalej len „NPAS“) vychádza zo všetkých dôležitých medzinárodných dokumentov, akými sú: Všeobecná deklarácia ľudských práv, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, Princípy OSN vo vzťahu k starším ľuďom, Medzinárodný akčný plán pre problematiku starnutia (prijatý na prvom Svetovom zhromaždení o starnutí vo Viedni 1991), Madridský medzinárodný akčný plán pre problematiku starnutia 2002, Európska sociálna charta, Charta základných práv EÚ, Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW) a Digitálna agenda pre Európu. Opiera sa aj o najnovšie iniciatívy Svetovej zdravotníckej organizácie a Rady Európy, ktoré sme uviedli v Preambule dokumentu a nadväzuje na skúsenosti získané počas Európskeho roka aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami 2012. Rovnako nadväzuje na Národný program ochrany starších ľudí vypracovaný v roku 1999 a na poznatky a skúsenosti s jeho realizáciou.

Vypracovanie NPAS vyplýva priamo z Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky na roky 2012-2016, kde sa v časti „Kvalita života starších ľudí a občanov so zdravotným postihnutím ako dôležitý determinant súdržnej spoločnosti“ vláda zaviazala „...vypracovať nový Národný program podpory a ochrany starších ľudí ...“ (k rozhodnutiu premenovať národný program na NPAS došlo až následne pod vplyvom skúseností počas realizácie aktivít v rámci Európskeho roka aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami 2012.).

Pri voľbe štruktúry a systematiky NPAS boli inšpirujúce výsledky európskeho projektu *Index aktívneho starnutia*, ktorý vymedzuje aktívne starnutie pre členské krajiny EÚ ako: „...vzťahujúce sa na situácie, kedy v procese starnutia ľudia naďalej participujú na formálnom trhu práce, rovnako kedy sa angažujú v iných neplatených produktívnych aktivitách (ako pomáhanie členom rodiny či vykonávanie dobrovoľníckej činnosti) a kedy žijú zdravý, nezávislý a bezpečný život“ (Active, 2013:6)⁴. Cieľom projektu bolo vytvoriť efektívny nástroj na meranie progresu v tvorbe a implementácii národných podporných (aktivizujúcich) politík. V záujme merateľnosti progresu boli stanovené štyri oblasti (*domény*), ktoré naplňajú aktívne starnutie, vrátane indikátorov, ktorými sa dajú merať:

(1) *predpoklady pre aktívne starnutie v rámci podporujúceho prostredia* (určujú ho indikátory ako vek dožitia v 55. roku života, roky zdravého života po 55. roku veku, duševné zdravie, sociálne vzťahy, používanie informačno-komunikačných technológií (ďalej len „IKT“), úroveň vzdelania),

(2) *príspevok starších ľudí v rámci platenej práce* (indikátormi sú miera zamestnanosti vo vekových skupinách 55-59 rokov, 60-64 rokov, 65-69 rokov a 70-74 rokov),

(3) *sociálne aktivity a participácia starších ľudí* (indikátormi sú miera dobrovoľníckej práce, starostlivosť o vlastné vnúčatá alebo o iných starších ľudí či politická participácia),

(4) *nezávislý a autonómny život starších ľudí* (indikátormi sú fyzická výkonnosť, dostupnosť služieb, nezávislosť, finančná a osobná bezpečnosť a celoživotné vzdelávanie).

⁴ Dostupné na: http://www1.unece.org/stat/platform/download/attachments/76287849/Methodology-Paper-as-of-10th_March-2013-FINAL.pdf?version=1&modificationDate=1367589733309

V súlade s uvedenými doménami sú v predkladanom dokumente stanovené hlavné princípy politiky aktívneho starnutia a následne oblasti čiastkových politík rozpracovaných na úrovni čiastkových cieľov a im zodpovedajúcich opatrení.

S ohľadom na rôznorodosť životných rolí, pozícií a vzťahov, ktoré osoby 50-ročné a staršie zastávajú, sa v dokumente používajú dva pojmy. Pojem „starší ľudia“ sa používa najmä v kontexte zamestnaneckých vzťahov a ich pôsobenia na formálnom trhu práce a pojem „senior/i“⁵ sa používa v kontexte aktivít a vzťahov po dovŕšení dôchodkového veku.

⁵ Všade tam, kde sa v texte používa pojem „senior/i“ vo všetkých jeho pádoch, myslia sa osoby ženského i mužského pohlavia.

3. Demografický vývoj

Prvým predpokladom na úspešné zvládnutie procesu globálneho starnutia populácie, ktorý nemá v dejinách obdobu, je **poznanie úrovne a tempa starnutia populácie na Slovensku** a socio-ekonomického stavu spoločnosti. Situácia je o to vážnejšia, že dosah očakávaných demografických zmien, predovšetkým v oblasti sociálnych služieb, systému zdravotnej starostlivosti, infraštruktúry a trhu práce, je potrebné riešiť v čase finančnej krízy, ktorá negatívne ovplyvňuje verejné financie.

Populačné starnutie predstavuje pre Slovensko jednu z najväčších výziev 21. storočia, ktorá nezvratne zasiahne všetky sféry fungovania spoločnosti. Aj napriek tomu, že v súčasnosti nie sú ešte prejavy starnutia slovenskej populácie také citelné, vývoj vekovej štruktúry obyvateľov poukazuje na zrýchľovanie procesu starnutia populácie na Slovensku. Dôchodkový vek dosahujú silné povojnové ročníky a vo veku najvyššej fekundity (fyziologickej plodnosti) sú málo početné vekové skupiny narodené v prvej polovici 90-tych rokov minulého storočia.

V súčasnosti je na Slovensku pomer medzi počtom osôb v produktívnom veku, t. j. 15 – 64 rokov (71,5 % v roku 2012) a počtom osôb v predproduktívnom (15,4 % v roku 2012) a v poproduktívnom veku (13,1 % v roku 2012) ešte pomerne priaznivý. Ide však o dočasnú situáciu. V ďalších rokoch sa pomer medzi osobami v produktívnom veku a osobami v poproduktívnom a v predproduktívnom veku začne meniť. Postupne sa dostávajú do poproduktívneho veku početné generácie mužov a žien narodených v druhej polovici 40-tych rokov a v 50-tych rokoch, čím sa v najbližších desiatich rokoch zásadne zmení pomer medzi produktívnou a poproduktívnou zložkou slovenskej populácie. Práve posun početných generácií mužov a žien do veku nad 50 rokov významne prispieva k nárastu počtu starších ľudí na trhu práce. Úbytok obyvateľstva môže zmierniť migrácia. Zrýchľujúci sa proces populačného starnutia však zrejme významnejšie neovplyvní.

Tabuľka 1: Veková štruktúra obyvateľov podľa ekonomických vekových skupín v SR, 2001 - 2012

Veková skupina	Rok											
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	počet osôb											
0 – 14	1 006 970	974 991	944 456	918 915	894 308	870 622	851 044	836 069	831 320	830 457	832 572	830 576
15 – 64	3 759 296	3 787 945	3 815 286	3 839 958	3 862 234	3 883 376	3 903 172	3 921 880	3 928 471	3 932 092	3 881 088	3 870 038
65+	612 685	616 225	620 311	625 949	632 638	639 639	646 782	654 305	665 134	672 724	690 662	710 222
Spolu	5 378 951	5 379 161	5 380 053	5 384 822	5 389 180	5 393 637	5 400 998	5 412 254	5 424 925	5 435 273	5 404 322	5 410 836
	štruktúra (%)											
0 – 14	18,72	18,13	17,55	17,06	16,59	16,14	15,76	15,45	15,32	15,28	15,41	15,35
15 – 64	69,89	70,42	70,92	71,31	71,67	72,00	72,27	72,46	72,42	72,34	71,81	71,52
65+	11,39	11,46	11,53	11,62	11,74	11,86	11,98	12,09	12,26	12,38	12,78	13,13

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, demografická štatistika

Tabuľka 2: Obyvateľstvo SR v strednom veku, vyššom a vysokom veku

Rok	Počet obyvateľov spolu	Vekové skupiny							
		45 – 59 rokov		60 – 74 rokov		75 – 89 rokov		90 rokov a viac	
		muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
1991	5 274 335	362 531	407 143	245 435	324 772	74 147	129 408	2 051	5 578
2001	5 379 455	486 766	523 205	246 625	344 698	77 404	147 984	3 429	9 127
2011	5 397 036	562 324	582 806	304 917	399 288	91 559	185 033	3 714	10 086

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, sčítanie 1991 – 2011

Starnutie populácie môžeme najlepšie sledovať prostredníctvom týchto ukazovateľov:

- **Index starnutia** – počet osôb vo veku 65+ na 100 detí vo veku 0 – 14 rokov,
- **Priemerný vek obyvateľov** – priemer počtu rokov, ktoré prežili príslušníci danej populácie do daného okamihu,
- **Stredná dĺžka života (nádej na dožitie)** – priemerný počet rokov dožitia osoby určitého pohlavia a veku za predpokladu, že sa nebudú meniť úmrtnostné pomery.

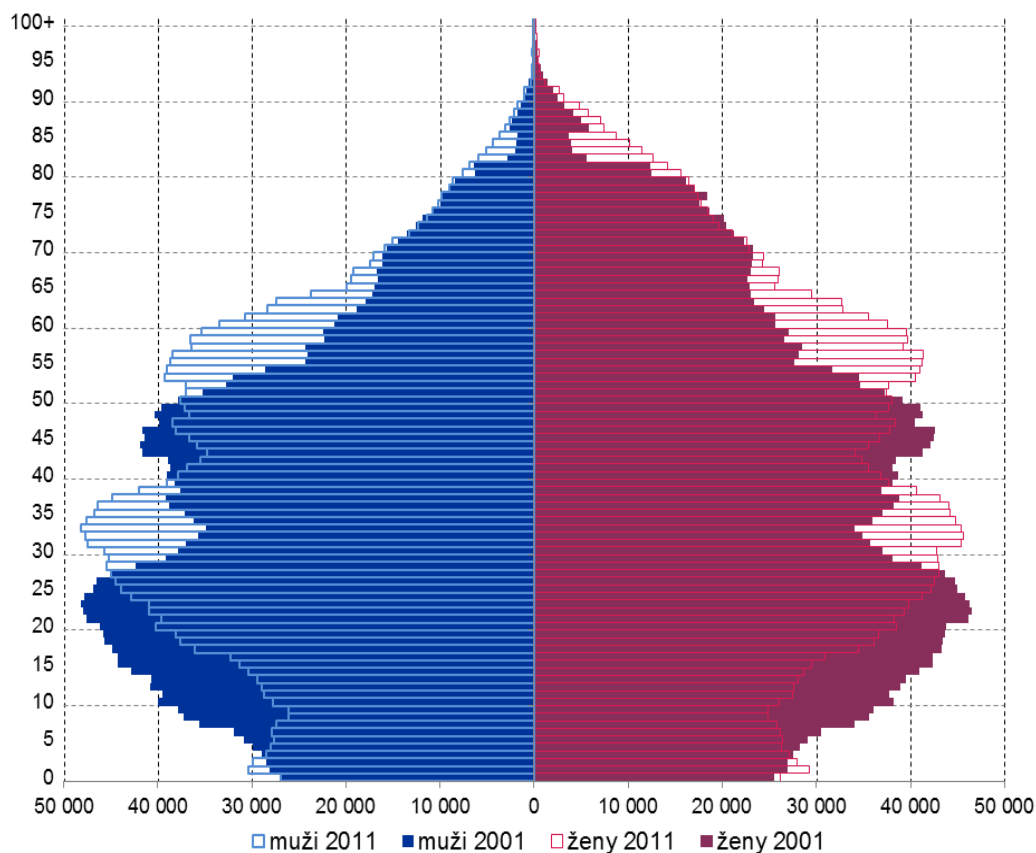
Index starnutia sa od roku 2001 postupne zvyšuje a v roku 2012 dosiahol hodnotu 85,5 (takmer 86 obyvateľov vo veku 65+ pripadalo na 100 detí vo veku 0 – 14 rokov); index starnutia mužov v roku 2012 bol 63,2; index starnutia žien v roku 2012 mal hodnotu 109,1.

Tabuľka 3: Index starnutia v SR, 2001 – 2012

Ukazovateľ	Pohlavie	Rok											
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Index starnutia	muži	44,90	46,50	48,10	49,70	51,60	53,48	55,25	56,90	58,23	59,00	60,89	63,16
	ženy	77,50	80,80	84,20	87,50	90,80	94,47	97,83	100,67	102,94	104,07	106,20	109,07
	spolu	60,80	63,20	65,70	68,10	70,70	73,47	76,00	78,25	80,01	81,01	82,96	85,51

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, demografická štatistika

Graf 1: Veková štruktúra obyvateľstva SR v porovnaní rokov 2001 a 2011

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2001, 2011

Priemerný vek obyvateľov Slovenskej republiky sa tiež postupne zvyšuje; v roku 2012 dosiahol hodnotu 39,3 roka (37,7 roka u mužov; 40,9 roka u žien).

Tabuľka 4: Priemerný vek obyvateľov SR, 2001 – 2012

Ukazovateľ	Pohlavie	Rok											
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Priemerný vek	muži	34,60	34,90	35,20	35,50	35,80	36,06	36,34	36,60	36,84	37,09	37,41	37,68
	ženy	37,70	38,00	38,40	38,70	39,00	39,25	39,54	39,80	40,05	40,28	40,61	40,87
	spolu	36,20	36,50	36,80	37,10	37,40	37,71	37,99	38,25	38,49	38,73	39,05	39,32

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, demografická štatistika

Stredná dĺžka života (nádej na dožitie), jej zvyšovanie v kombinácii so súčasnou nízkou plodnosťou tiež signalizuje zrýchľovanie procesu starnutia populácie na Slovensku. V Slovenskej republike sa stredná dĺžka života dlhodobo zvyšuje i keď relatívne pomaly. V rámci EÚ27 patrí Slovensko medzi štáty s najnižšou strednou dĺžkou života. V roku 2011 stredná dĺžka života pri narodení presiahla u mužov (prvýkrát) hranicu 72 rokov a u žien 79 rokov. V porovnaní s rokom 2001 sa v roku 2011 zvýšila u mužov o 2,7 roka, u žien o 1,8 roka. V roku 2012 bola stredná dĺžka života u mužov 72,5 a u žien 79,5 roka. Na úroveň hodnoty strednej dĺžky života pôsobia také faktory, akými sú napr. ekonomické podmienky spoločnosti, úroveň lekárskej starostlivosti, kvalita životného prostredia, rodinné prostredie, životný štýl jednotlivcov, vzdelanie atď.

Tabuľka 5: Stredná dĺžka života pri narodení a vo veku 15 a 60 rokov v SR, 2001 – 2012

Rok	0-roční		15-roční		60-roční	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
2001	69,51	77,54	55,31	63,13	15,97	20,67
2002	69,77	77,57	55,51	63,42	16,27	20,87
2003	69,77	77,62	55,63	63,41	16,29	20,86
2004	70,29	77,83	56,08	63,59	16,46	21,02
2005	70,11	77,90	55,92	63,58	16,34	21,01
2006	70,40	78,20	56,20	63,80	16,50	21,20
2007	70,51	78,08	56,20	63,75	16,56	21,23
2008	70,85	78,73	56,55	64,17	17,00	21,60
2009	71,27	78,74	56,99	64,33	17,04	21,67
2010	71,62	78,84	57,26	64,44	17,07	21,62
2011	72,17	79,35	57,80	64,88	17,59	22,14
2012	72,47	79,45	58,12	64,98	17,79	22,12

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, demografická štatistika

Tabuľka 6: Porovnanie strednej dĺžky života obyvateľov SR, 1991, 2001, 2011, 2012

Obdobie	Stredná dĺžka života							
	pri narodení (0 roční)		vo veku 45 rokov		vo veku 60 rokov		vo veku 75 rokov	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
1991	66,75	75,17	25,63	32,48	14,98	19,53	7,35	9,07
2001	69,51	77,54	27,30	33,97	15,97	20,67	8,11	9,60
2011	72,17	79,35	29,43	35,60	17,59	22,14	8,66	10,32
2012	72,47	79,45	29,74	35,64	17,79	22,12	8,81	10,32

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, demografická štatistika

O starnutí z ekonomického pohľadu vypovedá **index ekonomického zaťaženia (index hospodárskej závislosti)**, ktorý predstavuje počet osôb v predproduktívnom veku (0 - 14 rokov) a v poproduktívnom veku (65 rokov a viac rokov) pripadajúci na sto osôb v produktívnom veku (15 - 64 rokov). Vývoj indexu ekonomického zaťaženia obyvateľov Slovenskej republiky zaznamenal v období rokov 2001 až 2008 mierne klesajúcu tendenciu a v roku 2008 dosiahol historicky najnižšiu hodnotu (38). Od roku 2009 index hospodárskej závislosti opäť mierne stúpa. V roku 2012 pripadalo v SR na 100 obyvateľov v produktívnom veku 39,8 obyvateľa vo veku 0 - 14 rokov a vo veku 65 rokov a viac.

Pre demografický vývoj v Slovenskej republike je charakteristický dlhodobý pokles plodnosti a pôrodnosti, čo sa prejavilo na výraznej zmene reprodukčných pomerov. Pri súčasnej úrovni plodnosti a úmrtnosti v priebehu jednej generácie ubudne 30 % potenciálnych matiek (čistá miera reprodukcie). Od 90-tych rokov úhrnná plodnosť (priemerný počet živonarodených detí pripadajúci na 1 ženu počas jej celého reprodukčného obdobia (15 – 49 rokov) pri zachovaní úrovne plodnosti sledovaného roku a za predpokladu nulovej úmrtnosti) postupne klesala až pod „kritickú hodnotu“ (1,5). V rokoch 2000 – 2007 klesla úhrnná plodnosť pod hranicu „veľmi nízkej plodnosti“ (1,3). V súčasnosti sa úhrnná plodnosť pohybuje okolo hodnoty 1,4. Znižovanie úrovne plodnosti signalizuje zvyšovanie priemerného veku žien pri pôrode. S pribúdajúcim vekom ženy klesá jej schopnosť otehotnieť a donosiť dieťa. V roku 2012 bol priemerný vek žien pri pôrode 29 rokov, t. j. o 2,7 roka vyšší ako v roku 2001. V roku 2012 sa na Slovensku narodilo 55 715 detí, z toho bolo 55 535 živonarodených. Z celkového počtu narodených detí bolo 28 775 chlapcov a 26 940 dievčat. Podiel chlapcov sa v porovnaní s rokom 2011 zvýšil o 0,5 bodu na 51,6 %.

Tabuľka 7: Vybrané charakteristiky pôrodnosti v SR, 2001 – 2012

Ukazovateľ	Rok											
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Narodení spolu	51 343	51 035	51 930	53 958	54 625	54 122	54 631	57 586	61 445	60 599	61 003	55 715
v tom												
živo	51 136	50 841	51 713	53 747	54 430	53 904	54 424	57 360	61 217	60 410	60 813	55 535
mŕtvo	207	194	217	211	195	218	207	226	228	189	190	180
Živonarodení na 1 000 obyvateľov	9,5	9,5	9,6	10,0	10,1	10,0	10,1	10,6	11,3	11,1	11,3	10,3
Mŕtvonarodení na 1 000 narodených	4,0	3,8	4,2	3,9	3,6	4,0	3,8	3,9	3,7	3,1	3,1	3,2
Priemerný vek živorodičky												
Spolu	26,46	26,67	26,95	27,19	27,51	27,78	28,07	28,31	28,59	28,83	29,13	29,11
v 1. poradí	24,14	24,53	24,88	25,26	25,66	25,97	26,30	26,59	26,95	27,31	27,78	27,29

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, demografická štatistika

4. Základné princípy verejných politík podpory aktívneho starnutia

Verejné politiky vo vzťahu k starším ľuďom a podpore ich aktívneho starnutia stavajú na týchto princípoch:

- **Princíp dôstojnosti** – vychádza z nevyhnutnosti rešpektovať potreby ľudí každého veku ako rovnako dôležité a hodné verejnej podpory pri ich uspokojovaní. Súčasťou uplatňovania princípu dôstojnosti je aj právo starších ľudí a seniorov na ochranu pred rozličnými formami zlého zaobchádzania vo všetkých oblastiach života.
- **Princíp rovnakého zaobchádzania** – ustanovuje zákaz diskriminácie na základe veku, osobitne v oblastiach zamestnanosti a odmeny za prácu, ale aj v oblastiach prístupu k zdravotnej starostlivosti, celoživotnému vzdelávaniu, bývaniu, sociálnych a finančných služieb všetkého druhu.
- **Princíp rodovej rovnosti** – posilňuje význam dôstojnosti človeka bez ohľadu na jeho príslušnosť k pohlaviu a rešpektovanie rôznorodosti životných skúseností a volieb starších ľudí a seniorov, ktoré prekračujú stereotypné očakávania spoločnosti vzťahujúce sa k starnúcim ženám a mužom.
- **Princíp nezávislosti** – vychádza z práva starších ľudí a seniorov na sebaurčenie a nezávislosť v súlade s ich telesnými a mentálnymi kapacitami. Znamená aj právo zotrvať čo najdlhšie v prirodzenom domácom, prípadne komunitnom prostredí s vytvorenými adekvátnymi podmienkami bezbariérového bývania a inými potrebnými službami a podporou.
- **Princíp sebarealizácie** – vychádza z chápania aktívneho starnutia ako dlhodobého procesu a aktívnemu prístupu k vlastnému životu počas životného cyklu v súlade s očakávaniami, potrebami a možnosťami každého individua. Podmienkou pre uplatňovanie tohto princípu je dostupné celoživotné vzdelávanie, uľahčenie prístupu k novým „vekovo priateľským“ technológiám, rovnako aj podpora dobrovoľníctva starších ľudí a seniorov ako formy ich komunitnej participácie a budovania súdržnejšej spoločnosti.
- **Princíp solidarity** – vychádza z potreby vyrovnanej medzigeneračnej výmeny, ktorá zabezpečí udržateľnosť rozvoja spoločnosti vo všetkých jej oblastiach a voči osobám rozličného veku a spoločensko-ekonomického statusu.
- **Princíp subsidiarity** – vychádza z potreby zdieľanej zodpovednosti aktérov na rozličných úrovniach (národná, regionálna, miestna, komunitná, rodinná, individuálna) pri napĺňaní cieľov a zámerov podpory aktívneho starnutia ako verejného záujmu. Princíp subsidiarity súvisí s princípom solidarity, v tom zmysle, že konkrétne zodpovednosti a aktivity v podpore aktívneho starnutia má preberať tá úroveň, ktorá má k plneniu týchto zodpovedností a úloh čo najbližšie s predpokladom najvyššej efektívnosti v prospech všetkých zúčastnených strán (starších ľudí a seniorov a verejných autorít).

- **Princíp účasti na správe vecí verejných** – podporuje právo starších ľudí a seniorov uplatňovať svoj vplyv pri rozhodovaní o smerovaní a rozvoji krajiny, regiónu alebo komunity aj prostredníctvom rôznych hnutí, svojpomocných skupín a spolkov či občianskych združení obhajujúcich práva starších ľudí a seniorov.
- **Princíp zamestnanosti** – vychádza z práva starších ľudí a seniorov pracovať a mať príjem zo závislej činnosti, z podnikania alebo z inej samostatnej zárobkovej činnosti aj po dovŕšení dôchodkového veku. Zamestnanosť vo vyššom veku umožní zhodnotiť pracovné skúsenosti a kapitál seniorov, posilňovať ich ekonomickú suverenitu a udržiavať im, resp. vytvárať nové pracovné a sociálne kontakty. Súčasťou uplatňovania tohto princípu je aj vytváranie flexibilných a „vekovo priateľských“ pracovných podmienok.
- **Princíp starostlivosti** – v najširšom slova zmysle súvisí s princípom solidarity a predstavuje základnú spoločenskú hodnotu vyplývajúcu zo vzájomnej závislosti ľudí v komplexe spoločenských vzťahov. V užšom slova zmysle predstavuje právo starších ľudí na poskytovanie potrebnej pomoci a podpory zo strany opatrovujúcich osôb (opatrovujúcich formálne i neformálne) v rovnováhe s právom opatrovujúcich osôb na primeranú sociálnu ochranu a spoločenské uznanie hodnoty poskytovanej starostlivosti.

5. Ochrana ľudských práv, podpora aktívnej nezávislosti a občianska účasť starších ľudí

Vychádzajúc z právneho poriadku Slovenskej republiky a medzinárodných zmlúv na ochranu ľudských práv, ktorými je Slovenská republika viazaná, majú starší ľudia rovnaké právo na rešpekt a dôstojnosť ako ostatné skupiny obyvateľstva. Vzhľadom k tomu, že patria medzi najzraniteľnejšie skupiny v spoločnosti, stretávajú sa so zhoršeným prístupom k svojim právam, zlým zaobchádzaním, či protiprávnym konaním. Aby bolo dodržiavanie ľudských práv účinné, musia starší ľudia svoje práva a ich vymožitelnosť poznať a rozoznať ich porušovanie, a to tak zo strany svojich blízkych, ako i zo strany širšieho okolia. Preto by malo byť celospoločenskou prioritou zvýšiť, zabezpečením kvalitnej osvetvy, informovanosť a povedomie v tejto oblasti u širokej verejnosti a samotnej cieľovej skupiny.

5.1. Presadzovanie práv, právom chránených záujmov a potrieb starších ľudí prostredníctvom podpory seniorských organizácií

Organizácie presadzujúce záujmy a potreby starších ľudí musia byť partnermi pri tvorbe verejných politík a pri riešení vecí, ktoré sa ich dotýkajú. Politiky majú vplyv na starších ľudí a mali by byť nimi preto tiež účinne ovplyvňované. Ide zároveň o predpoklad na zabezpečenie plnohodnotného a účinného podielu staršej generácie na ekonomickom, politickom a sociálnom živote spoločnosti a zároveň o prostriedok na zabezpečenie pokračujúcej aktívnej integrácie starších ľudí do procesu rozvoja a posilnenia ich práv. Cieľom je vytvoriť spoločnosť priateľskú ku všetkým vekovým skupinám, v ktorej budú mať aj starší ľudia vytvorené podmienky na dôstojný aktívny život bez diskriminácie. Ide zároveň o potrebu využitia potenciálu starších ľudí v záujme vytvorenia medzigeneračne súdržnej a vekovo inkluzívnej spoločnosti.

Cieľ 1: Subjekty presadzujúce záujmy starších ľudí považovať za aktívnych partnerov pri tvorbe verejných politík, využívať ich vedomosti, skúsenosti a potenciál na zlepšenie situácie starších ľudí aj v oblasti sociálnej politiky, ktoré sa ich bezprostredne dotýkajú.

Gestor: MPSVR SR v spolupráci s obcami a VÚC

Spolupracujúce subjekty: zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb, seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 2: Posudzovať politiky a opatrenia z hľadiska ich vplyvu na starších ľudí s dôrazom na zabránenie diskriminácií na základe veku a na ochranu ľudských práv a slobôd.

Gestor: MPSVR SR v spolupráci s obcami a VÚC

Spolupracujúce subjekty: zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb, seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 3: Poskytovať odbornú pomoc a podporu formou dotácií seniorským organizáciám, na rozvoj sociálnych činností v sociálnej oblasti, ktoré sú v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ďalej len „MPSVR SR“).

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 4: Podporiť účasť starších ľudí na živote spoločnosti a presadzovať ich práva, právom chránené záujmy a potreby aj cez seniorské organizácie.

Gestor: obce a VÚC

Spolupracujúce subjekty: seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

5.2. Právna ochrana seniorov

Je dôležité v slovenskej právnej úprave **chrániť najmä spotrebiteľov – seniorov, ktorí sú osobitne zraniteľnou skupinou spotrebiteľov**. I keď legislatíva by nemala byť diskriminačná (t. j. nemala by byť zameraná na skupinu obyvateľov vymedzenú podľa veku), mala by však postihovať všetky nekalé (prípadne agresívne) obchodné praktiky dodávateľov, ktoré sú „pripravené“ osobitne pre zraniteľnú skupinu seniorov. Dodávatelia často na rôznych prezentačných a predajných akciách svojich tovarov využívajú nedostatok faktickej sily seniorov odolávať obchodným praktikám a ich dôverčivosť. Je preto legitímne, aby zákonodarca v prípade ochrany osobitne zraniteľnej skupiny obyvateľstva svojimi opatreniami „dorovnal“ faktickú nerovnosť aj modifikáciou základných zásad súkromného práva. Jednou z takto dotknutých zásad je zásada individuálnej autonómie (sloboda vôle). O rovnosti seniorov a dodávateľov pokiaľ ide o posudzovanie slobody vôle však nemožno hovoriť. V porovnaní s inými skupinami obyvateľstva existuje v prípade seniorov podstatne zúžená faktická sloboda rozhodovať sa, či kúpia tovar alebo ho nekúpia. Na strane seniorov existujú vo väčšej miere prekážky faktického charakteru, ktoré vylučujú ich slobodu rozhodovať sa triezvo, a to tak, aby výsledkom zmluvy bolo naplnenie ich osobných a hospodárskych potrieb, a nie zisku dodávateľov. V praxi, pokiaľ ide o skupinu seniorov sa vyskytujú najmä tieto okolnosti:

- a) osobná a hospodárska neskúsenosť s tovarmi, ktoré majú nízku trhovú hodnotu, ale ktoré sú na prezentáciách vychvaľované ako vysoko hodnotné,
- b) nedostatok informácií o tovare: seniori zväčša neočakávajú, že sú pod rúškom výletu či obeda pozvaní na prezentáciu tovarov, ktorých vlastnosti sú im v cudzom a emóciami nabitom prostredí mylne opisované,
- c) chýbajúce know-how a neskúsenosť v obchodnom styku,
- d) odkázanosť (či už reálna, alebo vsugerovaná predajcom) na tovar z dôvodu choroby či zdravotného postihnutia.

Je potrebné podrobnejšie novelizovať právnu úpravu tak, aby predajné prezentácie, na ktorých sa využíva omyl, lešť či vyhrážka boli dôsledne postihnuté. Pritom je potrebné sprísniť právne následky správania dodávateľa, ktoré je v rozpore s dobrými mravmi. Nadviazať pritom možno na už existujúcu úpravu v ustanovení zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa (§ 4 ods. 8). Dané ustanovenie zakazuje konať v rozpore s dobrými mravmi, ktoré aj príkladom vymedzuje ako konanie, ktoré je v rozpore so vžitými tradíciami a ktoré vykazuje zjavné znaky diskriminácie alebo vybočenia z pravidiel morálky uznávanej pri predaji výrobku a pri poskytovaní služby, alebo môže privodiť ujmu spotrebiteľovi pri nedodržaní dobromyselnosti, čestnosti, zvyklostí a praxe, využíva najmä omyl, lešť, vyhrážku, výraznú nerovnosť zmluvných strán a porušovanie zmluvnej slobody.

Cieľ 1: Zabezpečiť osvetu seniorov v otázkach nemorálnych zmluvných podmienok a zneužívajúcich praktík poskytovateľov služieb alebo dodávateľov tovarov.

Gestor: seniorské organizácie zastúpené vo Výbore pre seniorov v spolupráci s obcami a VÚC

Spolupracujúce subjekty: MS SR, MH SR, MPSVR SR, MŠVVŠ SR, Rozhlas a televízia Slovenska (ďalej len „RTVS“), univerzity a vysoké školy, inštitúcie ďalšieho vzdelávania
Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 2: Zverejňovať právne rubriky a čitateľské poradne v časopisoch pre seniorov, organizovať pravidelné regionálne poradne a prednášky na témy ochrany práv seniorov v závislosti od konkrétnych problémov, ktoré rezonujú v spoločnosti – vytvoriť priestor pre osobné konzultácie a riešenie konkrétnych právnych problémov.

Gestor: seniorské organizácie zastúpené vo Výbore pre seniorov

Spolupracujúce subjekty: MS SR, MPSVR SR, MŠVVŠ SR, RTVS, vysoké školy a univerzity, inštitúcie ďalšieho vzdelávania

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

5.3. Účasť starších ľudí na rozhodovaní vo veciach, ktoré sa ich priamo dotýkajú na všetkých úrovniach, ich právo slobodnej voľby a participácia na živote v spoločnosti

Presadzovanie a ochrana všetkých individuálnych práv a právom chránených záujmov a potrieb je nevyhnutným predpokladom na vytvorenie súdržnej spoločnosti pre všetky vekové skupiny, v ktorej bude zabezpečená plná účasť starších ľudí, a to bez diskriminácie, na rovnakom základe. Ide zároveň o bezvýhradnú podporu dôstojnosti starších ľudí, posilnenie a podporu ich participácie na živote spoločnosti. Snahou je čo najviac zrovnoprávniť život vo vyššom veku, podporovaný poskytovaním sociálnych služieb, so životom ľudí v aktívnom veku. V tomto smere sa kladie dôraz na základné ľudské práva a slobody a ich dodržiavanie v podmienkach poskytovania sociálnej služby a s tým súvisiace práva prijímateľov sociálnych služieb a potrebu ich vyššej autonómie.

Cieľ 1: Zapájať do plánovania, tvorby, poskytovania a komunitného rozvoja (vrátane rozvoja sociálnych služieb) ústretových starším ľuďom a zodpovedajúcim ich potrebám a preferenciám, starších ľudí a ich rodiny ako potenciálnych užívateľov.

Gestor: obce, VÚC v spolupráci s poskytovateľmi sociálnych služieb a zástupcami prijímateľov sociálnych služieb

Spolupracujúce subjekty: seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 2: Zabezpečiť pre starších ľudí právo voľby a spolurozhodovania o forme, spôsobe, rozsahu a mieste poskytovania pomoci a podpory v záujme zabezpečenia dôstojnosti v starobe a pri poskytovaní pomoci.

Gestor: obce a VÚC v spolupráci s poskytovateľmi sociálnych služieb a zástupcami prijímateľov sociálnych služieb

Spolupracujúce subjekty: seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

5.4. Zneužívanie a zlé zaobchádzanie so staršími ľuďmi

Odstránenie všetkých foriem násilia a diskriminácie starších ľudí je zásadnou požiadavkou i pri zabezpečovaní a poskytovaní sociálnej ochrany a podpory starších ľudí. Zneužívanie a zlé

zaobchádzanie so staršími ľuďmi má mnoho podôb (napr. fyzické, psychologické, emocionálne, finančné zneužívanie). Odborní zamestnanci v sociálnych službách sa musia naučiť rozoznávať zneužívanie a zlé zaobchádzanie so staršími ľuďmi, najmä zo strany formálnych a neformálnych poskytovateľov doma, v komunite i v zariadeniach sociálnych služieb. Potreba zabezpečenia bezvýhradného dodržiavania ľudských práv klientov pri poskytovaní sociálnych služieb s akcentom na ich náležité sociálne začlenenie predpokladá aj vytvorenie právnych i skutkových podmienok na zabezpečenie efektívneho výkonu pôsobnosti MPSVR SR v oblasti hodnotenia podmienok kvality poskytovaných sociálnych služieb a výkonu dohľadu nad poskytovaním sociálnych služieb.

Cieľ: Zabrániť zneužívaniu a zlému zaobchádzaniu so staršími ľuďmi.

Opatrenia:

1.1. Klásť dôraz na elimináciu diskriminácie na základe veku a ochranu ľudských práv pri poskytovaní sociálnych služieb.

Gestor: MPSVR SR v spolupráci s obcami a VÚC

Spolupracujúce subjekty: poskytovatelia sociálnych služieb, zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb, seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.2. Vytvoriť podmienky na elimináciu zanedbávania, zneužitia a zlého zaobchádzania so staršími ľuďmi odkázanými na pomoc iných osôb poskytovaním kvalitných sociálnych služieb. Zvyšovať schopnosť sociálnych zamestnancov vyhľadávať a riešiť prípady zneužívania, zlého zaobchádzania a zanedbávania starších ľudí, dôraz klásť na prevenciu, zabránenie vzniku takýchto javov.

Gestor: MPSVR SR v spolupráci s obcami a VÚC

Spolupracujúce subjekty: poskytovatelia sociálnych služieb, zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb, seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.3. Sprísniť reguláciu, dohľad a sankcie na predaj tovarov a služieb seniorom formou prezentácií a súťaží, ktoré majú manipulatívny a nátlakový charakter. Informovať verejnosť o najčastejšie sa vyskytujúcich nekalých obchodných praktikách. Zvážiť prijatie právnej úpravy, podľa ktorej by za určitých podmienok bolo možné odňať oprávnenie na výkon činnosti subjektom poskytujúcim finančné služby v prípade porušenia zákona.

Gestor: MH SR, MV SR,

Spolupracujúce subjekty: MS SR, MF SR, NBS, obce, VÚC, poskytovatelia sociálnych služieb, zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb, seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.4. Vytvárať podmienky na zabránenie sociálnej izolácie starších ľudí, ktorá je jedným z rizikových faktorov možného týrania a zanedbávania starších ľudí, prípadne ich manipulácii.

Gestor: obce

Spolupracujúce subjekty: seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.5. Zvyšovať bezpečnosť, ochranu života, zdravia a majetku starších ľudí, brániť zneužívaniu a zlému zaobchádzaniu so staršími ľuďmi a násiliu voči starším ľuďom – pokračovať v realizácii preventívnych projektov zameraných na seniorov (celoslovenský projekt „Bezpečná jeseň života“ a projekty na regionálnej úrovni).

Gestor: MV SR

Spolupracujúce subjekty: seniorské organizácie, tretí sektor

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

5.5. Podpora dobrovoľníctva ako zdroja seberealizácie a sociálnych kontaktov starších ľudí

Dobrovoľnícka práca je jedným z prostriedkov a príležitosťou pre starších ľudí na sociálne začlenenie a individuálny rozvoj, seberealizáciu, nárast a udržanie osobnej pohody vo vyššom veku, prostriedkom na to, aby sa ľudia aj po dovŕšení dôchodkového veku mohli účinne podieľať na ekonomickom, politickom a sociálnom živote spoločnosti. Dobrovoľnícka práca, pri ktorej môžu byť starší ľudia v postavení poskytovateľov pomoci a podpory iným, slabším jedincami, predstavuje nástroj na zmysluplné zapojenie a integráciu starších ľudí do spoločnosti. Dobrovoľníctvo prispieva ku upevňovaniu zdravého, aktívneho a produktívneho života, k objavovaniu a nachádzaniu vlastnej užitočnosti vo vyššom veku. Ide nesporne o sociálny a ekonomický prínos starších ľudí, ktorý je potrebné využiť, podporovať a stimulovať. Podpora dobrovoľníctva je jedným z prostriedkov stratégie na elimináciu ohrozenia vyplývajúceho pre starších ľudí zo sociálnej izolácie. Inštitút dobrovoľníctva rovnako prispieva k zvýšeniu kvality života starších ľudí, ktorí potrebujú podporu, pomoc či starostlivosť.

Cieľ 1: Podporovať zapojenie starších ľudí do dobrovoľníckych aktivít a vytvárať podmienky na zapojenie dobrovoľníkov do aktivít určených pre seniorov, podporovať zapojenie mladých ľudí do poskytovania služieb seniorom v rámci dobrovoľníckej práce a upevňovať tým medzigeneračné väzby.

Gestor: obce, VÚC v spolupráci s poskytovateľmi sociálnych služieb

Spolupracujúce subjekty: zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb, seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 2: Zvýšiť informovanosť o možnostiach výkonu dobrovoľníckej práce v sociálnych službách, zabezpečiť prístup seniorov k týmto informáciám v záujme uľahčenia participácie starších ľudí na vzájomnej svojpomoci, na práci medzigeneračných skupín v komunitách, vytváranie príležitostí na realizáciu potenciálu seniorov.

Gestor: obce, VÚC v spolupráci s poskytovateľmi sociálnych služieb

Spolupracujúce subjekty: zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb, seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

6. Zamestnanosť a zamestnateľnosť starších ľudí

Vývoj situácie v oblasti postavenia starších ľudí na trhu práce bude jedným z kľúčových faktorov ovplyvňujúcich budúci vývoj slovenskej spoločnosti, pretože osoby v pred dôchodkovom veku sú jednou z ohrozených skupín na trhu práce. Vzhľadom na starnutie populácie a starnutie pracovnej sily bude táto skupina v pracovnej sile stále početnejšia a opatrenia na trhu práce vyvolané starnutím pracovnej sily musia brať do úvahy v prvom rade vývoj v tejto skupine osôb. V tejto súvislosti je dôležité poznať absolútne aj relatívne zastúpenie osôb vo veku 50 až 64 rokov medzi ekonomicky aktívnymi obyvateľmi a v rámci nich v počte pracujúcich a nezamestnaných.

6.1. Vzdelanostná štruktúra obyvateľov v strednom, vyššom a vysokom veku

Jedným z rozhodujúcich faktorov pre uplatnenie sa obyvateľov na trhu práce je najvyššie dosiahnuté vzdelanie. K 21. máju 2011, k rozhodujúcemu okamihu Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011, predstavoval podiel obyvateľov v strednom veku (45 – 59 rokov) na celkovej populácii SR 21,2 % (1 145 130). Podiel obyvateľov vo vyššom veku (60 – 74 rokov) bol k uvedenému dátumu 13 % (704 205) a podiel obyvateľov vo vysokom veku (75 – 89 rokov) 5,1 % (276 592).

Vo vekovej skupine:

- **45- až 59-ročných** bol zistený najvyšší podiel obyvateľov s úplným stredným odborným vzdelaním s maturitou (24 %, t. j. 275 499), s učňovským vzdelaním bez maturity (23,8 %, t. j. 272 385) a s vysokoškolským vzdelaním⁶ (16,1 %, t. j. 184 315),
- **60- až 74-ročných** bol zaznamenaný najvyšší podiel obyvateľov so základným vzdelaním (24,1 %, t. j. 169 758), s učňovským vzdelaním bez maturity (23,2 %, t. j. 163 207) a s úplným stredným odborným vzdelaním s maturitou (20,8 %, t. j. 146 797). Podiel obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním zo všetkých obyvateľov vo veku 60 – 74 rokov predstavoval 12,3 %, t. j. 86 575,
- **75- až 89-ročných** mali najvyššie zastúpenie obyvatelia so základným vzdelaním (49,1 %, t. j. 135 767). Podiel obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním predstavoval v tejto vekovej skupine 7,2 %, t. j. 19 866.

Tabuľka 8: Obyvateľstvo SR podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania v strednom, vyššom a vysokom veku

Obdobie/ vekovej skupiny	Najvyššie dosiahnuté vzdelanie									
	základné	učňovské bez maturity	stredné odborné bez maturity	úplné stredné učňovské s maturitou	úplné stredné odborné s maturitou	úplné stredné všeobecné	vyššie	vysoko- školské bakalárske	vysoko- školské magisterské, inžinierske, doktorské	vysoko- školské dokto- randské
1991										
45 – 59	335 952	166 584	28 431	5 031	130 490	23 840	2 272		65 327*	5 102

⁶ Pod **vysokoškolským vzdelaním** sa myslí vysokoškolské bakalárske, magisterské, inžinierske, doktorské a doktorandské vzdelanie.

60 – 74	397 606	49 131	25 368	1 816	45 676	13 514	1 284		23 291	5 742	
75 – 89	168 003	7 698	5 360	269	6 913	2 544	155		3 083	5 592	
2001											
45 – 59	222 848	295 526	46 227	21 120	220 220	47 722	7 922	2 748	117 420	9 756	2 556
60 – 74	294 062	108 530	33 507	6 346	70 112	20 083	6 336	1 507	34 241	4 361	2 734
75 – 89	156 554	20 399	10 989	1 324	13 943	6 236	1 872	461	6 329	820	1 731
2011											
45 – 59	138 534	272 385	148 679	37 997	275 499	45 336	24 107	10 822	162 367	11 126	1 273
60 – 74	169 758	163 207	69 489	14 108	146 797	33 230	18 522	3 533	74 374	8 668	708
75 – 89	135 767	38 018	26 815	3 218	27 909	10 070	5 951	1 527	15 509	2 830	475

*v roku 1991 vyhodnotené spolu všetky stupne vysokoškolského vzdelania

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Sčítanie obyvateľov, domov a bytov v roku 1991, 2001, 2011

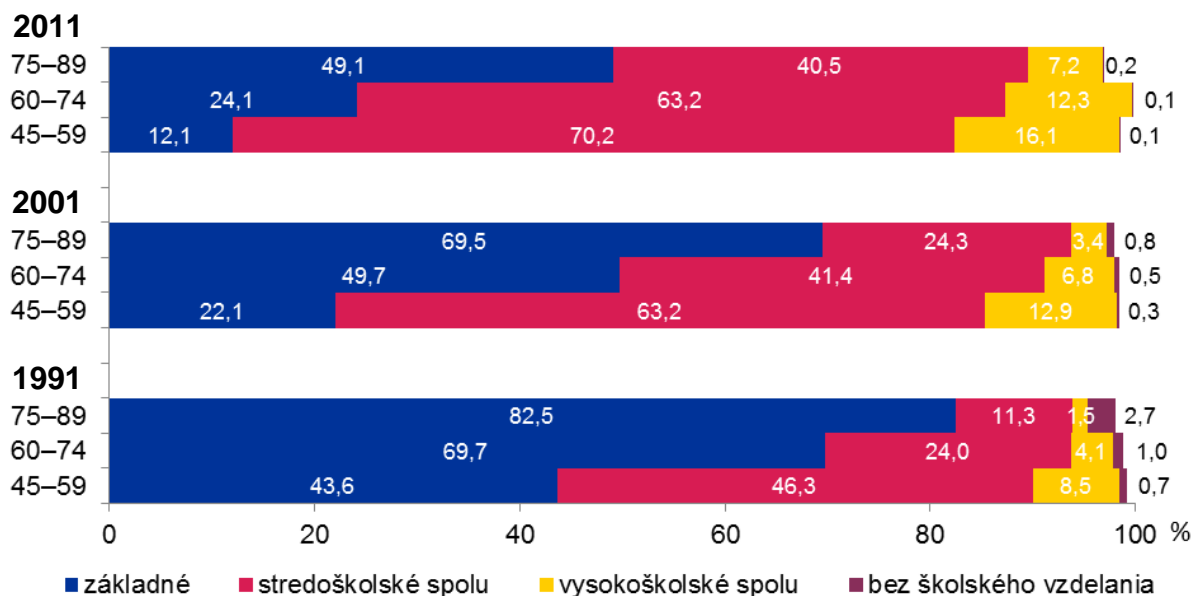
Graf nižšie dokumentuje výrazné zmeny vo vzdelanostnej štruktúre obyvateľov v strednom, vyššom a vysokom veku v medzicenzových obdobiach 1991 – 2001 a 2001 – 2011. Kým v roku 1991 bol vo vekovej skupine obyvateľov 45 – 59 rokov podiel obyvateľov so základným vzdelaním (43,6 %) a so stredoškolským vzdelaním⁷ (46,3 %) približne rovnaký, za desať rokov sa tento pomer výrazne zmenil v prospech podielu obyvateľov so stredoškolským (o 16,9 p. b.) a vysokoškolským vzdelaním (o 4,4 p. b.). Aj v medzicenzovom období 2011 – 2001 sme boli v tejto vekovej skupine svedkami ďalšieho poklesu obyvateľov so základným vzdelaním (o 10 p. b.) a ďalšieho zvyšovania podielu obyvateľov so stredoškolským (o 7 p. b.) a vysokoškolským vzdelaním (o 3,2 p. b.). Podobné zmeny sú evidentné v medzicenzových obdobiach 2011 – 2001 a 2001 – 1991 aj vo vekových skupinách 60- až 74-ročných a obyvateľov vo veku 75 – 89 rokov.

Najvyšší podiel obyvateľov so základným vzdelaním stále pretrváva v skupine obyvateľov vo vysokom veku, kde mala v roku 2011 najnižší stupeň vzdelania takmer polovica obyvateľov tejto vekovej skupiny (49,1 %). V roku 2011 sa však vo vekovej skupine obyvateľov vo vysokom veku podiel obyvateľov so základným vzdelaním výrazne znížil; v porovnaní s rokom 2001 o 20,4 p. b. a v porovnaní s rokom 1991 až o 33,4 p. b. Podobne ako v skupine obyvateľov v strednom veku (45 – 59 rokov), aj v skupine obyvateľov vo vyššom (60 – 74 rokov) a vysokom veku (75 – 89 rokov) došlo za uplynulých 20 rokov k významnému nárastu obyvateľov so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním.⁸

⁷ Pod stredoškolským vzdelaním sa myslí učňovské (bez maturity), stredné odborné (bez maturity), úplné stredné učňovské (s maturitou), úplné stredné odborné (s maturitou), úplné stredné všeobecné, vyššie odborné vzdelanie.

⁸ Kol. aut.: Obyvateľstvo Slovenskej republiky v kontexte Európskeho roku aktívneho starnutia. Bratislava: Štatistický úrad SR, 2012, 91 s. ISBN 978-80-8121-144-7; s. 52 - 54

Graf 2: Podiel obyvateľov v strednom, vyššom a vysokom veku z celkového počtu obyvateľov SR v príslušnej vekovej skupine podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Sčítanie obyvateľov, domov a bytov v roku 1991, 2001, 2011

6.2. Starší ľudia na trhu práce

Podľa údajov Štatistického úradu SR z výberového zisťovania pracovných síl (VZPS) celkový priemerný počet ekonomicky aktívnych starších ľudí v SR (tvorený počtom pracujúcich a nezamestnaných vo veku 50 – 64 rokov) sa od roku 2000 zvýšil z pôvodných približne 365 tis. na takmer 675 tis. v roku 2012. Najväčší vplyv na tom mal nárast počtu ekonomicky aktívnych osôb vo veku 55 – 59 rokov. Ekonomicky aktívne osoby vo veku 50 – 64 rokov v roku 2012 na Slovensku tvorili takmer štvrtinu, kým na začiatku 21. storočia to bolo len približne 14 %. V roku 2012 dosahovala celková priemerná **miera ekonomickej aktivity** starších ľudí vo veku 50 - 64 rokov 61,9 % (u mužov 70,8 % a u žien 53,7 %). Vývoj miery ekonomickej aktivity obyvateľov vo veku nad 50 rokov v období po roku 2000 bol pritom ovplyvnený najmä zmenami v nastavení veku odchodu do dôchodku po roku 2003. Zmena starého systému odchodu do dôchodku po roku 2003 ovplyvnila postupné výraznejšie zvyšovanie miery ekonomickej aktivity u mužov i žien vo veku 60 a viac rokov, resp. 53 – 57 a viac rokov u žien.

Vývoj zastúpenia pracujúcich u starších ľudí (vo veku 50 – 64 rokov) bol ovplyvnený predovšetkým zmenami v časovaní odchodu do dôchodku a v menšej miere aj hospodárskou krízou v posledných rokoch. Vo všeobecnosti **miera zamestnanosti** u mužov i žien v tomto veku mala rastúcu tendenciu. Kým v roku 2001 predstavovali pracujúci muži len necelých 55 %, podľa údajov z roku 2012 tvorili už viac ako 63 % z celkového počtu mužov v tomto veku. U žien bol nárast miery zamestnanosti ešte výraznejší. V roku 2001 tvorili pracujúce ženy vo veku 50 – 64 rokov viac ako 32 % z celkového počtu žien v uvedenom veku, v roku 2012 to bolo takmer 48 %.

Tabuľka 9: Vývoj zamestnanosti starších ľudí (priemer za obdobie)

	Počet pracujúcich v tis. osôb				Miera zamestnanosti v %			
	2000	2008	2011	2012	2001	2008	2011	2012
SR spolu	2 101,7	2 433,8	2 315,3	2 329	56,5*	62,3*	59,3*	59,7*
z toho								
50 - 64 rokov	321,3	552,2	586,5	600,3	42,9	55,0	54,6	55,0
podiel na SR spolu (v %)	15,3	22,7	25,3	25,8	-	-	-	
55 - 64 rokov	100,3	235,5	284,2	306,2	22,4	39,3	41,3	43,1
podiel na SR spolu (v %)	4,8	9,7	12,3	13,1	-	-	-	
Muži spolu	1 137,3	1 363,7	1 292,2	1 303,5	61,4*	70,0*	66,1*	66,7*
z toho								
50 - 64 rokov	190,7	319,3	322,7	330,3	54,8	67,1	62,7	63,1
podiel na mužoch spolu (v %)	16,8	23,4	25,0	25,3	-	-	-	
55 - 64 rokov	74,9	157,5	169,9	180,0	37,7	56,7	52,5	53,7
podiel na mužoch spolu (v %)	6,6	11,5	13,2	13,8	-	-	-	
Ženy spolu	964,4	1 070,0	1 023,1	1 025,5	51,8*	54,6*	52,5*	52,7*
z toho								
50 - 64 rokov	130,6	233,0	263,8	270,0	32,6	44,1	47,1	47,6
podiel na ženách spolu (v %)	13,5	21,8	25,8	26,3	-	-	-	
55 - 64 rokov	25,3	78,0	114,2	126,3	9,8	24,2	31,4	33,6
podiel na ženách spolu (v %)	2,6	7,3	11,2	12,3	-	-	-	

*v produktívnom veku 15 - 64 rokov

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, výberové zisťovanie pracovných síl

Všeobecná miera ekonomickej aktivity, ako aj miera zamestnanosti je do určitej miery ovplyvnená vekovou štruktúrou a s ňou spojenou možnosťou nadobudnúť určité vzdelanie.

Podobne ako u celej populácie, aj starší muži a ženy s vysokoškolským vzdelaním participujú na trhu práce SR častejšie ako osoby v tom istom veku, ale s nižším dosiahnutým vzdelaním. Na druhej strane pre vekovú skupinu starších ľudí z hľadiska vzdelania je charakteristické, že majú v porovnaní s priemerom výrazne vyššie zastúpenie osôb s učňovským vzdelaním bez maturity.

Z pohľadu vývoja mier nezamestnanosti sa starší ľudia (muži i ženy) vyznačovali priaznivejšími pomermi ako ukazuje priemer za celú populáciu 15- – 64-ročných. Až do roku 2008, podobne ako v celej produktívnej zložke, miera nezamestnanosti starších ľudí klesala a po tomto roku jej úroveň mierne narastala.

Tabuľka 10: Vývoj nezamestnanosti starších ľudí (priemer za obdobie)

	Počet nezamestnaných v tis. osôb				Miera nezamestnanosti v %			
	2000	2008	2011	2012	2001	2008	2011	2012
SR spolu	485,2	257,5	364,6	377,5	19,2	9,6	13,6	14,0
z toho								
50 - 64 rokov	44,1	46,4	69,4	74,6	12,7	7,8	10,6	11,1
podiel na SR spolu (v %)	9,1	18,0	19,0	19,8	-	-	-	
55 - 64 rokov	13,9	16,3	31,8	38,7	12,2	6,6	10,1	11,2
podiel na SR spolu (v %)	2,9	6,3	8,7	10,3	-	-	-	
Muži spolu	265,5	124,6	203,5	203,8	19,5	8,4	13,6	13,5
z toho								
50 - 64 rokov	29,3	21,4	38,5	40,2	12,8	6,3	10,7	10,9
podiel na mužoch spolu (v %)	11,0	17,2	18,9	19,7	-	-	-	
55 - 64 rokov	11,7	9,1	20,4	22,2	12,5	5,5	10,7	11,0
podiel na mužoch spolu (v %)	4,4	7,3	10,0	10,9	-	-	-	
Ženy spolu	219,7	132,8	161,1	173,8	18,8	11,1	13,6	14,5
z toho								
50 - 64 rokov	15,0	25,1	30,9	34,4	12,5	9,8	10,5	11,3
podiel na ženách spolu (v %)	6,8	18,9	19,2	19,8	-	-	-	
55 - 64 rokov	2,4	7,3	11,4	16,5	11,4	8,5	9,1	11,6
podiel na ženách spolu (v %)	1,1	5,5	7,1	9,5	-	-	-	

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, výberové zisťovanie pracovných síl

Podľa údajov Štatistického úradu SR, výberového zisťovania pracovných síl, **miera nezamestnanosti** osôb vo veku 50 - 64 rokov dosiahla na Slovensku v roku 2012 úroveň 11,1 % (u mužov 10,9 % a u žien 11,3 %) a bola o 2,9 p. b. nižšia (u mužov o 2,6 p. b. a u žien o 3,2 p. b.) ako bola celková miera nezamestnanosti v SR.

Analýza nezamestnanosti podľa veku a dĺžky nezamestnanosti poukazuje na skutočnosť, že starší ľudia nevykazujú až takú negatívnu odchýlku v miere nezamestnanosti (nie je ich výrazne viac ako v iných vekových skupinách), ako v dĺžke nezamestnanosti. Najvyšší počet nezamestnaných vo vekovej skupine 50 – 64 rokov vykazovala skupina dlhodobo nezamestnaných v trvaní viac ako štyri roky s podielom 33,7 %.

Cieľ: Zvyšovať mieru zamestnanosti a zamestnateľnosť starších ľudí vo veku 50 a viac rokov.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „ÚPSVaR“), vedecko-výskumné a akademické inštitúcie, sociálni partneri

Termín: priebežne 2014 – 2020

6.2.1. Vekový manažment

Zatiaľ čo v rámci EÚ bude v dôsledku starnutia populácie v roku 2050 chýbať 15 % pracovnej sily, na Slovensku to bude až 21 %. Zamestnávateľia by teda už teraz mali myslieť na to, ako vytvoriť vhodné podmienky na prácu starnúcej populácie a motivovať starších zamestnancov k čo najdlhšiemu zotrvaniu v pracovnom živote. Zamestnávateľia by už teraz mali svoj čas venovať analýze vekovej štruktúry zamestnancov (súčasnej a budúcej), a to aj podľa pracovných kategórií a regiónov. Keďže povedomie manažmentov v slovenských firmách o téme aktívneho starnutia je veľmi nízke, resp. tento pojem sa väčšinou mylne interpretuje, je potrebné klásť dôraz na komunikáciu a priblížiť vedeniam firiem nielen demografický vývoj, ale aj výhody zamestnávania starších. Veľmi dôležitá je aj interná komunikácia smerom k samotným zamestnancom (mladším aj starším) a zvyšovanie povedomia o prínosoch vekovej rôznorodosti na pracovisku a špecificky starších zamestnancov pre firmu.⁹

Cieľ 1: Transformovať Výbor pre seniorov na poradný orgán vlády Slovenskej republiky pre prispôsobovanie verejných politík procesu starnutia populácie.

Opatrenie:

Transformovať Výbor pre seniorov na poradný orgán vlády Slovenskej republiky, ktorý zabezpečí užšiu spoluprácu zainteresovaných subjektov na riešení dôsledkov starnutia populácie. Hlavnou úlohou uvedeného orgánu bude navrhovať, koordinovať a kontrolovať jednotlivé opatrenia zamerané na elimináciu negatívnych dôsledkov procesu starnutia populácie na ekonomiku, trh práce, dôchodkový systém a ďalšie oblasti života spoločnosti.

Gestor: MPSVR SR

Termín: do 31.12.2013

Cieľ 2: Definovať vekový manažment a vytvoriť zásady vekového manažmentu pre zamestnávateľov (v súkromnej a verejnej správe).

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: verejná správa, AZZZ SR, RÚZ, KOZ SR, VÚC, ZMOS, vedecko-výskumné a akademické inštitúcie

Termín: priebežne 2014 – 2020

Cieľ 3: Motivovať zamestnávateľov (v súkromnej a verejnej správe) k aplikácii vekového manažmentu, podporiť zamestnávanie starších zamestnancov a motivovať zamestnancov zotrvať na trhu práce.

Opatrenie:

Propagovať zásady vekového manažmentu u zamestnávateľov (v súkromnej a verejnej správe) a odborových organizácií.

Spôsob plnenia:

Realizovať osvetovú a informačnú kampaň zameranú na zamestnávateľov (v súkromnej a verejnej správe) a odborové organizácie s cieľom upozorniť ich na negatívny demografický vývoj a zásady vekového manažmentu. Vytvoriť publikáciu zameranú na aplikáciu zásad

⁹ Business Leaders Forum: Odporúčania lídrov v zodpovednom podnikaní pre oblasť zamestnanci

vekového manažmentu vrátane príkladov dobrej praxe. Po dohode so sociálnymi partnermi pravidelne verejne vyhodnocovať a oceňovať zamestnávateľov, ktorí sa správajú ústretovo k starším zamestnancom.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: verejná správa, AZZZ SR, RÚZ, KOZ SR, VÚC, ZMOS, vedecko-výskumné a akademické inštitúcie

Termín: priebežne 2014 – 2020 (osvetová kampaň a účelová publikácia do 31.12.2016)

Cieľ 4: Stanoviť minimálny rozsah nutne aplikovaných zásad vekového manažmentu vrátane systému auditu pre ich aplikáciu.

Spôsob plnenia:

Vypracovať minimálny rozsah žiaducich pravidiel správania sa zamestnávateľov (v súkromnej a verejnej správe) pri aplikácii vekového manažmentu a indikátorov ich plnenia. Aplikovať tieto pravidlá vo všetkých organizáciách a spoločnostiach, kde ako zamestnávateľ alebo dominantný akcionár vystupuje štát alebo samospráva. Odporučiť dodržiavanie týchto pravidiel širokej zamestnávateľskej verejnosti. Prerokovať s KOZ SR, aby jednotlivé odborové zväzy a organizácie uplatňovali v rámci kolektívnych vyjednaní tieto požiadavky. Zvážiť bonifikáciu zamestnávateľov, ktorí budú dobrovoľne tieto požiadavky akceptovať.

Gestor: MPSVR SR a MV SR

Spolupracujúce subjekty: verejná správa, AZZZ SR, RÚZ, KOZ SR, VÚC, ZMOS, univerzity a vysoké školy

Termín: vypracovanie žiaducich pravidiel a indikátorov ich plnenia do 30.06.2015, aplikácia týchto pravidiel subjektmi vo verejnej správe do 01.01.2016, rozhodnutie o možnej bonifikácii zamestnávateľov do 31.12.2016, ostatné priebežne do roku 2020

6.2.2. Služby zamestnanosti pre starších zamestnancov a podpora rozvoja striebornej ekonomiky

Pomoc a podpora účastníkom na trhu práce s osobitným zreteľom na pracovné uplatnenie znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie, ktorými sú aj osoby staršie ako 50 rokov veku, sa bude naďalej zabezpečovať prostredníctvom služieb zamestnanosti, ktoré predstavujú systém inštitúcií a nástrojov podpory a pomoci pri hľadaní zamestnania, zmene zamestnania, obsadzovaní voľných pracovných miest a uplatňovaní aktívnych opatrení na trhu práce v súlade so zákonom č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“).

Právo na prístup k zamestnaniu občanov starších ako 50 rokov veku je zabezpečené v súlade s § 14 zákona o službách zamestnanosti.

Právo na prístup týchto občanov k zamestnaniu bude naďalej zabezpečované bez akýchkoľvek obmedzení v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania v pracovnoprávných vzťahoch a obdobných právnych vzťahoch ustanovenou antidiskriminačným zákonom. V súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania sa naďalej bude zakazovať diskriminácia z dôvodu veku občana.

Slobodnejších robí vo všeobecnosti ľudí vzdelanosť, ktorá upevňuje ich sebavedomie, nezávislosť a samostatnosť. Zaradovanie starších ľudí do vzdelávacích kurzov na získanie nových poznatkov a zručností alebo obnovu už existujúcich by preto mohlo prispieť k zvýšeniu

ich motivácie pracovať a aktívne spolupracovať pri začleňovaní sa na trhu práce. Za špecifický druh vzdelania možno označiť počítačovú gramotnosť, ktorá podporuje aktívne starnutie z viacerých hľadísk, napr. ako zdroj informácií, sociálnych väzieb, pracovných príležitostí a pod. Po prvý raz v rámci Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011 zisťoval Štatistický úrad SR vybrané počítačové znalosti celej populácie. Predmetom zisťovania nebola úroveň počítačových znalostí, čiže stupeň ich ovládania. Obyvatelia vyznačovali do sčítacích formulárov odpoveď „áno“ alebo odpoveď „nie“ podľa toho, či k 21. máju 2011, k rozhodujúcemu okamihu sčítania, podľa ich názoru ovládali alebo neovládali prácu s textom, prácu s tabuľkami, prácu s elektronickou poštou (e-mailom) a prácu s internetom. Pre obyvateľov v strednom, vyššom a vysokom veku sú výsledky Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011 za predpokladu ďalšieho vzdelávania týchto obyvateľov povzbudzujúce.

Tabuľka 11: Obyvatelia SR v strednom, vyššom a vysokom veku ovládajúci vybrané počítačové znalosti

Veková skupina	Počítačové znalosti							
	práca s textom		práca s tabuľkami		práca s internetom		práca s elektronickou poštou	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
45 – 59 rokov	245 855	304 369	180 071	211 064	273 526	310 527	225 987	268 134
60 – 74 rokov	78 738	87 811	52 563	47 248	76 322	70 236	63 390	58 600
75 – 89 rokov	8 049	6 247	4 901	3 793	5 959	4 369	4 985	3 993

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011

Tabuľka 12: Podiely obyvateľov SR v % ovládajúcich vybrané počítačové znalosti v rámci príslušnej vekovej skupiny

Veková skupina	Počítačové znalosti							
	práca s textom		práca s tabuľkami		práca s internetom		práca s elektronickou poštou	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
45 – 59 rokov	21,5	26,6	15,7	18,4	23,9	27,1	19,7	23,4
60 – 74 rokov	11,2	12,5	7,5	6,7	10,8	10,0	9,0	8,3
75 – 89 rokov	2,9	2,3	1,8	1,4	2,2	1,6	1,8	1,4

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011

Vo vekovej skupine:

- **45- až 59-ročných viac ako štvrtina žien (27,1 %) a takmer štvrtina mužov zo všetkých obyvateľov tejto vekovej skupiny (23,9 %) pri sčítaní uviedla, že vie pracovať s internetom. Vyše 20-percentný bol vo vekovej skupine 45- až 59-ročných aj podiel žien a podiel mužov ovládajúcich prácu s textom (26,6 % ženy, 21,5 % muži) a podiel žien, ktoré potvrdili, že vedú pracovať s elektronickou poštou (23,4 %),**
- **60- až 74-ročných boli dosiahnuté najvyššie podiely mužov a žien pri ovládaní práce s textom (12,5 % ženy, 11,2 % muži) a práce s internetom (10,8 % muži a 10 % ženy),**
- **75- až 89-ročných boli zaznamenané najvyššie podiely mužov i žien pri práci s textom (ovládalo ju 2,9 % mužov a 2,3 % žien zo všetkých obyvateľov vo veku 75 – 89 rokov).**

Kým v kategórii 45- až 59-ročných boli pri ovládaní všetkých počítačových znalostí zistené vyššie podiely žien ako mužov, so zvyšujúcim sa vekom sa situácia mení. V kategórii

obyvateľov 75- až 89-ročných boli už pri všetkých počítačových znalostiach zaznamenané vyššie podiely mužov ako žien, ktorí v rámci SODB 2011 potvrdili, že ovládajú prácu s textom, prácu s tabuľkami, prácu s internetom a prácu s elektronickou poštou.¹⁰

K 31. máju 2013 bolo v evidencii 99 214 uchádzačov o zamestnanie vo veku 50 a viac rokov. Ich možnosť získať zamestnanie je so stúpajúcim vekom čoraz nižšia. Počet starších ľudí, ktorí ešte môžu byť pracovne aktívni, je ale podstatne vyšší, avšak tí nie sú v evidencii na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny. Nízky príjem z dôchodku a vysoké náklady na zabezpečenie základných životných potrieb znižujú ich životnú úroveň, často až na hranicu chudoby. Jedinou možnosťou na zvýšenie príjmu týchto starších ľudí by bolo získať zamestnanie na skrátenú pracovnú dobu. Táto možnosť by pozitívne ovplyvnila nielen finančnú úroveň starších ľudí, ale prospela by aj psychike zdravých starších ľudí schopných a ochotných vykonávať pracovnú činnosť aj v dôchodkovom veku. Mať opäť vyplnený režim dňa a dokázať, že sú vitálni a osožní pre zamestnávateľa, kolektív zamestnancov a svojich najbližších, môže výrazne ovplyvniť kvalitu ich života.

Netradičné formy zamestnávania zvyšujú flexibilitu pracovného trhu a umožňujú zamestnávať aj také sociálno-demografické skupiny, ktoré si nedokážu nájsť tradičné formy zamestnania. Štatistické údaje z výberového zisťovania pracovných síl poukazujú na nízke využitie potenciálu týchto foriem zamestnávania v SR oproti vyspelým krajinám EÚ. V roku 2012 bolo u nás v práci dočasnej, príležitostnej a sezónnej zamestnaných len 7 % zamestnancov. Podiel zamestnancov vo vekovej skupine 50+ s týmto typom práce bol len 4,9 %. Na kratší pracovný čas bolo zamestnaných len 4,2 % z celkového počtu zamestnancov a vo vekovej skupine 50+ 6,1 %. Hoci sa počet pracujúcich na kratší pracovný čas vo vekovej skupine 50-64 rokov zvýšil v období rokov 2000 - 2011 trojnásobne, Slovensko aj tak patrilo ku krajinám s najnižším podielom práce na kratší čas v Európskej únii. V krajinách EÚ15 sa tento podiel pohybuje v intervale 15-25 %.

Cieľ 1: Zvýšiť zamestnanosť a zamestnateľnosť starších ľudí prostredníctvom intenzívnych vzdelávacích kurzov zameraných na prácu s IKT pre ľudí vo veku 50 a viac rokov evidovaných na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny.

Cieľ 2: Zvýšiť možnosť zamestnať sa na kratší pracovný úväzok uchádzačom o zamestnanie vo veku 50 a viac rokov dovedy, kým získajú nárok na starobný dôchodok.

Cieľ 3: Motivovať zamestnávateľov na vytvorenie „deleného“ pracovného miesta pre starších ľudí vo veku 50 a viac rokov na polovičný úväzok, resp. na 2,5 hodinový úväzok.

Cieľ 4: Podporovať rozvoj nových (atypických) foriem zamestnania zvyšujúcich flexibilitu trhu práce pre starších zamestnancov vo veku 50 a viac rokov.

Opatrenie:

K riešeniu problému starších ľudí so získavaním zamestnania môže prispieť okrem koncepčných zmien v ekonomike aj prijateľná motivácia zamestnávateľských subjektov. Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny môžu pomôcť informačno – poradenskými službami

¹⁰ Kol. aut.: Obyvateľstvo Slovenskej republiky v kontexte Európskeho roku aktívneho starnutia. Bratislava: Štatistický úrad SR, 2012, 91 s. ISBN 978-80-8121-144-7; s. 84 - 85

obsahovo zameranými na voľné pracovné miesta, ktoré sú vhodné špeciálne pre starších ľudí evidovaných na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny v pozícii záujemcov o zamestnanie a uchádzačov o zamestnanie. Následne by títo starší nezamestnaní mohli byť pozývaní na výberové konania, kde by sa zamestnávateľom predstavovali ako vhodní zamestnanci. Skupinové poradenské služby pre starších nezamestnaných by preto mali byť orientované aj na aktivovanie schopnosti sebaaprezentácie a zvyšovanie sebavedomia starších uchádzačov o prácu. MŠVVŠ SR v súčinnosti s MPSVR SR na základe aktuálnej požiadavky trhu práce bude spolupracovať pri príprave vzdelávacích programov potrebných na doplnenie si zručností pre trh práce.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: MH SR, ÚPSVaR, AZZZ SR, RÚZ, VÚC, MŠVVŠ SR, vedecko-výskumné a akademické inštitúcie

Termín: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 5: Aktualizovať existujúce a vytvárať nové nástroje aktívnych opatrení trhu práce na udržanie osôb nad 50 rokov veku na trhu práce.

Opatrenie:

Zdokonaľovať nástroje aktívnych politík trhu práce zamerané na starších ľudí.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: ÚPSVaR, vedecko-výskumné a akademické inštitúcie, sociálni partneri

Termín: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 6: Vypracovať štúdiu pre objektivizované posudzovanie pracovnej schopnosti starších zamestnancov vo veku 50 a viac rokov.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: ÚPSVaR, vedecko-výskumné a akademické inštitúcie, sociálni partneri

Termín: priebežne 2014 – 2020

6.2.3. Nediskriminujúce, bezpečné a zdravé pracovné podmienky

Zákon č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov sa vzťahuje na všetkých zamestnávateľov a zamestnancov vo všetkých odvetviach výrobnjej sféry a nevýrobnej sféry bez ohľadu na špecifické skupiny zamestnancov, ku ktorým patria aj zamestnanci starší ako 50 rokov.

K hlavným zámerom v oblasti výskumu bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci v SR patrí aj problematika integrácie starnúcej generácie do pracovného pomeru. Medzi hlavné priority MPSVR SR v oblasti výskumu bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci na roky 2012 až 2015 bola zaradená aj integrácia špecifických skupín populácie do pracovného pomeru vrátane starnúcej populácie.

Inštitút pre výskum práce a rodiny v spolupráci s Národným inšpektorátom práce v roku 2013 realizuje výskumnú úlohu „Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci a rizikové faktory zamestnancov nad 50 rokov – uplatnenie starších osôb v pracovnom procese a návrhy opatrení

na úrovni vybraných odvetví a podniku“. Hlavným cieľom výskumnej úlohy bude najmä objektivizácia problémov v oblasti BOZP a pracovných podmienok starších zamestnancov, identifikovanie rizík a ohrození na pracoviskách starších zamestnancov, zmapovanie a analýzy súčasných bariér a príležitostí na uplatnenie starších zamestnancov na trhu práce a napokon návrh opatrení na zvýšenie kvality pracovného života a zvýšenie celkovej variability možnosti uplatnenia osôb starších ako 50 rokov na trhu práce.

Cieľ 1: Zvýšiť bezpečnosť zamestnancov starších ako 50 rokov a ochranu ich zdravia pri práci prostredníctvom dôslednej cielenej inšpekcie práce realizovanej jedenkrát za dva roky zameranej na dodržiavanie právnych predpisov v oblasti pracovnoprávných vzťahov a v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.

Spôsob plnenia:

Cielená inšpekcia práce zameraná na vekovú kategóriu zamestnancov starších ako 50 rokov bude navrhnutá do celoslovenského plánu úloh na realizáciu prvý raz v roku 2014 a následne aj v roku 2016, 2018 a 2020. Obsahom previerky bude kontrola stavu bezpečnosti a ochrany zdravia s konkrétnym zameraním na vytvorenie vhodných pracovných podmienok zohľadňujúcich vyšší vek zamestnancov, úpravu ich pracovísk a pracovných miest z ergonomického hľadiska, podmienky práce so zohľadnením zdravotného stavu, psychosociálnej záťaže, faktorov spôsobujúcich stres a vyvolávajúcich zdravotné problémy a pod. Východiskom bude kontrola hodnotenia rizík, t. j., či zamestnávateľa v písomnom hodnotení rizík zohľadnili špecifiká týkajúce sa vyššieho veku zamestnancov. Kontrolovaným subjektom bude v rámci vykonávaných previerok poskytované bezplatné odborné poradenstvo v zmysle platnej legislatívy.

Pri tvorbe obsahového zamerania budú taktiež využívané zdroje Európskej agentúry pre bezpečnosť a ochranu zdravia, ktorej Európska komisia vzhľadom na nepriaznivý demografický vývoj v štátoch EÚ zadala na vypracovanie 2-ročný projekt týkajúci sa staršej pracujúcej populácie.

Gestor: inšpektoráty práce

Termín plnenia: priebežne 2014 – 2020

Starší zamestnanci prichádzajú o zamestnanie najmä z dôvodu straty špecifických zručností, keď firmy prestávajú byť ochotné ďalej vzdelávať týchto zamestnancov, pretože pochybujú o návratnosti tohto vkladu. Starší ľudia čelia súčasne viacerým prekážkam, ktoré ich nemotivujú pokračovať v práci po dovŕšení nároku na starobný dôchodok, resp. komplikujú im návrat na trh práce, ak sú nezamestnaní alebo boli istý čas neaktívni. Ak sa má práca stať pre starších zamestnancov atraktívnou a prospešnou, je potrebné prijať kroky v niekoľkých oblastiach, napríklad stimulovať zamestnávateľov, aby zamestnávali a ponechávali v práci starších zamestnancov.

Riešenie a podpora zamestnanosti starších nie je možná bez dohody sociálnych partnerov. Osobitne ide o vytváranie vhodných pracovných príležitostí pre starších zamestnancov, o zmenu postojov a propagovanie kultúry, ktorá oceňuje zručnosti a vedomosti, ktoré môžu starší zamestnanci ponúknuť. V tejto súvislosti treba podporovať a šíriť dobrú prax v oblasti vekového manažmentu, najmä odbornej prípravy na pracovisku.

Platné a účinné znenie zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce už obsahuje všetky nástroje potrebné na ochranu skupiny zamestnancov v kategórii 50+. Zákonník práce zakazuje

diskrimináciu na základe veku, a to pri vstupe do zamestnania, počas neho, aj v čase skončenia. Zákaz diskriminácie v zamestnaní z hľadiska veku je (v súlade so zákonom č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov) dostatočne legislatívne pokryté aj v zákone č. 400/2009 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a taktiež zákone č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov. Aj napriek uvedenému sa v praxi vyskytujú prípady diskriminácie z dôvodu veku.

Na úrovni EÚ je vnímanie diskriminácie na základe vyššieho veku 50+ jednoznačne výrazne silnejšie ako na základe nižšieho veku -30. Z realizovaných prieskumov Eurobarometra, ako aj z prieskumu realizovaného v rámci aktivity 3 Národného projektu Stratégia aktívneho starnutia vyplýva, že v Slovenskej republike je presvedčenie jej občanov o diskriminácii starších ľudí ešte vyššie ako v prípade EÚ ako celku. Okrem toho prevláda aj názor, že prebiehajúca hospodárska kríza tento negatívny fenomén naďalej prehĺbuje. To, že vek nad 55 rokov uchádzača o zamestnanie znevýhodňuje, si na Slovensku myslia takmer dve tretiny opýtaných.¹¹ Z pohľadu vekovej skupiny 50 - 64 rokov je diskriminácia na trhu práce z dôvodu vysokého veku pomerne častá. Toto presvedčenie uvádza viac ako 80 % respondentov tejto vekovej skupiny. Je znepokojivé, že podobné presvedčenie majú aj takmer dve tretiny opýtaných zamestnávateľov. Na Slovensku je veľmi silné presvedčenie o reálnej existencii nerovnakého zaobchádzania na trhu práce a ako najsilnejší diskriminačný faktor sa jednoznačne uvádza vyšší fyzický vek.

Ochrana zamestnancov pri práci sa presadzuje prostredníctvom inšpekcie práce. V zmysle § 150 ods. 2 Zákonníka práce zamestnanec, ktorý je poškodený porušením povinností vyplývajúcich z pracovnoprávných vzťahov, môže podať podnet na príslušný inšpektorát práce podľa miesta jeho pracoviska. Inšpektoráty práce vyvodzujú zodpovednosť za porušovanie pracovnoprávných predpisov a za porušovanie záväzkov vyplývajúcich z kolektívnych zmlúv a taktiež poskytujú bezplatné poradenstvo zamestnávateľom, fyzickým osobám, ktoré sú podnikateľmi a nie sú zamestnávateľmi a zamestnancom v rozsahu základných odborných informácií a rád o spôsoboch, ako najúčinnjšie dodržiavať pracovnoprávne predpisy. Inšpektoráty práce kontrolujú aj dodržiavanie ustanovení Zákonníka práce týkajúcich sa diskriminácie.

Cieľ 2: Odhaľovať a následne účinnými opatreniami odstraňovať diskrimináciu na trhu práce z dôvodu veku a zabezpečiť tak starším ľuďom rovnaké zaobchádzanie v profesionálnom živote.

Spôsob plnenia:

V druhom polroku 2013 bude zrealizované vzdelávanie inšpektorov práce financované z Európskeho sociálneho fondu v rámci projektu „Zvyšovanie kvality poskytovaných verejných služieb vzdelávaním zamestnancov inšpekcie práce“ na tému rozpoznávanie diskriminácie za účelom efektívneho výkonu inšpekcie práce. Výsledky vzdelávania sa premietnu v ďalšom monitorovacom období Národného programu aktívneho starnutia 2014 – 2020 v spôsobe zlepšenia vedenia výkonov inšpekcie práce v danej oblasti, z dôvodu prehĺbenia vedomostí inšpektorov práce týkajúcich sa diskriminácie, okrem iného aj z dôvodu veku zamestnancov.

Gestor: inšpektoráty práce

¹¹ Analýza exogénnych a endogénnych faktorov ovplyvňujúcich účasť starších na trhu práce, Národný projekt „Stratégia aktívneho starnutia“ – aktivita č. 3, str. 36

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 3: Zlepšiť právne postavenie starších zamestnancov vo veku 50 a viac rokov v pracovnoprávných vzťahoch najmä v prípade výpovede a okamžitého skončenia pracovného pomeru.

Spôsob plnenia:

V právnom systéme zakotviť požiadavku na neplatnosť právnych úkonov s diskriminačným obsahom.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: MS SR, sociálni partneri

Termín plnenia: 2014

6.2.4. Celoživotné vzdelávanie

V súčasnosti zabezpečujú vzdelávanie starších ľudí inštitúcie ďalšieho vzdelávania, univerzity tretieho veku na 16 vysokých školách v SR, akadémie tretieho veku, ktoré pôsobia najmä s podporou miest a obcí, kluby seniorov a ďalšie vzdelávacie inštitúcie (napr. občianske združenia). Záujem starších ľudí o vzdelávanie je však už v súčasnosti oveľa vyšší ako sú možnosti uvedených inštitúcií a vzhľadom na vývoj vekovej štruktúry obyvateľstva sa bude ešte ďalej zvyšovať. Je preto potrebné postupne rozširovať možnosti vzdelávania starších ľudí a zamerať ich nielen na záujmové vzdelávanie a voľnočasové aktivity, ale aj na odborné vzdelávanie pre potreby trhu práce. Osoby v preddôchodkovom veku patria na trhu práce medzi najohrozenejšie. Vzhľadom na proces starnutia populácie (zvyšovanie počtu starších ľudí v rámci populácie) a starnutie pracovnej sily bude táto ekonomicky aktívna časť obyvateľstva stále početnejšia, čo si vyžiada konkrétne opatrenia na trhu práce. Prínos vzdelávania nespočíva len v podpore aktívneho spôsobu života starších ľudí, ale prejavuje sa aj vo zvýšenom ekonomickom a celospoločenskom prínose starších jednotlivcov.

Cieľ 1: V záujme zvýšenia kvality života vytvárať nové a rozvíjať existujúce príležitosti na vzdelávanie ľudí vo vyššom veku na podporu ich aktívneho života a širšieho lepšieho uplatnenia sa na trhu práce.

Opatrenie:

Celoživotné vzdelávanie má vytvoriť také prostredie, v ktorom bude môcť osoba počas celého života získať a prehĺbovať svoju kvalifikáciu tak, ako to momentálne vyžaduje trh práce. Slovenská republika, ako členská krajina EÚ, je na posledných priečkach v účasti dospelých na celoživotnom vzdelávaní. V spolupráci s relevantnými partnermi je potrebné motivovať ľudí k ďalšiemu vzdelávaniu aj vyššou kvalitou vzdelávacích programov, ktoré by boli jasnejšie zamerané na požiadavky na trhu práce. Je nevyhnutné ponímať vzdelávanie seniorov ako významný prostriedok aktívneho starnutia aj v období po ukončení profesijného života. Zvýšenie dostupnosti a orientácie v oblasti ďalšieho vzdelávania pre dospelú populáciu je možné dosiahnuť aj prostredníctvom lepšieho prístupu k informáciám o možnostiach celoživotného vzdelávania sa. Pri tvorbe programov ďalšieho vzdelávania a predvídania budúcich požiadaviek na zručnosti je potrebné využívať aj existujúce prognostické informácie a hodnotenia OECD (PISA, PIAAC). V spolupráci s MPSVR SR a ÚPSVaR predkladať návrhy dopytovo-orientovaných výziev, ktoré by reagovali na aktuálnu situáciu na trhu práce s potrebou dopĺňania a získavania nových poznatkov, zručností a potrieb záujmového vzdelávania seniorov.

Gestor: MŠVVŠ SR

Spolupracujúce subjekty: MPSVR SR, ÚPSVaR, vysoké školy, ZMOS, VÚC, mimovládne organizácie, inštitúcie ďalšieho vzdelávania

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

V Slovenskej republike neexistuje osobitná právna úprava, ktorá by riešila vzdelávanie starších ľudí a seniorov. Vzdelávanie starších ľudí a seniorov je súčasťou širšieho rámca ďalšieho vzdelávania, ktorý upravuje zákon č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní v znení neskorších predpisov ako záujmové vzdelávanie. Vzdelávanie seniorov nie je explicitne uvedené ani v zákone č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách v znení neskorších predpisov napriek tomu, že univerzity tretieho veku pôsobia len pri vysokých školách. Vzhľadom na nutnosť rozvoja vzdelávania starších ľudí (napĺňanie cieľa 1) so zameraním na vzdelávanie pre potreby trhu práce je tento cieľ úplne legitímny.

Cieľ 2: Legislatívne ukotviť jednotlivé druhy a formy vzdelávania starších ľudí do vzdelávacieho systému Slovenskej republiky.

Opatrenie:

Bude potrebné zapracovať do príslušných právnych predpisov vzdelávanie starších ako samostatnú a kompatibilnú súčasť vzdelávacieho systému SR, legislatívne ustanoviť postavenie inštitúcií, ktoré ho zabezpečujú (najmä univerzít tretieho veku, akadémií tretieho veku, seniorské organizácie a pod.), druhy a formy vzdelávania, ich financovanie a tiež uznávanie vybraných druhov vzdelávania na trhu práce. V záujme zabezpečenia vzdelávacích podmienok seniorov umožniť využívanie školských priestorov (základné školy, stredné školy) aj pre formy záujmového vzdelávania starších ľudí za podmienok stanovených riaditeľom školy.

Gestor: MŠVVŠ SR

Spolupracujúce subjekty: Národný ústav celoživotného vzdelávania v SR, univerzity a vysoké školy, základné školy, stredné školy

Termín plnenia: 2014 - 2015

Na financovaní vzdelávania starších ľudí sa v prevažnej miere podieľajú samotní účastníci vzdelávania (univerzity tretieho veku), prípadne sa vzdelávanie uskutočňuje s finančnou podporou samospráv (akadémie tretieho veku) a sporadicky z grantov a dotácií (seniorské a iné vzdelávacie organizácie). Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (ďalej len „MŠVVŠ SR“) v ostatných rokoch pravidelne financuje len členské príspevky Asociácie univerzít tretieho veku v SR v medzinárodnej asociácii UTV (AIUTA). Na vzdelávanie starších ľudí sa však osobitne nevyčleňujú žiadne finančné prostriedky. Porovnanie so zahraničím: napríklad v Poľsku a v Českej republike vláda i mestá významnou mierou finančne podporujú vzdelávanie starších ľudí na univerzitách. Financovanie univerzít tretieho veku majú vo svojich programoch každoročne zapracované v Českej republike, kde sa pre univerzity tretieho veku pravidelne ročne rozdeľuje 15 - 20 miliónov českých korún prostredníctvom ukazovateľa F rozpočtu vysokých škôl Ministerstva školstva ČR (informácia od Českej Asociácie univerzít tretieho veku). V Poľsku sa na financovaní podieľa vláda aj mesto a len jedna tretina nákladov je krytá z poplatkov seniorov. Poľské univerzity tretieho veku, ktoré majú 25 000 študentov, dostávajú ročne 1 milión zlotých (cca 300 000 eur) a môžu využívať aj projekty určené pre cieľovú skupinu seniorov v rámci väčších a malých grantov.

Cieľ 3: Finančne zabezpečiť jednotlivé druhy a formy vzdelávania starších ľudí.

Opatrenie:

Sústavne treba hľadať nové možnosti financovania a pravidelne využívať možnosti, ktoré tu sú a priebežne odstraňovať rôzne administratívne prekážky, ktoré bránia ich využitiu. Financovanie vzdelávania starších ľudí by výhľadovo malo byť súčasťou finančného rámca na budúce roky 2014 – 2020, priame finančné prostriedky na vzdelávanie starších ľudí by mali pravidelne vyčleňovať vo svojich rozpočtoch ústredné orgány štátnej správy, vysoké školy, VÚC, mestá a obce. Rovnako by sa mali na tento účel intenzívnejšie využívať finančné zdroje Európskej únie a ďalšie finančné mechanizmy. Je nevyhnutné, aby finančné zabezpečenie vzdelávania starších ľudí bolo aj súčasťou plnenia vyššie uvedeného cieľa 2.

V rámci systému financovania celoživotného vzdelávania nájsť vhodnú schému prostredníctvom, ktorej by sa dala financovať aktívna účasť starších ľudí na vzdelávacích aktivitách. Na financovaní celoživotného vzdelávania by sa okrem jednotlivcov mal podieľať aj štát formou národných grantov, územná samospráva, zamestnávateľia z verejného a súkromného sektora, bankový sektor.

Gestori: MŠVVŠ SR

Spolupracujúce subjekty: MPSVR, AZZZ, ZMOS, univerzity a vysoké školy, príslušné agentúry

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Vytvárať priaznivé podmienky pre aktívne zapojenie seniorov do využívania IKT je prirodzenou potrebou dnešnej doby. V tejto súvislosti je treba zabezpečiť systematickú podporu seniorov pri aktívnom využívaní informačných zdrojov (internet, e-government), ako aj zabezpečiť pripravenosť seniorov na ovládanie a využívanie moderných technológií s osobitným zameraním na ich využitie v ďalšom vzdelávaní.

Cieľ 4: Pri formulovaní nového programového obdobia definovať ukazovateľ zvyšovania digitálnej gramotnosti starších ľudí za účelom zlepšovania ich digitálnej gramotnosti.

Opatrenie:

Vytvárať a podporovať programy na zlepšenie digitálnej gramotnosti a zároveň podporovať informovanosť na zvýšenie záujmu a odbúranie obáv starších ľudí v súvislosti s využívaním IKT. Zintenzívniť a podporovať vzdelávanie v oblasti IKT a používanie moderných technológií (obsluha bankomatov, internet banking, používanie platobných a iných elektronických kariet, mobilných telefónov atď.).

Gestori: MF SR, MŠVVŠ SR

Spolupracujúce subjekty: MPSVR SR, vedecko-výskumné a akademické inštitúcie, vzdelávacie inštitúcie, tretí sektor

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Starší ľudia s nedostatočnou finančnou gramotnosťou sa stávajú ohrozenými vo finančnom prostredí a rozhodovaní sa v bežnom živote. Je nevyhnutné vzdelávať starších ľudí a poskytovať im potrebné informácie o spotrebiteľských právach a v súvislosti s ich finančnými záväzkami.

Ciel' 5: Implementovať programy na zlepšenie finančnej gramotnosti starších ľudí.

Opatrenia:

Vypracovať orgánmi verejnej správy metodiky a realizovať osvetové kampane zamerané na finančné vzdelávanie starších ľudí.

Gestori: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: Centrum vzdelávania MPSVR SR, MŠVVŠ SR, MF SR, Inštitút bankového vzdelávania Národnej banky Slovenska, RTVS

Termín plnenia: priebežne 2014 – 2020

Meniace sa životné situácie ovplyvňujú rozhodovania starších ľudí aj v smere ich profesijného uplatnenia sa. Koncepciou kariérového poradenstva pre starších ľudí je možné prispieť k ich lepšej orientácii v získavaní nových kompetencií namierených na trh práce v záujme zvyšovania zamestnateľnosti.

Ciel' 6: Posilniť a systematicky rozvíjať kvalitu špecifickej odbornej prípravy kariérových poradcov pre prácu so staršími ľuďmi.

Opatrenia:

Vytvoriť jednotný štandard vedomostí, zručností a kompetencií kariérového poradcu vo väzbe na jeho kompetencie pre prácu so staršími ľuďmi.

Iniciovať vznik a realizovať vzdelávacie programy zamerané na špecifickú odbornú prípravu kariérových poradcov pre prácu so staršími ľuďmi.

Gestori: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: MŠVVŠ SR, ÚPSVaR, Euroguidance, vzdelávacie inštitúcie zamerané na prípravu kariérových poradcov, tretí sektor

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

7. Nezávislý, bezpečný a kvalitný život starších ľudí

7.1. Zdravotná starostlivosť

Úspešnosť aktívneho starnutia je podmienená zdravotným stavom človeka. Zdravotný stav obyvateľstva krajiny je výsledkom súhry genetického vybavenia ekonomickej a psychosociálnej situácie, kvality životného prostredia, výživy a životného štýlu, ako aj všeobecnej dostupnosti a úrovne zdravotnej starostlivosti vrátane preventívnych programov. Zdôrazňuje sa najmä význam sociálneho kapitálu, ktorý v sebe zahŕňa ekonomickú situáciu a sociálne nerovnováhy.

Medzi zdravím populácie, kvalitou jej života a jej pozitívnym rozvojom existujú tesné vzťahy. Čím je človek zdravší a vzdelanejší, tým má väčšie predpoklady na dosiahnutie vyššej kvality svojho života a súčasne rast kvality života spôsobený rastom ekonomiky a vzdelanosti je spojený so zlepšovaním zdravotného stavu jedinca a spoločnosti.

Zdravie a zdravotný stav obyvateľstva je najvyššou prioritou každej spoločnosti, pretože iba zdravá spoločnosť tvorí jednu z podmienok pre jej nasledujúci trvalo udržateľný rozvoj. Okrem toho zdravie je jeden z najdôležitejších atribútov kvality a udržateľnosti života jednotlivca i spoločnosti.

Zodpovedná zdravotná politika dokáže zásadným spôsobom ovplyvniť tri z kľúčových determinantov, t. j. zdravie, kvalitu prostredia a nepriamo aj životný štýl občanov.¹²

Zdravotný stav obyvateľstva je výsledkom životného štýlu ale zároveň aj barometrom podmienok, ktoré pôsobia pri utváraní životného štýlu. Determinantmi zdravotného stavu a jeho zmien sú: vonkajšie prostredie: klimatické, fyzikálne, chemické, biologické; sociálno-ekonomické podmienky: HDP, sociálne triedy, migrácia, vzdelanosť, vzťahy medzi ľuďmi; osobnostné charakteristiky: genetické faktory, priaznivé a škodlivé návyky a správanie a zdravotná starostlivosť.

Demografický vývoj, vývoj úmrtnosti a chorobnosti v Slovenskej republike je nasledovný. Úmrtnosť obyvateľstva sa od roku 1993 naďalej udržuje pod hranicou 10 zomretých osôb na 1 000 obyvateľov. V roku 2010 zomrelo v Slovenskej republike 53 445 osôb, z toho 27 645 mužov a 25 800 žien. Bolo to o 532 osôb viac ako v roku 2009. Z celkového počtu zomretých zomrelo v poproduktívnom veku 71,7 %, v produktívnom veku 27,3 % a v predproduktívnom veku necelé 1 %. V roku 2011 zomrelo v Slovenskej republike 51 903 osôb, z toho 25 106 žien a 26 797 mužov, pričom priemerný vek zomrelého muža bol 67,92 roku a priemerný vek zomrelej ženy bol 76,64 roku.

Podiel úmrtí na najčastejšie príčiny smrti vykazuje rozdiely nielen podľa pohlavia, ale aj podľa vekových skupín.

Tabuľka 13: Najčastejšie príčiny úmrtia za rok 2011 podľa pohlavia

	muži	ženy
Choroby obehovej sústavy	45,9 %	59,8 %
Nádory	26,2 %	20,1 %
Vonkajšie príčiny	8,0 %	2,7 %
Choroby dýchacej sústavy	7,0 %	5,6 %
Choroby tráviacej sústavy	6,4 %	4,6 %
Ostatné choroby	6,5 %	7,2 %

Zdroj údajov: Úrad verejného zdravotníctva SR, Správa o zdravotnom stave obyvateľstva SR za roky 2009 – 2011, rok 2012

Tabuľka 14: Najčastejšie príčiny úmrtia vo vekovej skupine do 64 rokov (ide o tzv. predčasné úmrtia) za rok 2011 podľa pohlavia

	muži	ženy
Choroby obehovej sústavy	30,4 %	24,8 %
Nádory	28,5 %	40,0 %
Vonkajšie príčiny	15,8 %	7,7 %
Choroby dýchacej sústavy	5,5 %	4,7 %
Choroby tráviacej sústavy	10,3 %	10,0 %
Ostatné choroby	9,4 %	12,8 %

Zdroj údajov: Úrad verejného zdravotníctva SR, Správa o zdravotnom stave obyvateľstva SR za roky 2009 – 2011, rok 2012

V roku 2009 Štatistický úrad SR (ŠÚ SR) vykonal na základe harmonizovanej metodiky vypracovanej Eurostatom výberové zisťovanie o zdraví u obyvateľstva Slovenska – Európske zisťovanie o zdraví (EHIS 2009). Cieľom prvého zisťovania EHIS, do ktorého sa zapojilo okrem Slovenska aj mnoho európskych krajín, bolo pripraviť sa na systematickú tvorbu štatistík o zdraví obyvateľov v krajinách Európskej únie, získať štatistické údaje a informácie pre medzinárodné porovnanie Slovenska v rámci EÚ a súčasne na analýzy zdravotného stavu populácie v SR.

Dotazník EHIS 2009 pozostával zo štyroch modulov: o zdravotnom stave, o zdravotnej starostlivosti, o faktoroch ovplyvňujúcich zdravie a modul so základnými informáciami o respondentovi a domácnosti, v ktorej žije. Zber údajov prebiehal na celom území SR. Činnosť opytovateľov usmerňoval ŠÚ SR prostredníctvom svojich pracovísk v krajoch, ktorí oslovovali respondentov na základe metódy oblastného náhodného výberu. Opytovatelia získali informácie od 4 972 osôb vo veku 15 rokov a viac¹².

V rámci sledovanej populácie vo veku 15 rokov a viac zhodnotilo celkovo svoje zdravie ako veľmi dobré alebo skôr dobré 64,2 % osôb. Vo vyšších vekových skupinách podiel obyvateľstva s veľmi dobrým zdravím klesal; so zvyšujúcim sa vekom rástol podiel obyvateľstva, ktoré hodnotilo svoje zdravie ako skôr zlé alebo veľmi zlé. Vo vekovej skupine 45 – 59 rokov bol tento podiel 13,2 %, vo veku 60 – 74 rokov bol zaznamenaný podiel 31,9 % a vo vekovej skupine 75 – 89 rokov tvoril tento podiel viac ako polovicu (51 %). Podľa ďalších výsledkov uvedeného zisťovania v prípade dlhotrvajúceho zdravotného problému so zvyšujúcim sa vekom podiel osôb s takýmto problémom narastal. Vo veku 45 – 59 rokov to bolo 67,9 %, vo vekovej skupine 60 – 74 rokov to už bolo 90,6 %. Vo vekovej skupine 75 – 89 rokov malo dlhotrvajúci zdravotný problém 96,2 % osôb¹³.

Tabuľka 15: Celkové zhodnotenie zdravia obyvateľov SR vo vybraných vekových skupinách v %

Celkové zhodnotenie zdravia	Spolu	Vekové skupiny		
		45 – 59 rokov	60 – 74 rokov	75 – 89 rokov
veľmi dobré, skôr dobré	64,2	53,5	23,4	10,7
priemerné	23,6	33,4	44,7	38,3

¹² Kol. aut.: Správa o stave zdravotníctva na Slovensku. Ministerstvo zdravotníctva SR, 240 strán, ISBN: 978 – 80 – 969507 – 9 – 9

¹³ Kol. aut.: Obyvateľstvo Slovenskej republiky v kontexte Európskeho roku aktívneho starnutia. Bratislava: Štatistický úrad SR, 2012, 91 s. ISBN 978-80-8121-144-7; s. 22-24

skôr zlé	9,0	10,2	24,8	32,1
veľmi zlé	3,2	3,0	7,1	18,9
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0

*údaj v tabuľke sa vyznačuje nižšou spoľahlivosťou (odhad je založený na menej ako 30 pozorovaniach vzorky)

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, EHIS 2009

Vo všeobecnosti platí, že so zvyšujúcim sa vekom musia obyvatelia častejšie nakupovať tovary a služby súvisiace so zdravím.

Tabuľka 16: Výdavky súkromných domácností na zdravie v členení podľa veku prednostu domácnosti

Ukazovateľ	Obdobie	Domácnosti				
		spolu	do 44 rokov	v tom s prednostom vo veku		
				45 – 59 rokov	60 – 74 rokov	75 rokov a viac
Výdavky na osobu a rok (EUR)	2011	112	80	101	182	232
	2006	86	58	82	157	161
	2001	37	30	42	60	53
Index nominálneho rastu	2006 – 2011	129,4	139,3	122,2	115,4	143,8
	2001 – 2006	232,2	195,3	194,8	264,2	302,5
Index reálneho rastu	2006 – 2011	107,6	115,9	101,6	97,7	121,8
	2001 – 2006	147,5	124,0	123,7	151,0	172,9
Podiel na čistých peňažných výdavkoch (%)	2011	2,9	2,2	2,6	4,3	6,1
	2006	2,6	1,8	2,4	4,5	5,0
	2001	1,5	1,3	1,5	2,3	2,5

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, štatistika rodinných účtov 2001, 2006, 2011

Z tabuľky je zrejmé, že kým osoby v mladšom veku sa mohli v dobrom zdraví udržiavať tzv. prirodzeným spôsobom (stravovaním, športom, rekreáciou, doplnkovou výživou, osvetou a pod.), starší ľudia boli nútení častejšie riešiť obnovu zdravia, a to aj nákupom tovarov a služieb určených na tento účel. Uvedené konštatovanie potvrdzujú výdavky za zdravie (nákup liekov, vitamínov, zdravotných pomôcok a zariadení, ambulatných a ústavných služieb a pod.). Platí, že čím boli osoby v domácnosti staršie, tým vyššie boli výdavky domácnosti za zdravie.¹³

Cieľom zdravotnej politiky vlády SR je zlepšovanie zdravotného stavu populácie, budovanie zdravotného systému, ktorý bude zodpovedať meniacim sa potrebám obyvateľov, a ochrana sociálne slabších jednotlivcov pred vysokými nákladmi na zdravotnú starostlivosť. Bude potrebné zabezpečiť, aby systém zdravotnej starostlivosti rešpektoval demografický vývoj a v súlade s ním sa rozvíjal, zabezpečiť účinnosť zdravotnej starostlivosti pri zachovaní jej dostupnosti a podporovať opatrenia súvisiace s prevenciou. Demografický vývoj musia zohľadňovať aj právne predpisy; preto je potrebné pokračovať v ich úpravách s cieľom zlepšovať zdravotný stav populácie (nielen starnúcej) a dosiahnuť predĺžovanie strednej dĺžky života pri znížení zdravotných problémov obyvateľov. Tieto úlohy sú zakomponované v národných programoch, ktoré Ministerstvo zdravotníctva SR (ďalej len „MZ SR“) priebežne zabezpečuje od roku 2008: *Národný program prevencie ochorení srdca a ciev*, *Národný program duševného zdravia*, *Národný transplantčný program*, *Národný program podpory zdravia*, *Národný program prevencie obezity*, *Národný akčný plán na kontrolu tabaku na roky 2012 - 2014*, *Národný akčný plán pre problémy s alkoholom za roky 2013 - 2014*.

Cieľ 1: Znížiť úmrtnosť na srdcovocievne ochorenia.

Opatrenie:

Redukcia štandardizovanej úmrtnosti na ischemickú chorobu srdca u ľudí pod 75 rokov, redukcia miery fajčenia, najmä u vysokorizikových osôb, ktoré prekonali infarkt myokardu, cievnu mozgovú príhodu, tranzitórnu ischemickú ataku alebo majú diabetes, resp. ochorenie periférnych ciev dolných končatín, zlepšenie včasnej detekcie hypertenzie a zníženie počtu neliečených hypertonikov a súčasne zlepšenie liečby hypertenzie.

Gestor: MZ SR

Spolupracujúce subjekty: ÚVZ SR

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 2: Zlepšiť včasnú diagnostiku kolorektálneho karcinómu, karcinómu prsníka, karcinómu krčka maternice prostredníctvom vyššej účasti obyvateľstva na preventívnych programoch zameraných na prevenciu kolorektálneho karcinómu, karcinómu prsníka, karcinómu krčka maternice.

Opatrenie:

Program prevencie kolorektálneho karcinómu, program prevencie karcinómu prsníka, program prevencie karcinómu krčka maternice; vytvorenie národného skriningového centra, vyšetriť čo najväčšiu časť populácie Slovenska nad 50 rokov tak, aby sa odhalilo čo najviac včasných štádií ochorenia, čo by viedlo k zníženiu úmrtnosti na kolorektálny karcinóm (KRCa), karcinóm krčka maternice a karcinóm prsníka.

Gestor: MZ SR

Spolupracujúce subjekty: ÚVZ SR

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 3: Zabezpečiť geografickú dostupnosť a kvalitu dlhodobej zdravotnej starostlivosti o seniorov v súlade s demografickým vývojom v SR.

Opatrenia:

Optimalizovať sieť poskytovateľov zdravotnej starostlivosti v takom počte a zložení, aby sa zabezpečila efektívna, dostupná, plynulá, sústavná a odborná zdravotná starostlivosť s prihliadnutím na stúpajúci počet seniorov a s prihliadnutím na vývoj chorobnosti seniorov.

Gestor: MZ SR

Spolupracujúce subjekty: samosprávne kraje

Termín plnenia: priebežne 2015 - 2020

Cieľ 4: Zlepšiť zdravotné uvedomenie starších ľudí, v oblasti preventívneho očkovania s dôrazom na zlepšenie zdravia, predlžovanie života a zlepšovanie kvality života celej populácie pomocou výchovy k zdraviu, podpory zdravia, prevencie chorôb a iných foriem zdravotných intervencií.

Gestor: MZ SR, ÚVZ SR, RÚVZ

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 5: Vypracovať metodické usmernenie o postupe zdravotníckych pracovníkov pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti seniorom ohrozených domácim násilím s cieľom predchádzať formám diskriminácie starších ľudí.

Gestor: MZ SR, hlavný odborník pre geriatriciu MZ SR

Termín plnenia: 2014

Cieľ 6: Podporovať aktívne starnutie, zdravý životný štýl a celkové zdravie seniorov formou edukačných aktivít zamestnancami regionálnych úradov verejného zdravotníctva v Slovenskej republike prostredníctvom individuálneho, skupinového a hromadného poradenstva.

Opatrenie:

Podpora aktívneho starnutia, zdravého životného štýlu a celkového zdravia seniorov.

Gestor: MZ SR, ÚVZ SR, RÚVZ SR

Spolupracujúce subjekty: seniorské organizácie, Slovenská Alzheimerova spoločnosť, Nadácia Memory, iné mimovládne subjekty.

Termín: priebežne 2014 - 2020

V zmysle § 6 odsek 1 písm. b) zákona 544/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti MPSVR SR v znení zákona č. 393/2012 Z. z. poskytuje MPSVR SR dotáciu na podporu rekondičných aktivít zameraných na podporu predchádzania sociálnemu vylúčeniu a na podporu obnovovania psychickej a fyzickej kondície fyzickej osoby, ktorá je poberateľom starobného dôchodku, predčasného starobného dôchodku alebo výsluhového dôchodku a nevykonáva činnosť, ktorá zakladá nárok na príjem zo závislej činnosti alebo na príjem z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti.

Možnosť poskytovania dotácií na podporu rekondičných aktivít je len jedným z mnohých účelov v rámci podpory sociálnej oblasti z kapitoly MPSVR SR. Možnosť a výška podpory závisí od možností štátneho rozpočtu v príslušnom rozpočtovom roku.

Cieľ 7: Zachovať dotácie na podporu rekondičných aktivít seniorov podľa §6, odsek 1 písm. b) zákona č. 544/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti MPSVR SR v znení zákona č. 393/2012 Z. z. v súlade s možnosťami štátneho rozpočtu.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: seniorské organizácie

Termín: priebežne 2014 - 2020

7.2. Bývanie

Dôstojné bývanie je základnou životnou potrebou a nedostatky v tejto oblasti znižujú kvalitu ľudského života. Úlohou štátu je vytvárať ekonomické a legislatívne podmienky pre dostupnosť bývania aj domácnostiam s nízkymi príjmami a pre sociálne ohrozené skupiny obyvateľstva.

V súlade so zámermi koncepcie štátnej bytovej politiky je na Slovensku vytvorený systém podporných ekonomických nástrojov rozvoja bývania, ktoré sú diferencované podľa sociálnej situácie záujemcov o bývanie. V pôsobnosti Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky (ďalej len „MDVRR SR“) je dlhodobý zabezpečený systém

podpory obstarávania nových nájomných bytov prostredníctvom kombinácie dotácií a zvýhodneného úveru zo Štátneho fondu rozvoja bývania (ďalej len „ŠFRB“).

V rámci Programu rozvoja bývania MDVRR SR poskytuje dotácie obciam a vyšším územným celkom podľa zákona č. 443/2010 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní na obstaranie nájomných bytov bežného a nižšieho štandardu (ďalej len „zákon o dotáciách na rozvoj bývania“). Pritom podlahová plocha bytu bežného štandardu nesmie prevýšiť 80 m² a podlahová plocha bytu nižšieho štandardu 60 m². Takto vymedzené maximálne veľkosti podlahovej plochy neplatia pre bezbariérové byty. Dotácia na byty bežného štandardu sa poskytuje do výšky 30 % a na byty nižšieho štandardu do výšky 75 % obstarávacích nákladov pri dodržaní ostatných podmienok, najmä však maximálnej výšky oprávnených nákladov na m² (do 900 eur na 1 m² bytu bežného štandardu, resp. do 525 eur na 1 m² nižšieho štandardu). Na základe tohto programu bolo na Slovensku od roku 1998 postavených už viac ako 35 000 nájomných bytov.

Zákon o dotáciách na rozvoj bývania zároveň definuje tzv. sociálne bývanie. To je definované ako bývanie obstarané s použitím verejných prostriedkov určené na primerané a ľudsky dôstojné bývanie fyzických osôb, ktoré si nemôžu obstarat' bývanie vlastným pričinením. Štátna podpora je teda smerovaná na podporu výstavby nájomných bytov pre občanov s nižšími príjmami (do trojnásobku životného minima) a pre ohrozené skupiny obyvateľstva. V rámci konceptu sociálneho bývania sa tak zabezpečuje aj bývanie pre osoby so zdravotným postihnutím a starších ľudí.

Okrem bývania v štandardných bytoch môžu starší ľudia bývať aj v zariadeniach sociálnych služieb, ktoré sú buď priamo určené pre seniorov alebo pre osoby so zníženou sebestačnosťou, či už z dôvodu vysokého veku, zdravotného alebo mentálneho postihnutia alebo z iných závažných dôvodov. Zariadenia sociálnych služieb však neslúžia primárne na zabezpečovanie bývania, ale ich prioritou je poskytovanie sociálnych služieb. ŠFRB poskytuje na základe zákona č. 607/2003 Z. z. o Štátnom fonde rozvoja bývania v znení neskorších predpisov komplexnú podporu rozvoja bývania predovšetkým prostredníctvom zvýhodnených úverov. Za subvencie podporujúce bývanie starších ľudí môžeme považovať tri účely fondu, a to: výstavba a kúpa nájomného bytu, výstavba zariadení sociálnych služieb a obnova alebo prestavba zariadení sociálnych služieb. Na výstavbu a obnovu alebo prestavbu zariadenia sociálnych služieb môže obec získať zvýhodnený úver s 1 %-nou úrokovou sadzbou a s lehotou splatnosti 20 rokov.

Významnú úlohu pre zachovanie dostupnosti bývania pre sociálne slabšie skupiny konkrétne pre občanov v hmotnej núdzi zohráva príspevok na bývanie. Príspevok na bývanie je jedným z príspevkov v rámci systému pomoci v hmotnej núdzi¹⁴ a poskytuje sa k dávke v hmotnej núdzi. Cieľom tohto príspevku je prispieť občanovi v hmotnej núdzi na náklady súvisiace s jeho bývaním.

Rast podielu starších ľudí si vyžaduje prispôsobenie služieb a produktov ich potrebám a preferenciám, ktoré podporia a predĺžia ich plnohodnotný život. S postupným starnutím obyvateľstva začína narastať aj problém s riešením bývania starších ľudí. Základným princípom pre uspokojovanie potrieb a požiadaviek bývania starších ľudí je vytváranie podmienok, aby títo ľudia mohli čo najdlhšie bývať v byte alebo aspoň v lokalite, v ktorej bývali počas svojej ekonomickej aktivity. V pôsobnosti MPSVR SR je hľadať možnosti podpory aj iných typov dočasného ubytovania, ktoré by riešili situáciu starších ľudí. Z hľadiska smerovania štátnej bytovej politiky sa preto bude v nadchádzajúcom období pokračovať v

¹⁴ zákon č. 599/2003 Z. z. o hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

prijímaní opatření na podporu nájomného bývaní s cieľom zabezpečiť cenovú dostupnosť takéhoto typu bývaní.

Cieľ: Zlepšiť prístup k dôstojnému a cenovo dostupnému bývaníu s dôrazom na podporu sociálneho nájomného bývaníu.

Opatrenia:

1.1. Zabezpečiť podporu výstavby nájomných bytov v rámci Programu rozvoja bývaníu a Štátneho fondu rozvoja bývaníu v súlade s možnosťami štátneho rozpočtu.

Gestor: MDVRR SR

Spolupracujúce subjekty: MF SR

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.2. Motivovať mestá a obce vo výstavbe nájomných bytov pre sociálne ohrozené skupiny poskytovaním podporných nástrojov, ako sú dotácie, zvýhodnené úvery a iné stimulačné opatrenia.

Gestor: MDVRR SR

Spolupracujúce subjekty: ZMOS, Únia miest Slovenska a samosprávne kraje

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.3. Podporovať opatrenia zvyšujúce energetickú efektívnosť v bývaní, nakoľko sa tým znižujú náklady užívateľov a preto sa zvyšuje dostupnosť bývaníu.

Gestor: MDVRR SR

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

7.3. Dôchodkový systém

Nárast počtu seniorov v rámci populácie zvyšuje výdavky na dôchodkové dávky. V roku 2012 bolo na Slovensku vyplatených na dôchodky spolu 5 749,7 mil. eur, teda o 250,2 mil. eur viac ako v roku 2011. Najvýraznejšie v roku 2012 v porovnaní s rokom 2011 stúpili výdavky na starobné dôchodky (o 238,8 mil. eur).

Tabuľka 17: Výdavky na dôchodkové dávky podľa druhu v rokoch 2007 – 2012

Výdavky na dôchodky v mil. (EUR)	Rok					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Výdavky spolu*	4 477,0	4 630,1	5 137,4	5 350,1	5 499,5	5 749,7
z toho na dôchodky						
starobné	3 029,7	3 222,7	3 595,4	3 758,2	3 926,9	4 165,7
predčasné starobné	161,8	218,7	240,2	239,9	172,5	128,0
invalidné	510,5	560,6	622,3	656,4	689,2	722,9
vdovské	432,9	458,5	496,8	507,7	516,7	533,8
vdovecké	24,0	30,2	35,6	39,1	42,4	46,2
sirotské	40,8	41,6	44,5	43,3	43,1	42,8
zvýšenie pre bezvládnosť	9,8	8,7	7,7	6,9	6,2	5,5
dôchodok manželky	0,8	0,6	0,5	0,4	0,3	0,3

sociálny	7,6	7,3	7,3	6,9	6,4	6,1
invalidný z mladosti	3,4	5,8	9,9	13,7	17,8	22,4

* vrátane výdavkov na zvýšenie z titulu jediného zdroja príjmu, odboja, rehabilitácie a deportácie, vianočných príspevkov k dôchodku, príplatkov k dôchodku politických väzňov, príplatku za štátnu službu a iných dôchodkov (dávkou podľa § 271 zákona o sociálnom poistení)

Zdroj údajov: Sociálna poisťovňa

Tabuľka 18: Počet dôchodcov a počty vyplatených dôchodkov podľa druhu dôchodku k 31. 12. 2007 – 2012

Počet dôchodcov, počty vyplatených dôchodkov	Rok					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Počet osôb poberajúcich dôchodok	1 246 740	1 266 091	1 275 932	1 297 236	1 293 878	1 312 257
Počty vyplatených dôchodkov	1 539 705	1 565 691	1 580 357	1 605 228	1 604 676	1 626 312
z toho						
starobné	916 941	923 732	931 795	954 661	957 633	980 863
predčasné starobné	48 225	57 505	56 352	47 893	32 130	24 404
invalidné	195 139	200 104	204 378	213 834	223 182	227 801
vdovské	302 807	302 954	302 238	300 405	299 389	297 828
vdovecké	31 109	33 555	35 267	36 439	37 986	39 049
sirotské	29 645	29 493	28 978	28 043	27 617	26 923
dôchodky manželiek	2 923	2 362	1 909	1 554	1 271	1 030
sociálne	3 566	3 275	3 005	2 755	2 534	2 319
invalidné z mladosti	1 565	2 553	3 960	5 146	6 450	7 800
neprevzaté to automatizovanej evidencii	302	272	200	188	168	52
vyplácané do cudziny	7 480	9 884	12 274	14 309	16 315	18 242

Zdroj údajov: Sociálna poisťovňa

V Slovenskej republike nie je minimálna výška dôchodku v zákone č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov garantovaná priamo, nepriama garancia vyplýva z definície minimálneho vymeriavacieho základu na platenie poistného, ktorým je pre zamestnancov spadajúcich pod zákon o minimálnej mzde minimálna mzda a pre samostatne zárobkovo činné osoby 50% priemernej mzdy z pred dvoch rokov.

S účinnosťou od 1. augusta 2006 bola zavedená povinnosť Sociálnej poisťovne oznámiť úradu práce, sociálnych vecí a rodiny identifikačné údaje o poberateľovi dôchodkovej dávky, ak je jeho dôchodková dávka najviac v sume, pri ktorej **môže vzniknúť nárok na dávku v hmotnej núdzi a príspevky k dávke v hmotnej núdzi** (vyplácaných zo systému sociálnej pomoci), len ak ide o poberateľa starobného dôchodku, prípadne poberateľa starobného dôchodku v súbehu s vdovským alebo vdoveckým dôchodkom. Ak ide o poberateľov iných dôchodkových dávok alebo sociálneho dôchodku, táto povinnosť vzniká iba vtedy, ak poberateľ dovŕši 62 rokov veku. Príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, ako orgán štátnej správy s miestnou pôsobnosťou, ktorý je zodpovedný za rozhodovanie o hmotnej núdzi a zabezpečení základných životných podmienok a pomoci v hmotnej núdzi dávkou a príspevkami, začne z podnetu Sociálnej poisťovne konanie o posúdení hmotnej núdze. Zároveň má Sociálna poisťovňa povinnosť informovať poberateľa dôchodku v prílohe rozhodnutí o dôchodkovej dávke alebo v prílohe rozhodnutí o zvýšení dôchodkovej dávky

o možnosti posúdenia nároku na dávku v hmotnej núdzi. V prípade, že sa v konaní prizná dávka v hmotnej núdzi a príspevky k dávke v hmotnej núdzi, príjem dôchodcu sa doplní o túto dávku až do výšky zákonom ustanovených nárokov

Ciel' 1: Ustanoviť minimálny dôchodok v závislosti od počtu odpracovaných rokov tak, aby sa fyzické osoby, ktoré odpracujú zákonom ustanovený počet rokov neocitli v systéme sociálnej pomoci.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: Sociálna poisťovňa

Termín: 2014 - 2015

S cieľom zachovania kúpyschopnosti poberateľov dôchodkových dávok sú dôchodkové dávky každoročne od 1. januára zvyšované pevnou sumou určenou percentom z priemernej mesačnej sumy daného druhu dôchodku. Percento zvýšenia daného druhu dôchodku sa vypočíta ako súčet 50 % medziročného rastu spotrebiteľských cien a 50 % medziročného rastu priemernej mzdy. Od roku 2014 sa ponecháva zvyšovanie dôchodkových dávok pevnou sumou, avšak s tým rozdielom, že percento medziročného rastu spotrebiteľských cien sa bude každým rokom zvyšovať o 10 % a zodpovedajúco tomu sa percento medziročného rastu priemernej mesačnej mzdy bude znižovať. Po uplynutí prechodného obdobia, t. j. od roku 2018 sa opätovne pristúpi k zvyšovaniu dôchodkových dávok percentuálne v závislosti od medziročného rastu spotrebiteľských cien za domácnosti dôchodcov.

Ciel' 2: Priebežne vyhodnocovať zvyšovanie dôchodkových dávok vyplácaných zo systému sociálneho poistenia aj v závislosti od ekonomického vývoja a v prípade potreby prijať opatrenia na ochranu primeranosti dôchodkových dávok.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: Sociálna poisťovňa

Termín: priebežne 2014 - 2020

Ciel' 3: Zvážiť možnosti zavedenia alternatívy k odchodu do starobného dôchodku.

Spôsob plnenia:

Analyzovať možnosti pre zásadné zvýšenie minimálneho počtu rokov dôchodkového poistenia potrebných pre nárok na plný starobný dôchodok až na úroveň 30 rokov. Stanoviť počet rokov dôchodkového poistenia, nad ktoré nebude ďalšou podmienkou pre nárok na plný starobný dôchodok fyzický vek. Pripraviť konštrukciu čiastočného starobného dôchodku. Na základe výsledkov analýzy zvážiť realizáciu formou novely zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: Sociálna poisťovňa

Termín: analýzu vypracovať do 31.12.2017, rozhodnutie o realizácii do 01.03.2018

Ciel' 4: Zvážiť možnosť postupného odchodu do dôchodku.

Spôsob plnenia:

Pripraviť návrh konštrukcie postupného odchodu do dôchodku. Realizovať informačnú kampaň o tejto možnosti a následne realizovať prieskum potenciálneho záujmu o tento inštitút. Pripraviť dopadovú štúdiu a na základe jej výsledkov rozhodnúť o možnej realizácii opatrenia.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: Sociálna poisťovňa

Termín: návrh konštrukcie postupného odchodu do dôchodku do 30.06.2017, informačná kampaň, prieskum potenciálneho záujmu do 31.12. 2017, rozhodnutie o realizácii do 01.03.2018

Cieľ 5: Zanalyzovať možnosti sprísnenia podmienok nároku na predčasný starobný dôchodok.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: Sociálna poisťovňa

Termín: do 31. 12. 2014

Cieľ 6: Stanoviť optimálne podmienky vyplácania doplnkového výsluhového dôchodku zo systému doplnkového dôchodkového sporenia.

Spôsob plnenia:

Vypracovať analýzu rizikovosti jednotlivých zamestnaní u zamestnancov, ktorí vykonávajú práce zaradené do kategórie 3 a 4 z medicínskeho, ekonomického a právneho hľadiska. Na základe výsledkov analýzy rozhodnúť o novelizácii príslušných legislatívnych noriem, najmä zákona č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov s cieľom optimálne nastaviť podmienky vyplácania doplnkového výsluhového dôchodku zo systému doplnkového dôchodkového sporenia.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: MZ SR

Termín: do 31.12.2017

Cieľ 7: Analyzovať vymožitelnosť práva pri povinných príspevkoch zamestnávateľov na doplnkové dôchodkové sporenie tých zamestnancov, ktorí vykonávajú práce zaradené do kategórie 3 a 4.

Spôsob plnenia:

Realizovať analýzu reálnych počtov dotknutých zamestnancov a stavu dodržiavania príslušných ustanovení zákona č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Pripraviť metodické usmernenie pre inšpektoráty práce na realizáciu pravidelných kontrol danej oblasti.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: inšpektoráty práce, ADDS, sociálni partneri

Termín: analýzu súčasného stavu vypracovať do 31. 12. 2015, metodické usmernenie pre inšpektoráty práce do 30. 06. 2016, realizácia kontrol priebežne

Cieľ 8: Zvážiť prípravu novej legislatívnej normy umožňujúcej a regulujúcej transformáciu dlhodobých aktív občanov Slovenska na dlhodobý pravidelný príjem v starobe.

Spôsob plnenia:

Analyzovať existujúce legislatívne normy upravujúce fungovanie reverzných hypoték v zahraničí a skúsenosti s ich fungovaním. Na základe analýzy rozhodnúť o príprave obdobného zákona v podmienkach Slovenskej republiky.

Gestor: MF SR

Spolupracujúce subjekty: NBS, MPSVR SR

Termín: analýzu zahraničných skúseností vypracovať do 31.12. 2015, rozhodnutie o príprave osobitnej legislatívnej normy do 01. 06. 2016

Cieľ 9: Zanalyzovať možnosti zavedenia novej dávky poskytovanej z doplnkového dôchodkového sporenia, ktorá by bola určená pre občanov v pred dôchodkovom veku.

Spôsob plnenia:

Zanalyzovať konštrukciu dávky z doplnkového dôchodkového sporenia, ktoré by umožnila účastníkom systému odísť skôr z pracovného trhu a financovať svoje životné náklady súkromnými prostriedkami z osobného účtu. Na základe výsledkov analýzy zvážiť realizáciu formou novely zákona č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: MZ SR, ADDS, zástupcovia zamestnávateľov, KOZ SR

Termín: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 10: Zanalyzovať možnosti zavedenia poistenia v odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: MF SR

Termín: priebežne 2014 - 2020

7.4. Sociálne služby

Sociálna služba je v zmysle zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov odborná činnosť, obslužná činnosť alebo ďalšia činnosť alebo súbor týchto činností, ktoré sú zamerané na:

- a) prevenciu vzniku nepriaznivej sociálnej situácie, riešenie nepriaznivej sociálnej situácie alebo zmiernenie nepriaznivej sociálnej situácie fyzickej osoby, rodiny alebo komunity,
- b) zachovanie, obnovu alebo rozvoj schopnosti fyzickej osoby viesť samostatný život a na podporu jej začlenenia do spoločnosti,
- c) zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb fyzickej osoby,
- d) riešenie krízovej sociálnej situácie fyzickej osoby a rodiny,
- e) prevenciu sociálneho vylúčenia fyzickej osoby a rodiny.

Na Slovensku ubúda miest v zariadeniach pre seniorov. K 31. 12. 2011 mala Slovenská republika 5 404 322 obyvateľov. K uvedenému dátumu bolo na území SR:

- 1 135 zariadení sociálnych služieb, ktoré poskytovali sociálne služby 44 284 obyvateľom (0,8 %),
- 755 ústavných zariadení s počtom miest 35 938. Z nich väčšinu (613) tvorili ústavné zariadenia pre dospelých. K ústavným zariadeniam pre dospelých patria zariadenia pre

seniorov, domovy sociálnych služieb pre dospelých podľa druhu zdravotného postihnutia a špecializované zariadenia. Ide o zariadenia s vyšším počtom obyvateľov, ktoré väčšinou poskytujú služby celoročne.

Z celkového počtu 1 135 zariadení sociálnych služieb bolo v SR k 31. 12. 2011 243 zariadení pre seniorov s kapacitou 11 679 miest. Počet zariadení pre seniorov sa od roku 2006 do roku 2010 zvyšoval. V období rokov 2006 – 2010 pribudlo na Slovensku 62 zariadení pre seniorov; medziročne najviac v roku 2010 (41). V nasledujúcom roku sa počet zariadení pre seniorov znížil, z 263 v roku 2010 na 243 v roku 2011.

Počet miest v zariadeniach pre seniorov od roku 2009 klesá. V roku 2009 bol zaznamenaný medziročný pokles o 29 miest, v roku 2010 o 917 miest a v roku 2011 o 1 297 miest v porovnaní s počtom miest v zariadeniach pre seniorov v predchádzajúcom roku (2010). Od roku 2009 však vznikajú nové druhy zariadení sociálnych služieb, ktorými sú špecializované zariadenia, kde dochádza k nárastu nielen počtu zariadení, ale aj počtu miest.

Tabuľka 19: Zariadenia sociálnych služieb k 31. 12. 2006 – 2011

Ukazovateľ	Rok					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Zariadenia spolu	797	824	873	955	1 060	1 135
z toho						
ústavné zariadenia	528	549	579	643	714	755
z toho						
pre dospelých	378	417	436	494	563	613
z toho						
zariadenia pre seniorov*	201	206	208	222	263	243
domovy - penzióny pre dôchodcov	13	15	16	–	–	–
v tom podľa zriaďovateľa						
samosprávny kraj	194	207	229	245	271	295
úrad PSVaR	D	D	D	1	0	–
obec	71	74	77	88	102	118
cirkevné právnické osoby	45	47	52	62	62	61
ostatné právnické osoby	54	74	63	80	100	106
fyzické osoby	14	15	15	18	28	33
Miesta v ústavných zariadeniach	34 152	34 675	35 501	36 259	37 538	35 938
z toho						
pre dospelých	27 405	28 159	28 676	29 539	30 969	29 700
z toho						
zariadenia pre seniorov	13 258	13 758	13 922	13 893	12 976	11 679
domovy - penzióny pre dôchodcov	1 703	1 568	1 505	–	–	–
v tom podľa zriaďovateľa:						
samosprávny kraj	17 994	18 280	18 295	18 103	18 541	17 179
úrad PSVaR	33	31	23	100	0	–
obec	5 852	5 958	6 149	6 415	6 642	6 887
cirkevné právnické osoby	1 154	1 317	1 424	1 607	1 630	1 376
ostatné právnické osoby	1 583	1 697	2 044	2 728	3 186	3 223
fyzické osoby	789	876	741	586	970	1 035
Obyvatelia ústavných zariadení	33 278	33 583	34 534	34 527	35 389	35 878

z toho						
dospelí	26 800	27 360	28 012	28 199	29 333	29 763
z toho						
zariadenia pre seniorov	12 938	13 404	13 594	13 706	12 659	11 849
domovy - penzióny pre dôchodcov	1 684	1 543	1 463	-	-	-
v tom podľa zriaďovateľa						
samosprávny kraj	17 751	17 900	18 044	17 696	17 958	17 880
úrad PSVaR	30	19	18	100	0	0
obec	5 804	5 920	6 016	6 239	6 433	6 702
cirkevné právnické osoby	1 084	1 234	1 327	1 449	1 448	1 332
ostatné právnické osoby	1 400	1 492	1 871	2 204	2 554	2 771
fyzické osoby	731	795	736	511	940	1 078

*do roku 2008 domovy dôchodcov

D – utajený údaj

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR

Z dôvodu dlhodobého znižovania prirodzeného prírastku obyvateľstva, procesu starnutia obyvateľstva, zvyšovania počtu civilizačných chorôb a psychiatrických ochorení (schizofrénia, kombinácia rôznych zdravotných postihnutí, atď.) dostáva aj na Slovensku čoraz viac prednosť starostlivosť o seniorov v domácom prostredí pred ich umiestňovaním v zariadeniach sociálnych služieb. Pribúdajú požiadavky na skvalitňovanie sociálnych služieb, zvyšuje sa aj záujem o nedostatkové sociálne služby, hlavne terénne a ambulantné sociálne služby, ako rehabilitačné stredisko, opatrovateľská služba, ale tiež pobytové služby typu zariadenia podporovaného bývania.

Zákon o sociálnych službách ustanovuje možnosť a podmienky poskytovania zdravotnej starostlivosti v rozsahu ošetrovateľskej starostlivosti vo vybraných zariadeniach sociálnych služieb (zariadenie pre seniorov, zariadenie opatrovateľskej služby, domov sociálnych služieb, špecializované zariadenie) a upravuje možnosť a podmienky na poskytovanie sociálnej služby v zdravotníckom zariadení ústavnej starostlivosti. Problémom platného právneho stavu je nemožnosť uzatvárania zmlúv o poskytovaní zdravotnej starostlivosti medzi zdravotnou poisťovňou a vybraným zariadením sociálnych služieb (právnickou osobou), a tým aj nemožnosť úhrady za poskytnutú zdravotnú starostlivosť z prostriedkov verejného zdravotného poistenia. Dôvodom je nepreviazanosť právnej úpravy verejného zdravotného poistenia s právnymi predpismi z oblasti zdravotnej starostlivosti - vybrané zariadenia sociálnych služieb nemajú právne postavenie poskytovateľov zdravotnej starostlivosti v rozsahu ošetrovateľskej starostlivosti.

Sociálne služby boli decentralizované z orgánov štátu do samosprávnej pôsobnosti obcí a vyšších územných celkov a sú financované z rozpočtov samosprávy (obec, VÚC), *ktorých rozpočtové zdroje sú nepostačujúce, a to aj v dôsledku hospodárskej a finančnej krízy*. Ďalším zdrojom financovania sú úhrady za sociálnu službu od klienta a jeho rodiny. Novela zákona o sociálnych službách s účinnosťou od 1. marca 2012 vytvorila právne podmienky na posilnenie finančnej udržateľnosti sociálnych služieb zmenou systému ich financovania, a to ustanovením možnosti financovania vybraných zariadení sociálnych služieb, prevádzkovaných, zriadených alebo založených obcami, a neverejných poskytovateľov sociálnych služieb vo vybraných zariadeniach sociálnych služieb finančným príspevkom zo štátneho rozpočtu, určeným na rovnakom základe pre všetky právne formy poskytovateľov sociálnych služieb.

MPSVR SR bude s účinnosťou od 1. januára 2016 hodnotiť podmienky kvality poskytovaných sociálnych služieb na základe kvalitatívnych a kvantitatívnych kritérií, t. j. štandardov kvality, ktoré sú upravené v prílohe zákona o sociálnych službách.

V júni 2009 MPSVR SR vypracovalo Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2009 až 2013, ktoré sú odzrkadlením reálnej situácie poskytovania sociálnych služieb v SR. Uvedené priority vychádzajú z potrieb identifikovaných v rámci SR a zároveň z priorít Európskeho spoločenstva (dostupnosť a prístupnosť sociálnych služieb a ich finančná udržateľnosť). Národné priority rozvoja sociálnych služieb sú východiskom pre obce pri vypracovávaní komunitných plánov sociálnych služieb a pre samosprávne kraje pri tvorbe koncepcií rozvoja sociálnych služieb. V súlade so strategickými a legislatívnymi zámermi MPSVR SR budú aj na nasledujúce obdobie vypracované nové priority rozvoja sociálnych služieb (na roky 2014 až 2020).

Medzi Národné priority rozvoja sociálnych služieb SR do roku 2013 patrí:

- podpora zotrvania klienta v prirodzenom prostredí rozvojom terénnych sociálnych služieb, verejných aj neverejných poskytovateľov,
- rozvoj ambulantných sociálnych služieb a pobytových sociálnych služieb v zariadeniach s týždenným pobytom,
- zvýšenie kvality a humanizácia poskytovaných sociálnych služieb prostredníctvom rekonštrukcie, rozširovania, modernizácie a budovania zariadení sociálnych služieb, - vzdelávanie zamestnancov v oblasti sociálnych služieb.

V rámci podpory nezávislého života a začlenenia osôb so zdravotným postihnutím do spoločnosti schválila v novembri 2011 vláda SR „Stratégiu deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v SR (ďalej len „Stratégia DI“)“. Týmto dokumentom sa Slovenská republika oficiálne prihlásila k podpore celosvetového trendu náhrady inštitucionálnej izolácie a segregácie ľudí vyžadujúcich dlhodobú pomoc a starostlivosť v špecializovaných zariadeniach, k alternatívnemu modelu siete spolupracujúcich a navzájom prepojených sociálnych služieb poskytovaných v integrovaných podmienkach miestnych komunit. Ide o druh sociálnych služieb, ktoré zabezpečujú jednotlivcovi nezávislý život, aktivitu a sociálnu participáciu.

Medzi hlavné úlohy Stratégie DI patrí:

- vytvorenie právnych podmienok na podporu deinštitucionalizácie v sociálnych službách,
- príprava Národného akčného plánu prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2011 – 2015,
- príprava Národného projektu podpory deinštitucionalizácie služieb starostlivosti.

V decembri 2011 schválilo MPSVR SR „Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2011 – 2015“, ktorý predstavuje základný plánovací a realizačný dokument v oblasti transformácie a deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti.

Z aplikačnej praxe vyplýva, že na celom území Slovenskej republiky prevláda dopyt nad ponukou služieb všetkých druhov, sieť zariadení sociálnych služieb, ako aj terénnych sociálnych služieb je nedostatočná a regionálne nerovnomerná a nepokrýva oprávnený dopyt fyzických osôb, ktoré sú odkázané na sociálnu službu, po ich rozvoji. Z hľadiska vybavenosti jednotlivých územných celkov sociálnymi službami existujú rozdiely, ktoré objektívne vyplývajú z miery urbanizácie, vekovej a sociálnej štruktúry obyvateľstva, miery realizácie

tradičných funkcií rodiny v starostlivosti o starších členov rodiny a členov rodiny s ťažkým zdravotným postihnutím, z najrôznejších sociologických zmien prebiehajúcich v spoločnosti spôsobených najmä rozpadom súžitia viacgeneračných rodín, ako aj z ekonomickej sily územia a z prejavujúcich sa dôsledkov finančnej a ekonomickej krízy. Rozvoj sociálnych služieb a ich dostupnosť je však výrazne ovplyvnená aj uplatňovanou sociálnou politikou jednotlivých vyšších územných celkov a obcí a vyčleneným objemom finančných prostriedkov vo verejných rozpočtoch na túto oblasť.

Za najslabšie stránky poskytovania sociálnych služieb možno považovať nedostatočne vytvorené podmienky na zotrvanie prijímateľa sociálnej služby v prirodzenom (domácom) sociálnom prostredí, nedostatočne zabezpečenú kontinuitu sociálnej a zdravotnej starostlivosti pri dlhodobej odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, nedostatočnosť a regionálnu nerovnomernosť siete zariadení sociálnych služieb a terénnych sociálnych služieb pokrývajúcich oprávnený dopyt občanov po rozvoji z hľadiska druhu sociálnych služieb a ich fyzickej dostupnosti a nedostatočnú variabilitu a flexibilitu sociálnych služieb, nízke viacdrojové financovanie sociálnych služieb určených fyzickým osobám odkázaným na pomoc inej fyzickej osoby pri úkonoch sebaobsluhy, nezabezpečenie možnosti úhrady nákladov zdravotnej starostlivosti v rozsahu ošetrovateľskej starostlivosti vo vybraných zariadeniach sociálnych služieb zo zdrojov verejného zdravotného poistenia.

Najzávažnejšími ohrozeniami v oblasti sociálnych služieb sú najmä riziko zvyšovania úhrad za poskytované sociálne služby a riziko znižovania ich kvality a dlhodobej udržateľnosti financovania z dôvodu starnutia populácie a zvyšovania nákladovosti služieb a riziko nepostačujúcej kapacity terénnych sociálnych služieb a nepokrytá potreba rozvoja kapacít zariadení sociálnych služieb v dôsledku nárastu ľudí vyšších vekových kategórií odkázaných na komplexnú a dlhodobú zdravotno-sociálnu starostlivosť.

7.4.1. Dostupnosť, kvalita a finančná udržateľnosť sociálnych služieb

Aby sa mohol naplniť potenciál starnutia v 21. storočí, je potrebné dosiahnuť zmeny v postojoch, v politikách a v praxi na všetkých úrovniach a vo všetkých sektoroch.

V nadväznosti na demografické starnutie, stále sa zvyšujúci počet starších ľudí vyžadujúcich si dlhodobú starostlivosť, ale aj v súvislosti s globalizáciou, v dôsledku ktorej sa mení štruktúra rodiny a znižuje sa podiel rodiny na neformálnom opatrovaní, budú musieť prejsť zmenou aj politiky v oblasti sociálnych služieb, resp. dlhodobej starostlivosti. Dlhodobá starostlivosť, resp. vo všeobecnosti sociálne služby zamerané na zraniteľné skupiny spoločnosti sa musia stať súčasťou verejne poskytovaných služieb a ich adekvátna finančná podpora zo strany štátu a samosprávy je nevyhnutná aj na zabezpečenie rovnováhy v nárokoch na ostatné systémy sociálnej ochrany. V oblasti sociálnych služieb v podmienkach Slovenskej republiky je potrebné systémové riešenie ich financovania. Dostupnosť a udržateľnosť sociálnych služieb je výzvou nielen pre Slovensko, ale aj pre iné krajiny Európy. Medzi ciele Stratégie EÚ 2020 patrí aj zabezpečovanie hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti prostredníctvom pomoci chudobným a sociálne vylúčeným skupinám obyvateľov, aby sa dokázali aktívne podieľať na živote spoločnosti. Významným prostriedkom na dosiahnutie tohto cieľa je zvyšovanie kvality, udržateľnosti a dostupnosti sociálnych služieb a systému dlhodobej starostlivosti ako reakcie na stále rastúce potreby ľudí odkázaných na pomoc inej fyzickej osoby, a to aj v nadväznosti na starnutie populácie.

Zabezpečenie prístupu k udržateľným a kvalitným sociálnym službám je reakciou na starnutie obyvateľstva spojené s dopytom po sociálnych službách. Z pohľadu sociálnych

služieb sa totiž starnutie populácie a z neho vyplývajúce dôsledky prejavujú najmä v predĺžení obdobia života, v ktorom je starší človek odkázaný na pomoc inej fyzickej osoby, s čím súvisí nákladovosť poskytovanej starostlivosti. Vzhľadom na demografický vývoj spojený so starnutím populácie a nárastom počtu osôb odkázaných na pomoc inej fyzickej osoby narastá najmä význam a potreba zabezpečenia dlhodobej sociálno-zdravotnej starostlivosti, jej dostupnosti, udržateľnosti a kvality. Je nepochybne, že sociálne služby nadobúdajú v tejto súvislosti stále väčší význam, a to ako zdroj pracovných príležitostí na strane jednej a ako prostriedok na zosúladienie pracovného života a rodinného života na strane druhej, a to v súvislosti s prítomnosťou člena rodiny odkázaného na pomoc inej fyzickej osoby. Sociálne služby teda „dávajú prácu a umožňujú pracovať“. Z hľadiska problematiky sociálnych služieb ide v zásade o zabezpečenie finančnej dostupnosti pre klientov, dostupnosti v priestore a čase, dlhodobej udržateľnosti súvisiacich nárokov na verejné prostriedky, s predpokladom systémového a viaczdrojového financovania. Ďalej ide o požiadavku kvality poskytovanej sociálnej služby, ktorá je predpokladom na náležité sociálne začlenenie klienta, ako aj súvisiacu požiadavku uplatňovania a dodržiavania podmienok kvality poskytovanej sociálnej služby, s bezvýhradnou požiadavkou zachovania dôstojnosti vo všetkých etapách života a zohľadňovania potrieb starších ľudí. Predpokladom na vynutiteľnosť dodržiavania zodpovedajúcej úpravy právnych vzťahov pri poskytovaní sociálnych služieb a financovaní sociálnych služieb, obsiahnutej v zákone o sociálnych službách, je tiež zabezpečenie efektívneho výkonu dohľadu nad poskytovaním sociálnych služieb a hodnotení podmienok kvality poskytovanej sociálnej služby.

V záujme vytvorenia podmienok na udržateľnosť financovania rastúceho dopytu po sociálnych službách je zefektívnenie a rozšírenie systému viaczdrojového financovania sociálnych služieb bezpochyby zásadnou požiadavkou. Ide o spájanie a previazanosť medzi verejnými financiami, súkromnými zdrojmi a inými zdrojmi. Výzvou pre nasledujúce obdobie koncipovania práva je najmä systémovo riešiť kompenzáciu zvýšených nákladov odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby pri úkonoch sebaobsluhy, bez ohľadu na to, či sa odkázanej fyzickej osobe poskytuje profesionálna sociálna služba alebo prostredníctvom neformálnych opatrovateľov.

Pri poskytovaní sociálnych služieb obyvateľom na danom území je nevyhnutné tiež posilniť uplatňovanie princípu subsidiarity, zodpovednosť, súčinnosť a spoluprácu obce a príslušného vyššieho územného celku, a to vrátane súvisiacich finančných tokov. Zabezpečenie udržateľnosti a kvality sociálnych služieb je spojené aj s nevyhnutnosťou transformovať formy poskytovaných sociálnych služieb, ďalej so zmenou vnútorného obsahu poskytovanej sociálnej služby, t. j. prechodom od „kolektívneho“ spôsobu poskytovania sociálnych služieb k individuálnym formám, so zavádzaním nových aktivizujúcich foriem práce s klientom zvyšujúcim jeho sociálne začlenenie, s dôrazom na prevenciu a sociálnu rehabilitáciu. Vytváranie podmienok na rozvoj ľudských zdrojov v sociálnych službách a ich udržateľnosť je nesporne aj prostriedkom na zvyšovanie počtu kvalifikovaných pracovných miest, a tým i zvyšovania zamestnanosti a zamestnateľnosti.

Cieľ: Zabezpečiť dostupnosť, kvalitu a finančnú udržateľnosť sociálnych služieb.

Opatrenia:

1.1. Na základe záverov auditu verejnej správy prehodnotiť možnosť poskytovania finančného príspevku zo štátneho rozpočtu na poskytovanie sociálnej služby podľa stupňa odkázanosti

fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby pri úkonoch sebaobsluhy v súlade s možnosťami štátneho rozpočtu.

Gestor: MPSVR SR, MF SR

Spolupracujúce subjekty: ZMOS

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.2 Vytvoriť právne podmienky na zabezpečenie finančnej udržateľnosti a dostupnosti sociálnych služieb zavedením viaczdrojového financovania sociálnych služieb.

Gestor: MPSVR SR, MF SR

Spolupracujúce subjekty: VÚC, obce, poskytovatelia sociálnych služieb, zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb

Termín plnenia: 2014

1.3. Vytvoriť podmienky na využitie prostriedkov grantových programov, štrukturálnych fondov, najmä z Európskeho sociálneho fondu (Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia), Regionálneho operačného programu (prioritná os 2. Infraštruktúra sociálnych služieb, sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately) a dotácií v rámci dotačnej politiky MPSVR SR na rozvoj a modernizáciu sociálnych služieb, s celoplošným pokrytím, bez vylúčenia bratislavského kraja.

Gestor: MPSVR SR, MPRV SR, ÚV SR

Spolupracujúce subjekty: VÚC, obce, poskytovatelia sociálnych služieb, zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.4. Zabezpečiť spolufinancovanie sociálnych služieb z verejných zdrojov pre všetkých prijímateľov bez rozdielu či čerpajú služby u verejných alebo neverejných poskytovateľov tak, aby vplyvom platenia úhrady za sociálnu službu nebolo ohrozené uspokojovanie životných nákladov (životných potrieb) platiteľov tejto úhrady (prijímateľa sociálnej služby, spoločne posudzovaných osôb, resp. ďalších povinných osôb).

Gestor: MPSVR SR, VÚC, obce

Spolupracujúce subjekty: poskytovatelia sociálnych služieb, zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.5. Pri tvorbe plánov hospodárskeho a sociálneho rozvoja v súlade so zákonom č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja zohľadňovať potrebu rozvoja sociálnych služieb ako jedného z predpokladov hospodárskeho a sociálneho rozvoja v území.

Gestor: VÚC a obce

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.6. Zabezpečiť uplatňovanie štandardov kvality sociálnych služieb a hodnotenie podmienok kvality poskytovanej sociálnej služby.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: VÚC, obce, poskytovatelia sociálnych služieb, zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb

Termín plnenia: priebežne 2016- 2020

1.7. Zabezpečiť celoživotné vzdelávanie zamestnancov v sociálnych službách, najmä odborných zamestnancov v priamom kontakte s prijímateľmi sociálnych služieb, v záujme dosiahnutia integrovaného prístupu k zdraviu, pohode a starostlivosti o starších ľudí so zohľadnením sociálnych a psychologických aspektov starnutia ako jedného z prostriedkov zvýšenia kvality poskytovaných sociálnych služieb.

Gestor: MPSVR SR, poskytovatelia sociálnych služieb

Spolupracujúce subjekty: VÚC, obce

Termín plnenia: priebežne 2014 – 2020

1.8. Pokračovať v modernizácii a debarierizácii zariadení sociálnych služieb a zvyšovaní úrovne ich materiálno-technickej interiérovej vybavenosti (polohovateľné postele, zdravotnícke pomôcky pre klientov, technické zariadenia na zlepšenie manipulácie s fyzickými osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu, vybavenosť priestorov na výkon odborných metód práce s klientmi, odborných činností, pracovnej terapie, výchovno-vzdelávacej činnosti, rehabilitačnej činnosti, voľnočasových aktivít, signalizačné pomôcky, prístup k IKT -- internet a pod.), a to v záujme zvýšenia kvality poskytovaných sociálnych služieb.

Gestor: VÚC, obce, poskytovatelia sociálnych služieb

Spolupracujúce subjekty: MPSVR SR

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.9. Pokračovať v transformácii veľkokapacitných zariadení sociálnych služieb na zariadenia s nižšou kapacitou (zariadenia rodinného typu) v záujme uplatnenia individuálneho, na potreby konkrétneho človeka orientovaného prístupu v sociálnych službách.

Gestor: VÚC, obce a MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.10. Podporovať rozvoj sociálnej rehabilitácie v domácej i inštitucionálnej starostlivosti v záujme vytvorenia podmienok na čo najdlhšie udržanie nezávislého spôsobu života.

Gestor: VÚC, obce, poskytovatelia sociálnych služieb

Spolupracujúce subjekty: zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.11. Vykonať revíziu siete služieb pre starších ľudí s duševnými poruchami a pre starších ľudí s viacnásobným zdravotným postihnutím a reštrukturalizovať ich tak, aby zodpovedali aktuálnej situácii a skutočným potrebám starších ľudí.

Gestor: VÚC a obce, poskytovatelia sociálnych služieb

Spolupracujúce subjekty: zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.12. Dôsledne vyhodnocovať vplyvy reforiem a opatrení v oblasti sociálnych služieb na súčasnú i budúcu situáciu starších ľudí.

Gestor: MPSVR SR v spolupráci s VÚC a obcami

Spolupracujúce subjekty: zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb, seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.13. Odstrániť podhodnocovanie nárokov na finančné zabezpečenie sociálnych služieb vo verejných rozpočtoch („odstrániť“ hlasovanie za rozpočet, ktorý nezohľadňuje potreby na zabezpečenie sociálnych služieb).

Gestor: VÚC a obce

Spolupracujúce subjekty: poskytovatelia sociálnych služieb

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.14. Zvyšovať kvalitu poskytovaných sociálnych služieb pre cieľovú skupinu (v oblasti bývania, stravovania, ponuky rôznych doplnkových služieb – rehabilitačných, voľnočasových a pod.).

Gestor: obce a VÚC

Spolupracujúce subjekty: poskytovatelia sociálnych služieb

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.15. Vybudovať kvalitnú a dostatočnú sieť špecializovaných zariadení.

Gestor: obce a vyššie územné celky

Spolupracujúce subjekty: poskytovatelia soc. služieb

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.16. Regulovať počet lôžok vo veľkokapacitných zariadeniach sociálnych služieb.

Gestor: obce a vyššie územné celky

Spolupracujúce subjekty: poskytovatelia soc. služieb

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

7.4.2. Rozvoj terénnych sociálnych služieb a ambulantných sociálnych služieb podporujúcich zotrvanie starších ľudí v prirodzenom rodinnom prostredí

Za želateľný je potrebné považovať taký rozvoj sociálnych služieb v prirodzenom prostredí, ktoré zabezpečujú odstránenie, zmiernenie alebo prekonanie dôsledkov vzniku odkázanosti starších jednotlivcov na pomoc iných osôb pri zohľadnení zmien a obmedzení spôsobených starnutím. Ide o prostriedok posilnenia bezpečnosti a sebestačnosti pri bezvýhradnej požiadavke zachovania dôstojnosti, ako aj o potrebu zabezpečenia pomoci poskytovaním sociálnej služby optimálnym spôsobom i z ekonomického pohľadu. Dôraz je pritom potrebné klásť na možnosť kombinácie rôznych druhov terénnych sociálnych služieb, ambulantných sociálnych služieb (s predpokladom rozvoja všetkých foriem poskytovaných terénnych i ambulantných sociálnych služieb) a zdravotnej starostlivosti v rozsahu ošetrovateľskej starostlivosti, s požiadavkou individualizácie pomoci a jej flexibilného prispôsobenia meniacim sa potrebám klienta. Nárast počtu a podielu starších ľudí v rámci

populácie si vo všeobecnosti vyžiada, aby sa potrebám tejto skupiny ľudí začali prispôsobovať aj tovary a služby na trhu.

Faktorom, ktorý podstatnou mierou rozhoduje o zotrvaní starších ľudí odkázaných na pomoc iných fyzických osôb v prirodzenom domácom prostredí, je bezpečné bývanie a prostredie podporujúce mobilitu a sociálne vzťahy ako predpoklad zachovania nezávislosti a sociálnej participácie uvedenej skupiny ľudí (uspokojovanie potrieb osôb s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie vrátane poskytovania kompenzačných pomôcok podľa druhu zdravotného postihnutia a individuálnych potrieb). Ide o vytvorenie podmienok na nezávislý a aktívny život starších ľudí prostredníctvom upraveného bývania, vybudovanej infraštruktúry, dostupných informačných vymožeností a dopravy.

Výzvou pre budúce obdobie je aj predchádzanie úrazovosti a závislosti starších ľudí odstraňovaním architektonických bariér v domácom prostredí, a tým zvýšiť bezpečnosť a nezávislosť starších ľudí.

Ciel': Podporiť rozvoj terénnych sociálnych služieb a ambulantných sociálnych služieb podporujúcich zotrvanie starších ľudí v prirodzenom rodinnom prostredí.

Opatrenia:

1.1. Podporovať zotrvanie starších ľudí v prirodzenom sociálnom (rodinnom) prostredí rozvojom terénnych sociálnych služieb a ambulantných sociálnych služieb, reagovať pritom na vývoj potreby rozvoja determinovaného počtom potenciálnych prijímateľov v území (veková štruktúra obyvateľstva v území) a mierou ich závislosti.

Gestor: VÚC a obce, poskytovatelia sociálnych služieb

Spolupracujúce subjekty: zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.2. Zabezpečiť dostupnosť asistenčných služieb, najmä monitorovanie a signalizáciu potreby pomoci v prirodzenom sociálnom prostredí.

Gestor: obce

Spolupracujúce subjekty: zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.3. Zabezpečiť dostupnosť opatrovateľskej služby na celom území SR a vyhľadávanie starších osôb odkázaných na pomoc iných osôb.

Gestor: obce

Spolupracujúce subjekty: zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.4. Riešiť nedostatočné financovanie prijímateľov domácej opatrovateľskej služby u neverejných poskytovateľov.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: obce, zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb, poskytovatelia sociálnych služieb

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

7.4.3. Humanizácia sociálnych služieb spojená s podporou deinštitucionalizácie sociálnych služieb

Prostriedkom na zabezpečenie udržateľnosti a kvality sociálnych služieb je aj zámer ich deinštitucionalizácie s cieľom vytvorenia podmienok na návrat prijímateľov sociálnych služieb poskytovaných v zariadeniach sociálnych služieb s celoročnou pobytovou formou do prirodzeného rodinného prostredia, s prednostným poskytovaním sociálnej služby terénnou formou, ambulantnou formou alebo týždennou pobytovou formou.

Proces deinštitucionalizácie sociálnych služieb je odôvodnený aj potrebou zabezpečiť kontinuitu a efektivitu poskytovaných sociálnych služieb a súčasne snahou podporiť zotrvanie ľudí odkázaných na pomoc čo najdlhšie v ich prirodzenom rodinnom prostredí (humanizácia sociálnych služieb). Nakoľko úspešnosť takéhoto procesu závisí aj od vytvorenia adekvátnych komunitných sociálnych služieb, vrátane podpory zotrvania klienta v domácnosti s použitím IKT, bude ho potrebné podporiť rozvojom terénnych a ambulantných sociálnych služieb.

Cieľ: Humanizácia sociálnych služieb spojená s podporou deinštitucionalizácie sociálnych služieb

Opatrenia:

1.1. Vytvoriť podmienky na deinštitucionalizáciu sociálnych služieb - náhradu inštitucionálnej izolácie a segregácie ľudí vyžadujúcich dlhodobú pomoc a starostlivosť alternatívnym modelom siete spolupracujúcich a navzájom prepojených sociálnych služieb poskytovaných v integrovaných podmienkach miestnych komunít. Ide o potrebu poskytovania takých sociálnych služieb, ktoré zabezpečia jednotlivcovi nezávislý život, aktivity a sociálnu participáciu.

Gestor: MPSVR SR v spolupráci s VÚC a obcami

Spolupracujúce subjekty: poskytovatelia sociálnych služieb, zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.2. Podporiť rozvoj terénnej sociálnej práce v obci poskytujúcej starším ľuďom a ich rodinám podporu a flexibilné služby a prispievajúcich k nezávislosti a sociálnej participácii starších ľudí.

Gestor: MPSVR SR v spolupráci s obcami a VÚC

Spolupracujúce subjekty: poskytovatelia sociálnych služieb, zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb, seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.3. Podporovať opatrenia na prevenciu inštitucionalizácie a závislosti na dlhodobej starostlivosti.

Gestor: MPSVR SR v spolupráci s MZ SR

Spolupracujúce subjekty: obce a VÚC, seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 – 2020

7.4.4. Poskytovatelia neformálnej starostlivosti (opatrovatelia) a ich sociálna ochrana

Rodina, komunita a podmienky, ktoré podporujú sociálne kontakty a vzťahy, majú zásadný vplyv na kvalitu života v starobe. Je potrebné zároveň uznať prínos starších ľudí pre život v rodine a komunite. Rodina, medzigeneračná vzájomná závislosť, solidarita a vzájomnosť majú zásadný význam pre sociálny rozvoj starších ľudí. Zvládnutie dôsledkov súvisiacich s narastaním počtu starších ľudí v rámci populácie nebude možné bez nových prístupov v populačnej, rodinnej, sociálnej, hospodárskej a migračnej politike. Ide tiež o potrebu zabezpečenia stability rodinných štruktúr v záujme zabezpečenia podmienok na starostlivosť o starších ľudí v rodinách.

Potrebná starostlivosť a podpora by mala byť starším ľuďom poskytovaná najmä rodinou. Mladší členovia rodiny nemusia osobne poskytovať pomoc starším členom rodiny, ale mali by dokázať potrebnú pomoc a podporu starším členom rodiny zabezpečiť. Rodina, ktorá poskytuje osobnú pomoc staršiemu členovi rodiny odkázanému na pomoc inej fyzickej osoby, potrebuje sociálnu ochranu a najmä vytvorenie podmienok na zabezpečenie kvality poskytovanej osobnej starostlivosti.

Okrem demografického vývoja spojeného so starnutím populácie je však nevyhnutné venovať pozornosť aj zmenám v štruktúre a postavení rodín. Rozpad klasickej rodiny a viacgeneračného súžitia, ako aj genderové zmeny na trhu práce majú za následok, že ženy budú mať stále menší priestor prevziať zodpovednosť za starostlivosť o člena rodiny- staršieho človeka, odkázaného na pomoc inej fyzickej osoby, tak, ako to bolo doposiaľ. Navyše v dôsledku zvyšujúceho sa rozdielu medzi vekom dožitia mužov a žien sa bude stále zvyšovať počet žien, ktoré budú samy vo vyššom veku potrebovať istú formu osobnej pomoci, avšak rodina im ju nebude schopná poskytnúť. V rámci podpory starších ľudí odkázaných na pomoc iných osôb pri úkonoch sebaobsluhy má preto kľúčový význam integrácia, koordinácia a kontinuita neformálnych a formálnych systémov pomoci a starostlivosti.

Ciel': Podporiť poskytovateľov neformálnej starostlivosti (opatrovateľov) a ich sociálnu ochranu.

Opatrenia:

1.1. Zabezpečiť prístup k informáciám a k základnému školeniu o problematike starostlivosti o starších ľudí odkázaných na pomoc iných osôb aj osobám, ktoré poskytujú neformálnu pomoc.

Gestor: obce

Spolupracujúce subjekty: seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.2. Vytvoriť podmienky na zvýšenie zamestnanosti starších žien, ktoré sa podieľajú na poskytovaní neformálnej pomoci rodinným príslušníkom odkázaným na pomoc iných fyzických osôb, najmä flexibilným pracovným časom a tiež prostredníctvom sociálnych služieb poskytovaných denne terénnou formou a ambulatnou formou.

Gestor: obce a VÚC

Spolupracujúce subjekty: poskytovatelia sociálnych služieb
Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.3. Zvýšiť úroveň sociálnej ochrany neformálne opatrovujúcich fyzických osôb tak, aby sa predchádzalo riziku ich chudoby a riziku sociálneho vylúčenia a zvýšila sa schopnosť členov rodín prevziať starostlivosť o starších rodinných príslušníkov.

Gestor: MPSVR SR
Termín plnenia: 2018

1.4. Zabezpečiť rozvoj odľahčovacej služby pre rodinných opatrovateľov v záujme udržania ich fyzického a duševného zdravia.

Gestor: obce
Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.5. Podporovať poskytovanie dlhodobej starostlivosti v komunitách s previazanosťou a kontinuitou neformálnej starostlivosti aj formálnej starostlivosti v záujme vytvorenia podmienok na zosúladienie pracovného a rodinného života.

Gestor: MPSVR SR v spolupráci s obcami a VÚC
Spolupracujúce subjekty: poskytovatelia sociálnych služieb, zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb
Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.6. Zabezpečiť odbornú podporu, informácie a pomoc (vrátane finančnej podpory) rodinám a opatrovateľom (vrátane ich psychosociálnej podpory).

Gestor: MPSVR SR v spolupráci s obcami
Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

1.7. Iniciovať a podporovať vzdelávacie a výcvikové programy pre neformálnych poskytovateľov zamerané na starostlivosť o starších ľudí, integrovaný prístup k zdraviu, pohodu a starostlivosť o starších ľudí, na sociálne a psychologické aspekty starnutia.

Gestor: MPSVR SR v spolupráci s obcami
Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

7.4.5. Koordinácia a integrácia dlhodobej zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb

Hlavným dôvodom zvyšovania dopytu po službách dlhodobej starostlivosti je vo všeobecnosti zvyšovanie priemernej dĺžky života spojené s predlžovaním obdobia života, v ktorom človek potrebuje pomoc inej fyzickej osoby, ako aj výskyt ťažkého zdravotného postihnutia s dôsledkami vzniku závislosti na dlhodobej pomoci inej fyzickej osoby. Problematika vytvorenia podmienok nového systému dlhodobej starostlivosti (LTC), hlavne pre starších klientov a osoby so zdravotným postihnutím odkázaných na pomoc iných osôb, závisí od zavedenia nového mechanizmu financovania sociálnych služieb tak, aby sa zabezpečilo právo klienta na sociálnu službu a jej dostupnosť na jednej strane, ale na druhej strane aj finančná udržateľnosť takéhoto systému. Takýto systém je vzhľadom na stále rastúce potreby klientov vyššieho veku finančne veľmi náročný, preto je potrebné hľadať

celospoločenský konsenzus a potrebné zdroje, resp. udržateľnú kombináciu verejných zdrojov a súkromných zdrojov financovania. Ide o potrebu zabezpečenia viaczdrojového financovania, kombinujúceho zdroje z poistenia, daní, prostriedky z verejných rozpočtov (štát, obec, vyšší územný celok), poskytovateľ sociálnej služby a od prijímateľov dlhodobej starostlivosti a ich rodín len v takej miere, ktorá nebude mať za následok ohrozenie pokrytia ďalších životných nákladov s rizikom vzniku chudoby alebo finančnej závislosti. Zlepšenie efektívnej koordinácie a integrácie zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb a ich flexibilita prispôbením starostlivosti meniacim sa individuálnym potrebám klienta v priestore i v čase je zásadnou požiadavkou spolu s rastom významu sociálneho poradenstva smerujúceho i ku koordinácii starostlivosti. Poskytovanie dlhodobej starostlivosti v domácom prostredí by malo dostať prednosť pred poskytovaním inštitucionalizovanej starostlivosti.

Cieľ 1: Vytvoriť právne podmienky na možnosť úhrady nákladov za zdravotnú starostlivosť v rozsahu ošetrovateľskej starostlivosti poskytovanej vo vybraných zariadeniach sociálnych služieb zo zdrojov verejného zdravotného poistenia.

Gestor: MZ SR v spolupráci s MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: obce a VÚC, poskytovatelia sociálnych služieb, zdravotné poisťovne, zástupcovia prijímateľov sociálnych služieb

Termín plnenia: 2014

Zosúladenie zamestnania a starostlivosti o odkázaného člena rodiny je v súčasnosti výzvou pre štátnu rodinnú politiku a konštituujúcu sa rodovú politiku na Slovensku. V oblasti pracovného procesu sú ženy v SR konfrontované s horizontálnou i vertikálnou segregáciou. V oblastiach ako zdravotníctvo, sociálne služby a školstvo tvoria ženy až 80 % pracovnej sily, v sektore verejnej správy 70 %. Naopak, v súkromnom sektore s vyššími zárobkami predstavujú ženy iba 42 % zo všetkých zamestnancov. Rodové rozdiely sú najmarkantnejšie v podnikateľskej sfére, kde na jednu podnikateľku pripadajú traja muži - podnikatelia. Slovenská republika už dlhodobo patrí v Európe medzi krajiny s najnižším podielom žien a mužov pracujúcich na kratší pracovný čas. V roku 2011 sa medziročne podiel žien 15- až 64-ročných pracujúcich na kratší úväzok zvýšil z 5,67 % na 6,18 % a u mužov z 3,26 % na 3,28 %. Najčastejším dôvodom kratšieho pracovného úväzku je nedostatok práce a nemožnosť nájsť si prácu na plný pracovný čas

Cieľ 2: Zvyšovať zosúladenie zamestnania a starostlivosti o odkázaných členov rodiny prostredníctvom organizovania súťaží a auditov zamestnaneckých prarodinných a prarodových politík.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: IVPR

Termín plnenia: 2014

7.5. Hmotná núdza a chudoba

Problematika starnutia populácie je úzko prepojená s existenciou komplexného systému účinnej sociálnej ochrany starších ľudí pred rizikom vzniku chudoby a ich sociálnym vylúčením. Starší ľudia patria k skupinám obyvateľov najviac ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením, a to predovšetkým starší osamelo žijúci ľudia a ľudia s nízkymi dôchodkami. Celková miera chudoby na Slovensku sa od roku 2008 neustále zvyšuje. Vo

všeobecnosti môžeme konštatovať, že celkovo boli rizikom chudoby ohrozené viac ženy ako muži.

Tabuľka 20: Miera rizika chudoby po sociálnych transferoch¹⁵ v % v členení podľa pohlavia a vybraných vekových skupín

Miera rizika chudoby	EU SILC 2005	EU SILC 2006	EU SILC 2007	EU SILC 2008	EU SILC 2009	EU SILC 2010	EU SILC 2011
Celková populácia							
Spolu	13,3	11,6	10,6	10,9	11,0	12,0	13,0
Muži	13,2	11,8	9,9	10,1	10,1	11,7	12,8
Ženy	13,5	11,5	11,2	11,5	11,8	12,2	13,1
Veková skupina 45–59 rokov							
Spolu	11,3	9,8	8,2	8,8	8,8	10,6	12,6
Muži	11,7	10,5	8,5	9,3	9,4	10,8	13,0
Ženy	10,9	9,1	8,0	8,3	8,2	10,3	12,3
Veková skupina 60–74 rokov							
Spolu	4,5	5,5	5,6	7,7	7,1	5,7	5,5
Muži	2,7	3,6	3,5	5,4	3,9	3,8	4,2
Ženy	5,7	6,9	7,0	9,3	9,2	7,0	6,4
Veková skupina 75 rokov a viac							
Spolu	11,2	12,3	11,5	12,2	13,9	9,6	8,3
Muži	3,5	6,5	3,8	3,7	5,2	4,9	3,3
Ženy	14,9	15,0	15,7	16,5	19,0	12,5	11,3

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, EU SILC 2005 – 2011

Z tabuľky je zrejmé, že podľa vekových skupín sa rodová disparita najvýraznejšie prejavila u 75-ročných a starších seniorov. Ženy vo veku 75 rokov a viac boli v niektorých rokoch zisťovania vystavené riziku chudoby troj- až štvornásobne častejšie ako muži v tom istom veku. Z analýzy vekových skupín je zrejmé, že počas celého sledovaného obdobia boli najmenej ohrozené rizikom chudoby osoby vo veku 60 – 74 rokov. Zároveň však môžeme konštatovať, že všetky tri analyzované vekové skupiny mali počas takmer celého sledovaného obdobia nižšie hodnoty miery rizika chudoby, ako boli hodnoty za celú populáciu SR. Z uvedeného vyplýva, že mladšie vekové skupiny boli rizikom chudoby ohrozené viac ako staršie ročníky (celkovo najohrozenejšou vekovou skupinou z hľadiska príjmovej chudoby boli osoby do 18 rokov).¹⁶ Základným nástrojom prevencie a odstraňovania chudoby starších ľudí je predovšetkým zabezpečenie dlhodobej udržateľnosti dôchodkového systému a existencia účinných systémov starostlivosti o starších ľudí.

Z pohľadu súčasnej vlády je jednou z dôležitých sociálnych výziev vyplývajúcich z jej Programového vyhlásenia vytváranie predpokladov na zvyšovanie kvality života občanov a celkovej životnej úrovne, a to aj v súčasnom zložitom období. Pozitívnou skutočnosťou je, že

¹⁵ **Sociálne transfery** sú rodinné dávky a príspevky pre rodiny s deťmi, dávky v nezamestnanosti, starobné dávky, dávky pre pozostalých, nemocenské dávky, dávky v invalidite, príspevky na vzdelanie, dávka a príspevky v rámci sociálnej exklúzie vrátane príspevkov na bývanie.

¹⁶ Kol. aut.: Obyvateľstvo Slovenskej republiky v kontexte Európskeho roku aktívneho starnutia. Bratislava: Štatistický úrad SR, 2012, 91 s. ISBN 978-80-8121-144-7; s. 34 - 36

vláda sa v Programovom vyhlásení postavila k zvýšeniu kvality života staršej generácie komplexne, čo pri splnení cieľov môže posilniť súdržnosť spoločnosti.

Ľuďom, ktorí sa ocitli v hmotnej núdzi, t. j. majú nízky príjem, alebo si nemôžu zabezpečiť alebo zvýšiť príjem vlastným pričinením, štát poskytuje sociálnu ochranu. Systém sociálnej ochrany je zabezpečený prostredníctvom nástrojov pomoci v hmotnej núdzi podľa platnej legislatívy¹⁷. Cieľom pomoci v hmotnej núdzi je zabezpečiť základné životné podmienky a pomôcť v hmotnej núdzi s príspevom aktívnej účasti občana a fyzických osôb, ktoré sa s občanom spoločne posudzujú. Základné životné podmienky sú jedno teplé jedlo denne, nevyhnutné ošatenie a prístrešie.

V rámci systému pomoci v hmotnej núdzi základnú pomoc od štátu pre toho, kto je v hmotnej núdzi predstavuje dávka v hmotnej núdzi. Nárok na pomoc v hmotnej núdzi má každá fyzická osoba, ktorej príjem nedosahuje štátom určené životné minimum a nemôže si príjem zvýšiť vlastným pričinením. U osôb, ktoré dovŕšili dôchodkový vek, sa upúšťa od požiadavky zvýšenia príjmu vlastnou prácou. Za príjem pri posudzovaní hmotnej núdze, zabezpečenia základných životných podmienok a pomoci v hmotnej núdzi, sa u starobných dôchodcov považuje 75 % zo sumy dôchodku, čiže zvyšných 25 % dôchodku sa za príjem nepovažuje. Starobnému dôchodcovi, ktorý získal obdobie dôchodkového poistenia viac ako 25 rokov, sa suma odpočítaných percent zvyšuje o 1 % priznaného starobného dôchodku za každý ďalší rok dôchodkového poistenia získaného po 25 roku dôchodkového poistenia.

V rámci systému pomoci v hmotnej núdzi poskytuje štát nielen základnú pomoc v hmotnej núdzi prostredníctvom dávky v hmotnej núdzi, ale aj špecifické príspevky, a to príspevok na zdravotnú starostlivosť, na bývanie, príspevok podporujúci aktiváciu občanov v hmotnej núdzi a ochranný príspevok. Vzhľadom na to, že starobní dôchodcovia si nemôžu zlepšiť svoju situáciu prácou, ak spĺňajú podmienky na poskytnutie dávky v hmotnej núdzi, v rámci systému pomoci v hmotnej núdzi je zabudovaný ochranný princíp, a to formou ochranného príspevku, ktorý sa poskytuje k základnej dávke. Tak ako už bolo uvedené vyššie v prípade splnenia podmienok sa môže k základnej dávke poskytnúť aj príspevok na zdravotnú starostlivosť a príspevok na bývanie.

Problematika starnutia je neoddeliteľnou súčasťou politík zahŕňajúcich boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu. Chudoba a sociálne vylúčenie majú rôzne podoby, ktoré súvisia predovšetkým s faktormi, akými sú príjem, životná úroveň a kvalita života, príležitosť na vzdelanie a dôstojnú prácu, sociálna ochrana, bývanie, prístup k sociálnym službám, k zdravotnej starostlivosti atď.

Znížiť riziko chudoby a sociálneho vylúčenia chce Slovenská republika napr. zavedením nových nástrojov pomoci v hmotnej núdzi, prijatím opatrení zameraných na zabezpečenie primeraného príjmu, pokračovaním v tvorbe a prijímaní koncepčných riešení problémov sociálne vylúčených spoločenských a marginalizovaných rómskych komunít, zlepšením kvality sociálnych služieb a zabezpečením dostupných kvalitných a udržateľných sociálnych služieb, prijatím opatrení sociálno-právnej ochrany, podporou rodín, najmä pri zosúladzovaní rodinného a pracovného života ich členov, ako aj zvýšením zamestnanosti mladých ľudí, znížením dlhodobej nezamestnanosti alebo zavedením minimálneho dôchodku.

¹⁷ Zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Dosiahnutie stanovených cieľov je podmienené ďalšou modernizáciou a stabilizáciou systémov sociálnej ochrany a sociálnej inklúzie, ako aj realizáciou opatrení zameraných na zabezpečenie ich finančnej udržateľnosti.

V rámci národnej stratégie boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu si Slovenská republika v nadväznosti na Stratégiu Európa 2020 stanovila cieľ „...Vymaniť do roku 2020 najmenej 170 tis. ľudí z rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia“. Cieľovou skupinou na národnej úrovni sú občania žijúci v riziku chudoby a sociálneho vylúčenia, t. j. ľudia s nízkym príjmom a/alebo tí, ktorí si nemôžu dovoliť niektorú z nevyhnutných potrieb pre svoj život a/alebo žijúci v rodinách, kde nikto nepracuje alebo pracuje iba príležitostne.

Podľa výsledkov zisťovania EU SILC sa v roku 2010 i v roku 2011 nachádzalo v riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia 20,6 % obyvateľstva. V prípade občanov vo veku 65+ išlo o 14,5 % populácie v roku 2011, čo v porovnaní s rokom 2010 predstavuje pokles o 2,2 p. b. (16,7 % v roku 2010). Pri ovplyvňovaní miery rizika chudoby zohráva dôležitú úlohu nastavenie systému sociálnej ochrany, t. j. sociálne transfery, vrátane dôchodkov.

7.6. Sociálne začlenenie starších ľudí, ktorí majú ťažké zdravotné postihnutie

Cieľ: Podporovať sociálne začlenenie starších ľudí, ktorí majú ťažké zdravotné postihnutie.

Opatrenie:

Poskytovať účelovo viazané peňažné dávky za účelom zmiernenia znevýhodnení vyplývajúcich z ťažkého zdravotného postihnutia.

Gestor: MPSVR SR

Spolupracujúce subjekty: ÚPSVaR

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

7.7. Skvalitňovanie života starších ľudí

7.7.1. Mobilita starších ľudí, ľahko prístupná a cenovo dostupná doprava

V súčasnosti sa v rámci cenovej politiky v oblasti železničnej dopravy, vykonávanej na základe Zmluvy o dopravných službách vo verejnom záujme, poskytujú pre zákazníkov starších ako 60 rokov dva druhy zliav t. j. sociálne a komerčné zľavy.

Cieľ 1: Vytvárať podmienky na udržateľnú kvalitu života starších ľudí, pre mobilitu starších ľudí a cenovo dostupnú dopravu.

Opatrenie:

Udržať a podľa možnosti aj zlepšovať súčasnú úroveň poskytovaných zliav z cestovného pre starších cestujúcich.

Gestor: v oblasti poskytovania sociálnych zliav MDVRR SR; v oblasti poskytovania komerčných zliav – jednotlivé železničné spoločnosti

Spolupracujúce subjekty: MPSVR SR, jednotliví dopravcovia v železničnej doprave na základe Zmluvy o dopravných službách vo verejnom záujme

Termín plnenia: priebežne 2014 – 2020

Osoby so zníženou pohyblivosťou a orientáciou, medzi ktoré patria aj starší ľudia, majú právo využívať služby verejnej osobnej dopravy na porovnateľnej a primeranej úrovni ako ostatní obyvatelia. Z tejto zásady vychádza potreba zabezpečenia prístupnosti fyzickej dopravnej infraštruktúry a služieb verejnej osobnej dopravy aj pre obyvateľov s obmedzenou mobilitou a orientáciou. Vlastná dostupnosť ako dopravnej infraštruktúry, tak aj dopravných prostriedkov nie je v súčasnosti pre osoby s obmedzenou mobilitou a orientáciou zabezpečená v dostatočnej miere, čo tejto skupine osôb neumožňuje plnohodnotne využívať verejnú dopravu a obmedzuje jej právo na prístup ku kvalitnej verejnej doprave. Hlavným problémom v tejto oblasti je najmä nízka úroveň dostupnosti dopravnej infraštruktúry (nedostatočný počet bezbariérových prístupov) a absencia nízkopodlažnosti dopravných prostriedkov, ktorá by uľahčovala nástup a výstup starším ľuďom so zníženou mobilitou do vozidla. Sťažená dostupnosť služieb verejnej dopravy priamo vplýva aj na ďalšie oblasti života starších ľudí, nakoľko doprava vo svojej podstate predstavuje len prostriedok, ktorý pomáha naplniť občanom iné činnosti (aktivity) ich každodenného života - dochádzka do zamestnania, na úrady, na kultúrne podujatia, do zariadení zdravotnej starostlivosti, sociálnych služieb, za rodinou, rekreáciou a pod. Sťažený prístup k doprave vytvára bariéry pri aktívnom zapájaní starších ľudí do života spoločnosti a zároveň prispieva k ich vylúčeniu bez možnosti adekvátneho uplatnenia ich poznatkov a skúseností v prospech spoločnosti.

K zlepšeniu dostupnosti verejnej osobnej dopravy pre starších ľudí prispievajú v súčasnosti v rámci implementácie Operačného programu Doprava na roky 2007 – 2013 (ďalej len „OPD“) predovšetkým projekty zamerané na modernizáciu železničných koridorov, budovanie infraštruktúry pre integrované dopravné systémy a nákup nových vlakových súprav. Zároveň v rámci pripravovanej revízie operačného programu budú mať pozitívne efekty na zlepšenie prístupu starších ľudí k verejnej doprave aj projekty zamerané na nákup nových vozidiel pre električkovú a trolejbusovú dopravu. Hlavným prínosom projektov modernizácie železničných tratí a výstavby infraštruktúry pre integrované dopravné systémy je zavádzanie nových prvkov a realizácia stavebných úprav umožňujúcich, resp. uľahčujúcich prístup starších ľudí k dopravným službám (budovanie podchodov a rámp, bezbariérových prístupov k nástupištiam, výťahov pre imobilných občanov či oznamovacích a rozhlasových zariadení). Projekty obnovy vozového parku pre železničnú, električkovú a trolejbusovú dopravu spočívajú v obstaraní nových vozidiel, ktoré sa vyznačujú nízkopodlažnou koncepciou a väčším vnútorným priestorom s vyhradeným miestom pre vozičkarov, čo umožňuje efektívnu prepravu imobilných ľudí a uľahčuje nástup/výstup starším ľuďom so zníženou mobilitou.

V rámci OPD sa pri čerpaní pomoci z fondov EÚ v sektore dopravy v nasledujúcom programovom období 2014 - 2020 predpokladá zachovanie kontinuity pri realizácii projektov zameraných na modernizáciu železničných koridorov, realizáciu integrovaných dopravných systémov a podporu verejnej osobnej dopravy. V rámci týchto projektov budú naďalej podporované a presadzované riešenia uľahčujúce prístup ľudí s obmedzenou mobilitou (vrátane starších ľudí) k službám verejnej osobnej dopravy.

Cieľ 2: Podpora mobility starších ľudí formou zlepšovania prístupnosti dopravnej infraštruktúry a služieb verejnej osobnej dopravy

Odôvodnenie cieľa:

Odstraňovanie bariér, ktoré vedú k vylučovaniu a izolácii starších ľudí z verejného, politického, spoločenského a pracovného života na základe sťaženého prístupu k dopravnej infraštruktúre a zabezpečenie rovnakej dostupnosti služieb verejnej osobnej dopravy pre všetky skupiny obyvateľstva. Realizáciou tohto cieľa sa prostredníctvom zadaného opatrenia zlepši fyzická dostupnosť verejnej osobnej dopravy pre starších ľudí, podporí inklúzia tejto skupiny obyvateľstva do verejného života a realizácia cieľa prispeje aj k vytvoreniu podmienok pre udržateľnú kvalitu života starších ľudí.

Opatrenie:

Zvýšenie počtu bezbariérových prístupov k dopravnej infraštruktúre a zvýšenie počtu nízkopodlažných vozidiel verejnej osobnej dopravy.

Gestor: MDVRR SR

Spolupracujúce subjekty: relevantní prijímatelia pre projekty v rámci súčasného a budúceho operačného programu v sektore dopravy

Termín plnenia: priebežne do konca roku 2020

MDVRR SR sa v rámci svojej činnosti zameriava aj na zlepšenie vzdelávania a osvetu v oblasti bezpečnosti cestnej premávky, na používanie bezpečnostných prvkov a zariadení a implementáciu metód a nástrojov, ktoré sú prínosom pre ochranu najzraniteľnejších účastníkov cestnej premávky – detí a seniorov. Osobitná pozornosť je venovaná skupinám účastníkov cestnej premávky, ako sú chodci, cyklisti a motocyklisti, a to aj prostredníctvom bezpečnejšej infraštruktúry a technológie vozidiel.

Podstatou týchto zámerov je perspektívne vytvorenie „vízie nulovej nehodovosti“ v oblasti bezpečnosti dopravy. Na základe oznámenia Európskej komisie sa vytýčil cieľ v podobe zníženia počtu úmrtí pri dopravných nehodách na cestách o 50%. Pozitívna skúsenosť z jednotného cieľa EÚ v rámci rokov 2002 až 2010 viedla k záveru stanoviť si strategický zámer v podobe **zníženia počtu usmrtených osôb v dôsledku cestných dopravných nehôd (usmrtení do 30 dní od nehody) o polovicu do roku 2020 v porovnaní s referenčným rokom 2010**. V záujme dosiahnutia reálneho zníženia dopravnej nehodovosti a jej následkov je potrebné naplniť takto stanovený cieľ postupne (priemerne o 5 % ročne).

Aby sa mohli dané ciele dopravno-bezpečnostnej stratégie zrealizovať, bol v roku 2012 pripravený nový dokument s názvom „Národný plán na zvýšenie bezpečnosti cestnej premávky na roky 2011- 2020“, ktorý nadväzuje na predošlý národný plán z obdobia rokov 2005 – 2010. Materiál je určitým návodom ako vytvoriť zodpovedajúce podmienky pre kontinuálny proces zvyšovania bezpečnosti účastníkov cestnej premávky v nasledujúcom období. Jeho súčasťou je množstvo opatrení zabezpečujúcich napredovanie vo viacerých rámcových oblastiach ovplyvňujúcich stav bezpečnosti na cestách, týkajúcich sa najmä vplyvu ľudského faktora, bezpečnosti cestnej infraštruktúry, vozidiel a inteligentných dopravných systémov, ale aj ponehodovej starostlivosti. Prioritnými skupinami účastníkov cestnej premávky, na ktorých ochranu sa zameriava, sú najmä zraniteľní účastníci (chodci, cyklisti) so zvláštnym ohľadom na deti a **seniorov**, ďalej mladí vodiči a motocyklisti. Tieto skupiny patria štatisticky medzi najrizikovejšie a vyžadujú si zvýšenú pozornosť nielen štátu, ale celej spoločnosti. Týmto opatreniam sa venuje kapitola C: *Zníženie dopravnej nehodovosti u zraniteľných účastníkov cestnej premávky*.

Opatrenia:

- dopravná osвета seniorov zameraná na vyzdvihnutie potreby dodržiavania dopravných predpisov a výučbu bezpečného správania sa seniorov v cestnej premávke,
- vzdelávať seniorov ako sa správať v premávke, konkrétne na priechode pre chodcov, ako dodržiavať predpisy cestnej premávky s dôrazom na počty nehôd zavinených osobami v dôchodkovom veku,
- dopravná osвета seniorov formou prednášok o nových legislatívnych zmenách v pravidlách cestnej premávky SR.

Cieľovej skupine seniори sa venujú dobrovoľníci z projektu „VAMOS“. Je to registrovaná sieť dobrovoľníkov, ktorá sa svojou činnosťou zameriava na informovanie, vzdelávanie, prípadne praktickú výučbu v týchto oblastiach: viditeľnosť chodcov a cyklistov, pravidlá cestnej premávky vo vzťahu na bezpečnosť seniorov, negatívny vplyv alkoholu na účastníkov cestnej premávky, dodržiavanie najvyššej povolenej rýchlosti, používanie bezpečnostných pásov a detských zadržiavacích zariadení atď. Dobrovoľníci sú okrem učiteľov, inštruktorov autoškôl, zamestnancov štátnej správy, policajtov – preventistov, zamestnancov centier voľného času aj dôchodcovia a starší dospelí ľudia.

Gestor: MDVRR SR

Spolupracujúce subjekty: MV SR, MZ SR, MŠVVŠ SR, vyššie územné celky, policajný zbor MV SR, miestne a regionálne správy, vzdelávací sektor, zdravotné organizácie, dopravní a územní plánovači, výcvikové zariadenia a autoškoly atď.

Termín plnenia: priebežne počas celého trvania realizácie stratégie „Národný plán na zvýšenie bezpečnosti cestnej premávky na roky 2011-2020“.

7.7.2. Informovanosť a dostupnosť kultúry, podpora solidarity a súdržnosti medzi generáciami

Podpora aktívneho starnutia sa v rámci Ministerstva kultúry Slovenskej republiky (ďalej len „MK SR“) realizuje prostredníctvom dotačného programu Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva: Zámerom programu je okrem iného aktivizovať seniorov, zapájať ich do aktivít mladších generácií prostredníctvom kultúry a vytvoriť im priestor na kultúrnu seberealizáciu v podobe rôznych aktivít – kultúrne a spoločenské aktivity, tanečné dielne, spoločenské hry, vzdelávacie prednášky a pod. Cieľom je podporiť proces aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami, klásť dôraz na dôstojne prežitý, nezávislý a plnohodnotný život, podporovať činnosti, ktoré pozitívne ovplyvňujú život seniorov, odstrániť stereotypy spojené s vekom a odbúrať bariéry.

Významnou mierou sa na rozvoji kultúrnych potrieb a aktívnom prístupe k tvorbe kultúry seniorov podieľajú aj rozpočtové a príspevkové organizácie MK SR. Jednou z najvýznamnejších je **Národné osvetové centrum** v zmysle svojho poslania, ktorým je rozvoj kultúrno-osvetovej činnosti v SR, zameriava svoju pozornosť aj na vzdelávacie, záujmovo-umelecké a voľnočasové aktivity v oblasti starostlivosti o starších ľudí a pomáha zvyšovať kvalitu kultúrnej a spoločenskej úrovne života seniorov. Národné osvetové centrum svojou činnosťou prispieva k vytváraniu možností seberealizácie ľudí v tretej fáze svojho života, aktívneho zapojenia seniorov do kultúrnych aktivít s cieľom rozvíjať aktívny prístup seniorov ku kultúre, motivovať ich k zmysluplnej tvorbe vlastného života a napomáhať ich začleneniu sa do spoločnosti.

Prístup seniorov ku kultúre je často sťažený nízkymi finančnými príjmami, zdravotným stavom, predsudkami zo strany majority, a tiež hlavne nedostatkom dostupných informácií (nízka informačná/počítačová gramotnosť). Problémy seniorov je potrebné riešiť nielen v záujme zlepšenia kvality života starších ľudí – dostupnosti aktívnej a pasívnej kultúry, ale aj ich aktivizácie v záujme podpory procesu sociálnej inklúzie a zabezpečenia trvalo udržateľného rozvoja spoločnosti.

Úlohou kultúry v oblasti podpory aktívneho starnutia je podporiť prístup seniorov k aktívnej tvorbe kultúrnych hodnôt, informáciám o kultúre, ako aj prezentovať pozitívny

pohľad na starnutie ako na aktívnu a v dôstojných podmienkach sa realizujúcu časť ľudského života. Zároveň je potrebné podporiť kultúrne aktivity rozvíjajúce medzigeneračnú solidaritu.

Cieľ 1: Rozvíjať aktívny prístup seniorov ku kultúre, podporovať rozvoj ich kultúrnych potrieb s cieľom motivovať ich k tvorbe kultúrnych hodnôt a tým aj k zmysluplnej tvorbe vlastného života, napomáhať ich začlenenie do spoločnosti a proces sociálnej inklúzie.

Opatrenia na podporu aktívneho starnutia, rozvoja a napĺňania kultúrnych potrieb seniorov – oblasť kultúra:

1.1. Podporovať prostredníctvom dotačného systému MK SR aktívnu účasť seniorov na tvorbe kultúrnych hodnôt.

Gestor: MK SR

Spolupracujúce subjekty: seniorské organizácie

Termín: priebežne 2014 – 2020

1.2. Podporovať dostupnosť kultúry pre seniorov prostredníctvom organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR.

Gestor: MK SR

Spolupracujúce subjekty: seniorské organizácie

Termín: priebežne 2014 – 2020

1.3. Rozvíjať neformálne celoživotné vzdelávanie seniorov prostredníctvom kultúrnych mechanizmov a kultúrnych inštitúcií s cieľom zvyšovať povedomie o význame aktívneho starnutia, predchádzať diskriminácií a sociálnemu vylúčeniu.

Gestor: MK SR

Spolupracujúce subjekty: seniorské organizácie

Termín: priebežne 2014 – 2020

1.4. Zvýšiť dostupnosť informácií o kultúre a možnostiach aktívnej participácie na tvorbe kultúrnych hodnôt pre seniorov.

Gestor: MK SR

Spolupracujúce subjekty: seniorské organizácie

Termín: priebežne 2014 – 2020

Vysielanie a tvorba verejnoprávneho média slúži k naplneniu kultúrnych, spoločenských a sociálnych potrieb spoločnosti, na princípoch, medzi ktoré patria objektívna informovanosť, ochrana ľudských práv, vzdelávanie, vyzdvihovanie dodržiavania a postavenia základných ľudských hodnôt, formovanie, upevňovanie a posilňovanie vzťahov medzi ľuďmi, aj s dôrazom na vzťahy medzigeneračné, ktoré sú v súčasnosti, vďaka objektívnym faktorom pôsobenia doby, potláčané do úzadia.

MK SR je podľa § 18 zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov o. i. aj ústredným orgánom štátnej správy v oblasti médií a audiovizie, avšak len v rozsahu vymedzenom osobitnými predpismi a ako orgán výkonnej moci nemôže žiadnym spôsobom zasahovať do činnosti vysielateľov

a vydavateľov, ani ovplyvňovať obsah vysielania a periodickej tlače. Priamym spôsobom teda nemôže zabezpečiť zvyšovanie informovanosti o tejto problematike, ani určovať charakter mediálnych kampaní. O štruktúre a obsahu vysielania rozhodujú nezávislí vysielatelia – vysielateľ na základe zákona a vysielatelia na základe licencie.

Medzi hlavné činnosti verejnoprávneho vysielateľa podľa § 5 ods. 1 písm. e) zákona č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska patrí vysielanie väčšinového podielu programov vo verejnom záujme. Podľa § 3 písm. k) zákona č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách (zákon o vysielaní a retransmisii) program vo verejnom záujme je program zameraný na uspokojovanie informačných a kultúrnych potrieb poslucháčov alebo divákov na území, ktoré vysielateľ svojím signálom pokrýva; je to najmä

1. program pre maloletých zameraný na vzdelávacie, výchovné a informačné účely,
2. spravodajstvo,
3. program zameraný na vzdelávanie a výcvik, vedu a výskum,
4. program, ktorý poskytuje právne a iné informácie, podporuje zdravý životný štýl, ochranu prírody, ochranu životného prostredia, ochranu života, zdravia a majetku a bezpečnosť na cestách,
5. program, ktorý prezentuje kultúru s dôrazom na slovenskú národnú kultúru a kultúru národnostných menšín a etnických skupín, ich život a názory,
6. program, ktorý prezentuje náboženskú činnosť,
7. program, ktorý je určený skupinám osôb v nepriaznivej sociálnej situácii.

Cieľ 2: Podporovať prípravu na aktívne starnutie, rúcať stereotypy voči starším ľuďom, posilňovať medzigeneračné vzťahy, zodpovedať otázky zdravia a prevencie chorôb, zdravého životného štýlu, aktívneho využitia voľného času a duševnej očisty prostredníctvom relácií vysielaných v televízii a rozhlase.

Opatrenie:

Každoročne pri tvorbe programovej a vysielacej štruktúry rozhlasového a televízneho vysielania prihliadať na potreby starších ľudí a zaradiť do vysielania relácie pre starších zamerané aj na vzdelávanie.

Gestor: RTVS

Spolupracujúce subjekty: seniorské organizácie

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Cykloturistika a pešia turistika sú dôležité formy cestovného ruchu, navyše s vysokým potenciálom rastu na Slovensku, vhodné aj pre starších ľudí.

V rámci prípravy Partnerskej dohody SR na programové obdobie 2014 – 2020 vytvárať podmienky na realizáciu rozvoja cykloturistiky a pešej turistiky. Kroky k zabezpečeniu cieľov rozvoja cykloturistiky definuje „Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike“. Budovanie a značenie cyklotrás, vytváranie legislatívnych a technických podmienok a hľadanie optimálneho finančného zabezpečenia na ich výstavbu, prevádzku a údržbu. Súčasne je potrebné v spolupráci s Klubom slovenských turistov hľadať riešenie, predovšetkým finančné zabezpečenie budovania a značenia turistických chodníkov a trás.

Opatrenie:

Podporiť rozvoj cykloturistiky a pešej turistiky na Slovensku.

Gestor: MDVRR SR

Spolupracujúce subjekty: Klub slovenských turistov

Termín plnenia: 2014 a následne

Pri budovaní nových ubytovacích a pohostinských zariadení sa v nedostatočnej miere zohľadňuje bezbariérovosť, taktiež v existujúcich ubytovacích a pohostinských zariadeniach je na nedostatočnej úrovni. V nadväznosti na služby cestovného ruchu je potrebné uviesť, že celosvetovým trendom je odstraňovať všetky bariéry a vytvárať podmienky pre ľudí s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie, čomu sa prispôsobuje aj legislatíva v EÚ vo všetkých oblastiach poskytovaných služieb.

Cieľ 3: Umožniť širšiu účasť občanov so zníženou schopnosťou pohybu a orientácie na cestovnom ruchu prostredníctvom potrebného stavebno-technického riešenia.

Opatrenie:

Splnenie cieľa zabezpečiť prostredníctvom novej vyhlášky, ktorou sa ustanovia technické požiadavky na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie v ubytovacích a stravovacích zariadeniach.

Gestor: MDVRR SR

Spolupracujúce subjekty: MPSVR SR

Termín plnenia: v priebehu roka 2014 (v súvislosti s prijatím stavebného zákona)

Jedným z pozitívnych príkladov podporujúcich voľnočasové aktivity starších ľudí vo všetkých regiónoch Slovenska sú dobrovoľné filatelistické združenia Zväz slovenských filatelistov, Spoločenstvo kresťanskej filatelie na Slovensku a Slovenská spoločnosť olympijskej a športovej filatelie (ďalej len „filatelistické združenia“). Prostredníctvom svojich klubov, ktorých prevažnú časť členskej základne tvoria dôchodcovia, zabezpečujú pre širokú verejnosť organizáciu vzdelávacích a kultúrnych podujatí, najmä národných a regionálnych filatelistických výstav, ako aj inaugurácií poštových známok, Dní filatelie Slovenska, Dňa slovenskej poštovej známky a filatelie v spolupráci so Slovenskou poštou, a. s. a MDVRR SR.

Filatelistické združenia okrem svojich základných činností pripravujú aj množstvo vzdelávacích aktivít, a to prostredníctvom výstav s hodnotnými exponátmi oceňovanými doma i v zahraničí, filatelistických podujatí, ktoré majú aj funkciu odovzdávania znalostí a skúseností starších mladej generácii. Uvedené aktivity sú financované z členských a dobrovoľných príspevkov. Nepriaznivou skutočnosťou je fakt, že každoročne ubúda počet organizovaných filatelistov i počet a rozsah podujatí, a to z dôvodu obmedzených finančných možností filatelistických združení. Počet členov Zväzu slovenských filatelistov (ďalej len „ZSF“) v rámci organizovanej filatelie klesol za posledné štyri roky o 40 % a počet klubov o 10 %, pričom podiel členov v dôchodkovom veku predstavuje 53 %. (V roku 2007 evidoval ZSF 90 klubov s 2004 členmi a v roku 2011 evidoval 81 klubov s 1188 členmi.). Cieľom je podporiť aktivity filatelistov, najmä v ekonomicky slabších regiónoch, kde došlo k veľkému poklesu členskej základne a možnosti financovania z dobrovoľných príspevkov sú nízke.

MDVRR SR spolupracuje s filatelistickými združeniami pri zabezpečovaní organizácie Dňa slovenskej poštovej známky a filatelie, ktorý je spojený s odovzdaním ceny ministra za známkovú tvorbu, a to príspevkom na kultúrny program. Ďalšia spolupráca prebieha v oblasti príprav filatelistických podujatí bez finančnej podpory.

Na posilnenie spolupráce v oblasti rozvíjania filatelie vyzvali členské krajiny aj na 25. svetovom poštovom kongrese, a to rezolúciou C 38/2012 o rozvoji filatelie s osobitným zameraním na prispievanie podujatiam vzdelávacieho charakteru.

Cieľ 4: Podpora filatelistických združení, a to pri usporadúvaní filatelistických podujatí, ktoré majú vzdelávací a náučný charakter a sú určené prevažne pre širokú verejnosť.

Opatrenie:

Poskytnutie technicko-organizačnej podpory filatelistickým podujatiam, najmä Dňom filatelie Slovenska, národným a regionálnym výstavám, Dňu slovenskej poštovej známky a filatelie, inaugurácii poštových známok a iným, a to formou finančného príspevku (napr. na prenájom priestorov, príležitostnú poštovú pečiatku, prevoz výstavných panelov, propagačnú a publikačnú činnosť, kultúrny program a pod.).

MDVRR SR ako spolu usporiadateľ uvedených podujatí spolu s filatelistickými združeniami v rámci programu aktívneho starnutia podporí rozvoj organizovanej filatelie na Slovensku, pričom ide o nenáročné finančné aktivity a odhadované náklady na ich zabezpečenie by ročne predstavovali približne 4800 €.

Gestor: MDVRR SR

Spolupracujúce subjekty: dobrovoľné filatelistické združenia a Slovenská pošta, a. s.

Termín plnenia: priebežne 2014 – 2020

7.7.3. Bezpečnosť a kvalita potravín

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky (ďalej len MPRV SR⁶⁾ v rámci svojej pôsobnosti vo vzťahu k starším ľuďom zabezpečuje úlohy najmä v nasledovných oblastiach:

- *oblasť potravinárstva* – usmerňuje výrobcov potravín prostredníctvom profesijných odborových zväzov, v ktorých sú jednotliví výrobcovia začlenení, na potrebu výroby výrobkov nutrične vhodných pre starších ľudí; v oblasti pripravovanej európskej legislatívy presadzuje uplatňovanie prvkov pokrývajúcich špecifické požiadavky starších ľudí (napr. veľkosť písma na balených potravinách, výživová hodnota, návrh na prípravu); podporuje odborné prednášky a mediálne diskusie v elektronických médiách s akcentom na racionálnu výživu populačne starších ročníkov; podporuje publikovanie článkov týkajúcich sa problematiky správnej výživy starších ľudí cestou príslušných rubriek dennej tlače, ako aj odborne orientovaných časopisov; uverejňuje informácie v oblasti potravinového práva a práva na ochranu spotrebiteľa s osobitným zameraním na starších ľudí;
- *oblasť realizácie operačných programov*, ktoré priamo (napr. rekonštrukcie domovov sociálnych služieb), či nepriamo (napr. regenerácie sídiel) prispievajú k podpore zlepšenia kvality života starších ľudí.

Cieľ 1: Zabezpečiť medzigeneračnú výmenu v poľnohospodárstve.

Medzigeneračná výmena je dôležitá najmä v poľnohospodárstve, kde prevláda veková kategória zamestnancov nad 50 rokov. Podľa štatistických zisťovaní najväčší pokles zamestnancov v poľnohospodárstve bol zaznamenaný vo vekovej kategórii 35 – 49 rokov. Naopak, najpočetnejšou vekovou kategóriou je kategória 50 – 59 rokov, mladí farmári tvoria iba cca 16 % z celkového počtu farmárov. Táto situácia je alarmujúca, pretože každý rok klesá

počet mladých, ktorí vstupujú do poľnohospodárstva a naopak, zvyšuje sa vekový priemer zamestnancov v poľnohospodárstve. Výmena skúseností pomôže mladým začínajúcim farmárom, umožní zatriktívniť poľnohospodárstvo pre mladých a motivuje starších na odovzdávanie skúseností.

Opatrenie:

Zabezpečiť medzigeneračný tútoring v poľnohospodárstve priamo v teréne.

Gestor: MPRV SR v spolupráci s Agroinštitútom Nitra (štátny podnik)

Spolupracujúce subjekty: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, ÚPSVaR

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 2: Zabezpečiť celoživotné vzdelávanie pre starších ľudí pracujúcich v poľnohospodárstve.

Celoživotné vzdelávanie pre starších ľudí pracujúcich v poľnohospodárstve by malo byť zamerané najmä na oblasť IKT, aby aj starší ľudia vedeli využívať súčasné, ako aj nové nástroje a formy komunikácie, ktoré majú k dispozícii.

Opatrenie:

Školenia seniorov pracujúcich v poľnohospodárstve, najmä v oblasti IKT (kurzy, semináre, vzdelávacie víkendy špeciálne navrhnuté a prispôsobené pre seniorov zamerané na aktuálne požiadavky trhu práce, rozvíjanie počítačovej gramotnosti a PC zručností, komunikácie prostredníctvom internetu i špecifické témy podľa požiadaviek respondentov).

Gestor: MPRV SR v spolupráci s Agroinštitútom Nitra (štátny podnik)

Spolupracujúce subjekty: ÚPSVaR

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 3: Zabezpečiť vzdelávanie v oblasti kvality potravín.

Podpora vzdelávania v oblasti výživy obyvateľstva s osobitným zameraním na starších ľudí, osvety o zdravej výžive (publikačná činnosť, výstavy, atď.).

Opatrenie:

Semináre na témy kvality potravín a najmä ich zdravotnej bezchybnosti, ktoré umožnia starším ľuďom zistiť, ktoré potraviny sú kvalitné. Toto opatrenie by bolo realizované v spolupráci so staršími ľuďmi pracujúcimi v poľnohospodárstve a ktorí by sami mohli poskytnúť ich pohľad na výrobu potravín a ich kvalitu.

Gestor: MPRV SR v spolupráci s Agroinštitútom Nitra (štátny podnik)

Spolupracujúce subjekty: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Štátna veterinárna a potravinová správa SR, Úrad verejného zdravotníctva, Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Cieľ 4: Zohľadnenie požiadaviek starších ľudí v komunitárnej legislatívne v oblasti potravín.

V pripravovanej európskej legislatíve v oblasti potravín trvalo presadzovať prvky pokrývajúce špecifické požiadavky starších ľudí.

Opatrenie:

Zabezpečenie systematického uplatňovania špecifických požiadaviek staršej časti obyvateľstva prostredníctvom nových potravinárskych komunitárnych prepisov.

Gestor: MPRV SR

Termín: priebežne 2014 - 2020

7.7.4. Životné prostredie, jeho kvalita a udržateľnosť

Organizácie rezortu životného prostredia Slovenskej republiky vytvárajú také podmienky, ktoré umožňujú starším ľuďom získavať informácie a vedomosti, týkajúce sa životného prostredia. Napr. Slovenské banské múzeum poskytuje služby vo svojej knižnici a študovni k individuálnemu štúdiu; Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva v súčasnosti zabezpečuje vydanie a distribúciu krátkeho edičného titulu NATURA 2000 pre cieľovú skupinu seniorov v rámci implementácie projektu zo štrukturálnych fondov EÚ s názvom „NATURA 2000 v celoživotnom vzdelávaní“. Slovenská agentúra životného prostredia uskutočňuje environmentálnu výchovu a vzdelávanie, ktoré sú určené rôznym cieľovým skupinám, vrátane seniorov. Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky realizuje výchovno-vzdelávacie aktivity pre verejnosť, vrátane činnosti informačných stredísk, Školy ochrany prírody vo Varíne a sprístupnených jaskýň.

Cieľ 1: Zabezpečiť starším ľuďom prístup k vzdelávacím, kultúrnym a duchovným aktivitám v oblasti starostlivosti o životné prostredie a poskytnúť im dostatok príležitostí na ich osobnostný rozvoj aj vo vyššom veku.

Opatrenie:

Zabezpečiť environmentálnu výchovu a vzdelávanie prostredníctvom edukačných programov pre cieľovú skupinu seniorov.

Gestor: MŽP SR a jeho vecne príslušné organizácie

Spolupracujúce subjekty: Kluby dôchodcov, seniorské organizácie, Živica¹⁸

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Organizácie rezortu životného prostredia Slovenskej republiky (napr. Slovenské banské múzeum, Zoologická záhrada v Bojniciach, Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky) poskytujú starším ľuďom (dôchodcom a držiteľom ZŤP) možnosť navštíviť svoje expozície a výstavy s výraznou zľavou na vstupnom. V súčasnosti sa realizuje rekonštrukcia chodníkov a ciest v areáli ZOO Bojnice. Po jej ukončení bude zabezpečený bezbariérový prístup ku všetkým expozíciám, stravovacím a oddychovým miestam prehliadkovej trasy.

Cieľ 2: Umožniť dôchodcom návštevu expozícií a výstav so zľavou na vstupnom; dobudovať bezbariérové prístupy v areáli zoologickej záhrady.

Opatrenie:

Dôchodcom poskytnúť možnosť navštíviť expozície múzeí, jaskýň a zoologickej záhrady so zľavou na vstupnom.

¹⁸ Živica – centrum environmentálnej a etickej výchovy, dobrovoľné, vzdelávacie, neziskové, nepolitické a environmentálne občianske združenie.

Gestor: MŽP SR

Spolupracujúce subjekty: vecne príslušné organizácie MŽP SR

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Rezort životného prostredia okrem iného zabezpečuje aj monitorovacie strediská kvality životného prostredia.

Cieľ 3: Zabezpečiť informovanosť najmä starších ľudí o počasí, smogových, meteorologických a protipovodňových výstrahách, o vlnách horúčav, o kvalite životného prostredia.

Opatrenie:

Prevádzkovať monitorovacie strediská kvality životného prostredia ako službu občanom, najmä starším a obyvateľom so zdravotnými ťažkosťami.

Gestor: MŽP SR

Spolupracujúce subjekty: vecne príslušné organizácie MŽP SR

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

Slovenské banské múzeum svojou akciou „Starý zámok generáciám“ každoročne podporuje solidaritu a súdržnosť medzi generáciami. Táto aktivita prezentuje stretnutie dvoch generácií, a to členov klubov dôchodcov, Živeny, obyvateľov Domova dôchodcov so študentmi banskoštiavnických škôl, účinkujúcimi a pozvanými hosťami v múzeu. Prostredníctvom spomienok a praktických zručností seniorov a študentov s dôrazom na duchovnú stránku života pozitívne vplýva na medzigeneračné vzťahy spolupráca Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva s Jednotou dôchodcov Liptovský Mikuláš a Ružomberok pri kultúrnych podujatiach múzea.

Cieľ 4: Formou spoločenských, vzdelávacích a kultúrno-výchovných akcií, stretnutí študentov so staršou generáciou pozitívne pôsobiť na rozvoj osobností mladej generácie a zároveň zapojiť staršiu generáciu do spoločenského diania a týmto pozitívne vplývať na medzigeneračné vzťahy.

Opatrenie:

Realizovať spoločenské, vzdelávacie a kultúrno-výchovné akcie pozitívne ovplyvňujúce medzigeneračné vzťahy.

Gestor plnenia opatrenia: MŽP SR a jeho vecne príslušné organizácie

Spolupracujúce subjekty: Kluby dôchodcov, seniorské organizácie, študenti

Termín plnenia: priebežne 2014 - 2020

7.7.5. Cenová dostupnosť energií

Zákon č. 250/2012 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach transparentným a nediskriminačným spôsobom zabezpečuje dostupnosť tovarov a s nimi súvisiacich regulovaných činností za primerané ceny a v určenej kvalite. Predmetný zákon pozná inštitút „zraniteľného odberateľa“, ktorým je okrem iných aj odberateľ elektriny a odberateľ plynu v domácnosti. Nezanedbateľnú časť domácnosti pritom tvoria domácnosti s jedným, niekoľkými alebo všetkými členmi, ktorí sú starší, resp. starobní dôchodcovia.

Ciel': Prostredníctvom štátnej regulácie sieťových odvetví pri využití možností daných zákonom č. 250/2012 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach prijímať opatrenia na ochranu domácností starších ľudí a dôchodcov, ako zraniteľných odberateľov elektriny a plynu.

Gestor: Úrad pre reguláciu sieťových odvetví

Termín: priebežne do roku 2020

7.7.6. Jednoduché technológie pre starších ľudí, prispôsobovanie tovarov a služieb potrebám starších ľudí

Ciel' 1: Podpora technických inovácií v oblasti výroby jednoduchých zariadení pre starších ľudí.

Spôsob plnenia:

Podporovať technické inovácie v oblasti jednoduchých zariadení pre domácnosti (len s najdôležitejšími základnými funkciami), ktoré dokážu starší ľudia samostatne využívať aj vo vysokom veku, resp. so zmenenými schopnosťami.

Gestor: MH SR

Spolupracujúce subjekty: vývojové pracoviská, VŠ, akadémie

Termín plnenia: priebežne 2014 – 2020

Pri budovaní informačných a komunikačných systémov súvisiacich s poskytovaním služieb verejnosti je potrebné prihliadať na zmenené potreby a schopnosti ľudí. Uvedená problematika je ošetrená legislatívne, a to v schválenom zákone o eGovernmente a vo všeobecne záväznom právnom predpise, výnose MF SR č. 312/2010 Z. z. o informačných systémoch verejnej správy. Monitoring dodržiavania štandardov, vrátane štandardov pre osoby so zníženými schopnosťami, vykonáva každoročne MF SR, pričom pri ich nedodržiavaní môže subjektu uložiť pokutu. Uvedená legislatíva sa vzťahuje aj na informačné systémy už vytvorené. Vytváranie nových informačných systémov z operačného programu OPIS je v tomto smere ošetrené hneď na začiatku, a to v schvaľovacom konaní splnením príslušných kritérií.

Úlohou rezortu geodézie, kartografie a katastra je viesť evidenciu nehnuteľností a práv k týmto nehnuteľnostiam tak, aby táto evidencia mohla byť spoľahlivým podkladom pre nakladanie s nehnuteľnosťami v rovine súkromnoprávnej, ako aj napríklad na daňové účely, na ochranu poľnohospodárskej pôdy a lesných pozemkov, na ochranu nerastného bohatstva, na ochranu národných kultúrnych pamiatok a ostatných kultúrnych pamiatok a na budovanie ďalších informačných systémov o nehnuteľnostiach v rovine verejnoprávnej. V nadväznosti na takto vymedzené úlohy rezortu správy katastra a právnické osoby zriadené úradom poskytujú údaje z katastra nehnuteľností.

Súčasný stav prístupu k údajom a službám katastra nehnuteľností možno charakterizovať značnou rozdrobenosťou a decentralizáciou údajov a služieb. Jednotlivé správy katastra prevádzkujú svoje informačné systémy, čo môže spôsobovať viaceré obmedzenia pre verejnosť, a teda aj pre starších ľudí. Ide napríklad o obmedzenia prevádzkové, organizačné, finančné a pod. V súčasnosti sú údaje a služby z katastra nehnuteľností poskytované:

- a) osobne ústnou formou,
- b) telefonicky

- c) písomne poštou,
- d) e-mailom,
- e) elektronickou poštou.

Väčšina vstupných a výstupných služieb je poskytovaná osobným kontaktom žiadateľa (návštevou občana na príslušnej správe katastra). Iba časť týchto služieb je poskytovaná aj elektronicky, a to prostredníctvom katastrálneho portálu www.katasterportal.sk. Informácie z informačného systému geodézie, kartografie a katastra sa sprístupňujú prostredníctvom katastrálneho portálu všetkým subjektom bezodplatne. Katastrálny portál je aktualizovaný v týždňových intervaloch z údajov dodávaných príslušnými správami katastra. Súčasný stav elektronického poskytovania informácií má len informatívny charakter.

Cieľ 2: Zvýšiť úroveň katastra, geodézie a kartografie pre obyvateľov pomocou moderného informačného systému, zlepšiť prístup k údajom z katastra nehnuteľností z pohľadu efektívnosti pre občanov, vrátane starších ľudí, ako aj zamestnancov rezortu a taktiež neustále udržiavať jeho aktuálnosť a bezpečnosť s cieľom zabezpečiť priority a úlohy na úseku geodézie, kartografie a katastra.

Opatrenie:

Ukončiť implementáciu prebiehajúcich programov - Operačného programu informatizácia spoločnosti – Elektronické služby katastra nehnuteľností (ESKN) a Základná báza údajov pre geografický informačný systém (ZB GIS).

Gestor: Úrad geodézie, kartografie a katastra SR

Spolupracujúce subjekty: organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ÚGKK SR a miestne orgány štátnej správy vykonávajúce štátnu správu na úseku geodézie, kartografie a katastra

Termín plnenia: priebežne do roku 2020

Cieľom rozvoja informačných služieb rezortu geodézie, kartografie a katastra je zabezpečiť efektívne poskytovanie aktuálnych informácií pre interných aj externých používateľov. Po úspešnom nasadení projektov elektronizácie katastra nehnuteľností sa pre starších ľudí zjednoduší prístup k údajom z katastra nehnuteľností vzhľadom na to, že okrem údajov získaných priamo prostredníctvom internetu bude možné údaje z katastra nehnuteľností získať aj prostredníctvom integrovaného obslužného miesta a kontaktného administratívneho miesta občanov (ďalej len „KAMO“). Podmienkou je aj úspešné nasadenie projektu Integrované obslužné miesta (ďalej len „IOM“) a vybudovanie siete prevádzkarní IOM a KAMO. Projekt IOM, realizovaný cez Operačný program informatizácia spoločnosti, bude finalizovaný v roku 2015. Starší ľudia nebudú musieť chodiť do okresných miest, resp. príslušných správ katastra za účelom získania listín osvedčujúcich či potvrdzujúcich ich práva k nehnuteľnostiam a za účelom získania údajov z katastra nehnuteľností, ale po zaplatení správneho poplatku tieto získajú priamo v sídle integrovaného obslužného miesta alebo v sídle KAMO. Z uvedeného vyplýva, že v budúcnosti starší ľudia, ale ani ostatní občania, nebudú musieť stáť v dlhých radoch na príslušných správach katastra, čím dôjde k úspore finančných nákladov spojených s cestovaním a k odstráneniu časových strát spojených s vybavovaním týchto záležitostí. Naďalej však zostane katastrálny portál bezodplatne prístupný všetkým občanom. V súvislosti s finalizáciou projektu Operačný program informatizácia spoločnosti – ESKN a ZB GIS sa vytvoria podmienky na poskytovanie údajov na právne účely prostredníctvom webových služieb rezortného portálu. Zároveň sa predpokladá, že údaje z informačného systému budú aktualizované online, teda v reálnom čase.

Po nasadení systému elektronizácie katastra nehnuteľností budú môcť občania prostredníctvom internetu zistiť, v akom stave sa nachádza ich konanie na správe katastra, prípadne môžu byť napr. krátkou SMS správou alebo e-mailom upovedomení o vybavení ich konkrétneho podania.